SERMONUM

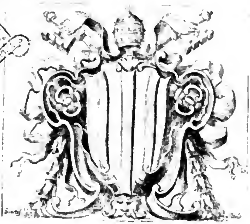
LIBRI TRES.

BERNARDI GUILIELMINI

C. R. SCHOLARUM PIARUM

SERMONUM

LIBRI TRES.

ROMÆ

Ex Typographio Paleariniano.

ANNO REP. SAL. CIƆ. IƆCC. XLII.

SUPERIORUM PERMISSU.

Ildeph. Dom. Probat. Rom. Schol. Piar. ex P. Ildefonso. Scholarum Piarum

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

BENEDICTO XIV.

PONT. MAX.

BERNARDUS GUILIELMINUS SCHOL. PIAR. P. F.

VERENDUM non est, BEATISSIME PATER, *ne rem Tibi non gratissimam faciant ii, qui Sanctitati tuæ offerunt, aut de-*

dedicant Clarissimo Nomini tuo libros, quos aut de Legibus cum Canonicis tum Civilibus, aut de Ecclesiastica Historia & Disciplina, aut de Ritibus Sacris & Theologicis Dogmatibus divulgant. Compertum est enim omnibus, Te quanquam variis semper Christianæ Reip. Muneribus occupatissimum, in hisce gravissimis studiis versatum esse eo fructu, ut quod in iis perfectum est ac summum, totum in Te exprimeres, ac veluti tuum efficeres, & eos, qui studia eadem digne recolerent, amares plurimum, ac laudibus & præmiis cumulares. Hinc fortasse putabit quispiam me non initurum apud Te eandem gratiam, qui non eorumdem studiorum specimen Tibi exhibeam, sed plane diversum, utpote quod ab amœnioribus literis Musarumque Choro unice petitum ac

deprom-

depromtum esse videatur. Sed me non terret, nec valde movet suspicio hæc, Beatissime Pater, *quum libellus, quem exhibere Tibi ausus sum, Sermones contineat, quosdam scilicet veluti duces Morum ac magistros vitæ bene ducendæ, quos pro Instituto meo præcipue ad erudiendam Juventutem, qua potui diligentia, elucubravi, & in Romanis Academiis magna ex parte publice pronunciavi. Nemo autem non videt hujusmodi opus nulli decentius atque convenientius, quam Summo Pontifici dedicari. Is enim est Divino Jure constitutus Inspector vitæ nostræ ac Morum Censor primarius, cujus est æquum ab iniquo secernere, sanctissimas Leges & interpretari & condere, quid quisque sequatur, aut rejiciat, definire, licentiam denique sententia sua damnare, atque infli-*

cta

cta interdum pœna cohibere. Quid vero dicam si, qui ea Dignitate ornatur, is Vir sit, cujus vita integerrima sanctissimique Mores lex esse possint palam proposita bene vivendi, ac vivum ceteris ad colendam Virtutem incitamentum? Fauste igitur ac feliciter mihi res vertet, BEATISSIME PATER, *quum hæc in Te duo complexa sint, & suprema Dignitas, quam veneremur, & Virtus eximia, quam imitemur. Enimvero per omnes Honorum gradus ad Apostolicam Sedem ascendisti: ad singulos autem non paria solum, verum etiam majora merita attulisti. Tantum abfuit, ut antiquissima Gentis tuæ Nobilitas Te, ut Patriciis bene multis evenit, fastui, otio, luxui, deliciis traderet, quinpotius acerrimos admoveret stimulos ad omnes scientias celeriter*
com-

comparandas , & ad ſemitam cujuſcunque Virtutis ſtrenue perſequendam . Ex quo factum eſt ut ad Forum eloquentiam cum veritate , ad Tribunal doctrinam cum æquitate , ad primaria Sacerdotia prudentiam cum integritate conjungeres : ad hoc vero Auguſtiſſimum Catholicæ Eccleſiæ Imperium omnium votis efflagitatus , omnium plauſu ac lætitia exceptus cum Divinarum & humanarum rerum cognitione ſinceram Religionem , cum conſtantia & fortitudine beneficentiam ac liberalitatem , cum amplitudine denique ac majeſtate facilitatem privati pene hominis atque ſingularem humanitatem afferres. Quod igitur ego hiſce meis Sermonibus nitor de Moribus formandis diſſerere ac ſtatuere , id Tu , Beatissime Pater , *re ipſa longe excellen-*

tius præstas. In Te enim perfectum, idemque efficacissimum exemplar continentiæ, laboris, vigilantiæ, Virtutumque omnium non Roma solum, non Italia, sed universus Orbis suspicit, amat, admiratur. Quamobrem Libellum hunc meum, in quo quædam vitæ tuæ imago adumbrata est ac delineata, non diffido fore SANCTITATI TUÆ *si minus propter tenuitatem ingenii mei acceptum & jucundum, saltem propter dignitatem rei non gravem neque molestum. Ex Collegio Ecclesiastico sexto Kal. Junii* 1742.

Exhibeo Tibi, Lector Benevole, Sermones, vel ſi mavis lucubrationes de Moribus, Carminibus comprehenſas. Dices fortaſſis Sermones de Moribus metum incuſſuros nonnullis verentibus maledicentiam: comprehenſos autem Carminibus non multis placituros: nam pauci ſunt nunc temporis, qui ament Carmina, pauci, qui magni faciant. At ſatis mihi futurum eſt, ſi paucis iis placeant æquis rerum judicibus, qui vertunt non mediocri malo rei literariæ, & præpoſtero judicio ætatis noſtræ, id negligere atque etiam repudiare, quod omnis antiquitas coluit atque amplexa eſt. Non enim ignorant homines ſapientiſſimi non ſolum profanos Auctores maximi momenti res ſumma cum laude interdum verſibus pertractâſſe: verum etiam Viros bene multos ſanctiſsimos atque graviſſimos, quin etiam Prophetas ipſos cæleſti Spiritu afflatos res Divinas magnamque Sacræ Scripturæ partem [a] hoc dicendi genere luculenter expoſuiſſe. Quis igitur Carmina jure contemſerit, quis non inconſulto, non injuſte condemnaverit? Quod vero attinet ad metum nonnullorum, illi profecto Sermones meos timebunt injuria. Vide Tu, ſi libet, primum Libri primi, eumque teſtem adhibe animi mei veritatis quidem ſtudioſiſſimi: non ejus tamen, quæ violando homines odium pariat, ſed quæ vitia arguendo Virtutis amorem conciliet. Nihil enim mihi unquam antiquius fuit dicto P. Syri Mimi admonentis, *Pacem cum hominibus habendam eſſe, bellum cum vitiis*. Lege igitur abſque metu ullo, & ſiquid boni inveneris, eo velim utaris plurimum, atque etiam perfruaris: quod vero inconcinni, duri, incomti occurrerit, id totum per me licet prætereas, damnes, deleas. Nulla enim ſcribenti mihi voluntas fuit, niſi quæ in faciendam Tibi rem gratam maxime propenſa eſſet ac penitus occupata. Vale.

[a] Videlicet Lib. Job a Cap. 3. uſque ad v. 6. Cap. 42. verſu hexametro compoſitum, Lib. Pſalmorum, Lamentationes Jeremiæ, & omnia ferme Scripturarum Cantica. Vid. Præf. in Job, S. Hieron. qui citat Philon. Joſeph. Orig. & Euſeb. Cæſarien.

JOANNES FELIX
A VIRGINE PRÆSENTATA
Cl. Reg. Matris Dei Scholarum Piarum
PRÆP. GENERALIS.

CUM Librum, cui Titulus *P. Bernardi Guilielmini Cler. Reg. Schol. Piar. Sermonum Libri tres*, duo ex nostris, quibus commissum fuit, recognoverint, & approbaverint, ut typis mandetur, si iis, ad quos spectat, ita videbitur, facultatem in Domino concedimus. In quorum Fidem &c.

Datum Romæ in Ædibus nostris Scholarum Piarum apud S. Pantaleonem pridie Nonas Aprilis anno 1742.

Jo: Felix a Virgine Præsentata
Præpositus Generalis.

Laurentius a S. Hyacintho
Secretarius.

IMPRI-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarsen. Vicesgerens.

APPROBATIO.

SERMONES *P. Bernardi Guilielmini Cler. Reg. Scholarum Piarum* Jussu Reverendissimi P. Magistri Sacri Palatii Apostolici summa legi cum voluptate; in quibus nihil plane reperi, quod Fidei Catholicæ bonisque moribus adversetur: nudi sunt, atque venusti; mira Latini Sermonis castitas & elegantia, multaque in iis ad efformandos adolescentum mores accommodatissima. Quamobrem Libellum dignissimum puto, qui typis edatur.

Datum Nonis Aprilis cIɔ.Iɔcc.xlII.

Michael Angelus Giacomelli SS̃mi D̃ni Nostri Cappellanus Secretus.

IMPRIMATUR,

Fr. Nicolaus Maria Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

INDEX

INDEX SERMONUM.

LIBRI PRIMI

SERMONES.

LIBRI SECUNDI

SERMONES.

V. De

LIBRI TERTII

SERMONES.

Primum

Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero; neque enim concludere versum
Dixeris esse satis, neque siquis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam:
Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Q. Horat. l. 1. Sat. 4.

Hunc servare modum nostri novere libelli,
Parcere personis, dicere de vitiis.
Mart. l. 10. Epigr. 33.

LIBER PRIMUS

SERMO PRIMUS.

Explicat ſcopum libri ſui. Indicat argumenta ſermonum. Profitetur, ubi reprehendit vitia, nullam ſe habere voluntatem ullius hominis indicandi, aut lædendi. Satyras damnat: unum dumtaxat earum genus licitum eſſe demonſtrat.

NE Te Sermonum, JOSEPH [a] doctiſſime, nomen
Terreat; hunc titulum miſer incultuſque libellus
Præfert, ſed jaculis incedit nudus & ira.
Dicere de vitiis licet, atque opponere ſeſe
Relligioſum hominem contra decet; at mihi lex eſt
Parcere perſonis nullo violabilis ævo;
Nam labem ſcelus eſt alienæ inſpergere famæ.

a Joſeph Herculanus U. S. R. Secretarius Plumbi, Academiæ Infæcundorum Princeps, literis omnibus omnique humanitate ornatus Præſul.

Adde, quod e multis, quos omni ex ordine notos
Mi fecit ratio vitæ, aut occasio felix,
Nemini ego, si non fallor, mihi nemo inimicus.
Cunctis namque fui concors & junctus amore,
Et siquem potui, juvi: tamen usque recepi,
Et fateor, majora datis, animoque per omne
Tempus ero memori: Superi autem in me mala vertant
Omnia, queis alios læsi prudensque volensque.
Namque hæc fixa mihi est sententia mente, nocere
Primum ipsi sibi, deinde aliis, quisquis nocet. Ergo
Nemo meis timeat quidquam a sermonibus [a]: ipsam
Horrescunt umbram Satyræ, & prodesse laborant
Cunctis, puberibus præsertim; hi sunt mihi curæ.
Ecquid enim lustris juvat instituisse duobus
Primam hanc ætatem conclusam pariete sancto,
Vix male donatam si libertate voluptas
Abripit in præceps, & longo tempore cultos
Una dies sæva percellit grandine fructus?
His timeo; nec enim quam sint fragilesque, quibusque
Expositi ventis, ignoro. Cum mihi vero
Jam rude donatos nostra observare potestas
Nulla sit, & scripto præstet, quam voce monere,

Quan-

a Sermo successit Satyræ, Satyra Comœdiæ, Comœdia Tragœdiæ, quæ omnia inventa sunt ad perstringenda hominum vitia. Quum enim apud Græcos lata lex esset, ne quis in quemquam expresso nomine diceret, aut scriberet, quod Tragœdi, & Comœdi faciebant magno publicæ tranquillitatis incommodo, teste Hor. in Art. Poët. *in vitium libertas excidit & vim Dignam lege regi*: introducti sunt Satyri, qui tacitis propriis hominum nominibus, eorum mores & vitia traducerent. Quum autem id sensim facerent, quam par est, licentius ac mordacius, Satyra quoque odio haberi cœpit, utpote *nomen maledicum vitiorum acerbe castigativum. Ideo Poeta noster, ne lectores acerbitate nominis territi aufugiant, maluit sermones, quam Satyras appellare*; inquit Ascens. in Serm. Horatii explan. ubi subdit: *Sermo autem dicitur; eo quod feratur inter duos, aut plures vicissim loquentes. Tunc enim dicitur sermo, quando ad præsentes loquimur*. Acron vero hujus nominis causam hanc assignat: *quia* Horatius *vili potius sermone, quam tumenti confecit*. Duplici autem hac de causa hi Sermones vocantur, cum quod *ad præsentes* habiti sunt, saltem majori ex parte, tum quod *vili sermone* confecti sunt. Nemini ergo debent metum ullum, aut ullam maledicentiæ suspicionem injicere.

Quantum eſt exiguis in viribus, inque juvandi
Antiquo ſtudio, cuſtodem denique qualis-
Cunque ſit, hoc illis ſtatui donare libello;
Qui ſi non renuent aurem præbere, monebit
Officii quemcunque ſui, ſeu deſtinet ille
Arma ſequi, malit ſeu Palladis alter in arte
Siſtere: ſive togæ vocet hunc illuſtre Latinæ
Munus, ſive illum in fœdus ſociale Hymenæus. [a]
Hæc eſt, inclyte Vir, noſtri farrago libelli,
Si pauca excipias conficta exempla [b] docendi
Virtutem cauſa, quædam & narrata, mihi quæ
Evenere [c], putem nec amicis noſcere vanum.

Ergo qui multum me diligis, inque virorum
Illuſtrem admittis cœtum doctamque coronam,
Aurea qui læti veniunt in tecta frequenter, [d]
Et venerantur Herum clarum virtutibus æque &
Artibus ingenuis, atque omni indagine rerum:
Ergo, inquam, quo me vultu dextraque benigna
Excipis, hiſce meum ne dedignere libellum
Excipere: invenies etenim te plurima digna:
Scilicet ore tuo ſapienter dicta, mihique
Lecta velut gemmas, ſed clauſas vile metallo.
Non tamen ex illo, quo fiunt arma: monere
Hoc iterum præſtat: nam ſi certantis ad inſtar
Quandoque exagitor, circum ficta oppida pugno.
Nullus homo eſt Baſſus [e], nullus Sanctonicus [f], aut qui
Nomen habet ſimile: ille eſt puta ſuperbia, falſa hic
Relligio, nemo contra non iret utramque
Armatus, nemo reprehenderet æquus euntem.

 At

a Vid. Sermones libri primi.
b Vid. Sermones lib. 2.
c Vid. Sermones ultimos lib. 3.
d Singulis Mercurii diebus multi illuſtres & docti Viri in ejus palatium conveniunt, ubi erudite & ſapienter de præclaris quibuſque artibus, ut ſeſe offert occaſio, diſputant. Idem fit apud March. Lucatelli veterem auctoris amicum, ſingulis diebus Lunæ, idemque diebus aliis apud alios Illuſtres Viros Urbis.
e Vid. Serm. 5. lib. 3.
f Vid. Serm. 8. lib. 2.

At furor eſt hominem ſignato nomine lingua
Figere, & opprobriis media proſternere arena.
Nam præbent aconitum pro medicamine diræ, [a]
Et vitio majore minus curare laborant.
Quanquam quos homines, quanta virtute & honore
Claros interdum aggrediuntur, & illita felle
Spicula vipereo jaciunt! ſed in axe ſereno
Clara micant, & progrediuntur Sidera, quidquid
Ranæ atro ex limo fœdaque palude coaxent.
Laus eſt magna penes ſapientes, indiciumque
Claræ virtutis ſeſe tollentis in altum,
Invidia & probrum; recidunt, vertuntque profundum
Uulnus in auctorem, cruciantque domeſtica monſtra.
Nam qui carnificem ignoti, reſtimque timendam
Vitant, ſemper habent in amaro pectore teſtem,
Qui cogit ſceleris longas expendere pœnas.
Vidi ego febre ſenem properantem ad limina lethi,
Altum & mœrentem, quod ſemper adeſſet imago
Dirarum [a], quas condiderat juvenilibus annis,
Nec magis admiſſo miſer angebatur ab ullo.
Ecquis enim, lacrimans aiebat, vulnera per me
Inflicta haud paucis curavit? nam maledictis
Nil citius volat, excipiturque libentius; ævo
Scripta manent, unoque oritur numeroſa propago
Nata in perniciem multorum, & plena veneno.
Læſi hos, tutari quos virtus atque poteſtas
Contra debuerat furioſi militis arma.
Hos, inquam, illæſus læſi, ſum aggreſſus & ultro.
Heu quæ me miſerum lacrimæ, quæ vota piaburt
Hoc ſcelere! Hæc contra nitebar, & apta timorem
Pellere, quæ poteram, dicebam; ſed fuit anceps
Exitus, hocque ſuper mihi nunc ſpes plena timore eſt;
Namque ratem a portu novus æſtus agebat in altum.

Hinc

a Videlicet Satyræ.

Hinc ſemper cavi, ſi quem fortaſſe canino
Rictu adoleſcentem novi, ne limen iniret
Pieridum, aut pluſquam verſum unum conderet; huncque
De variis hominum officiis & mutuo amore,
Quo ſeſe amplecti naturæ lex jubet, & quem
Ipſarum edocuit duriſſima corda ferarum.
Non laceratur enim tigris a tigre, urſus ab urſo.
Ergo feris homines pudeat didiciſſe magiſtris.
Quantum his conſilio, quantum ratione ſuperſunt,
Tantum odii præeant, tantum moderamine & iræ.
  Permiſſum eſt Satyræ genus unum ſcribere, mentem
Arrigat urtica quiſquis mordetur ab illa.
Namque operis magnum eſt exemplar, & optimus auctor,
Et major Juvenale, auctore & quolibet aureæ
Ætatis [a]: ſtilo hic tenui nitidoque juventæ
Geſta ſuæ ſcripſit. Scripſit ſua furta ſuamque
Perfidiam: ſtultos non diſſimulavit amores,
Non odia & rixas & quæque pudenda patravit.
In ſe ipſum invehitur, fremit, urget, ſe premit unum,
Et ſocios ſcelerum queritur, non indicat ullum.
Auguſtine, ſequi tua ſi veſtigia quiſquam
Audet, & ulciſci ſua coram admiſſa fatendo,
Plaudemus, quod noſtra quoque Heroes ferat ætas,
Et peccati odio ſuperari poſſe pudorem
Nunc quoque demonſtret, vulgi & dicteria vinci.
Quod ſi nemo viget tam forti pectore, [b] ſaltem
Hoc ab eo petimus, ne crimina fingat, iiſque
Uſtulet ora Viris illuſtribus, aut manifeſtet
Clam commiſſa: bonum namque eſt pretioſius auro
Nomen, & integræ ſunt jura ſacerrima famæ.

SER-

---

a S. Auguſtinus.

b *Ut verecundius de ſe omnes ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum, & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt. Accedit etiam, ut minor ſit fides, minor authoritas.* Cic. ad Lucej. fam. l. 5. Et Ariſt. apud Laert. lib. 5. cap. 1. *Nemo de ſe debet prædicare vel in laudem, vel in vituperium.*

SERMO SECUNDUS.

Fauſto ingenuo adoleſcenti abſolutis ſtudiis ex collegio diſcedenti dat varia monita.

FAUSTE, mihi a teneris genitor quem credidit annis
Formandum ſtudiis & moribus, hæc quoque dicta
Accipe quondam a te poſcentis plura magiſtri,
Munere nunc ſolum veri fungentis amici.
Tempora prætereunt: nonus jam labitur annus,
Auges quo modicum numerum digniſſimus unus
Noſtrorum juvenum. Jam cunctæ Palladis artes,
Jam rerum ſecreta tibi patuere retecta
Hinc Peripatetica, ſed clarius inde lucerna
Democriti. Tandem quod votis ſæpe petiſti,
Liberioris iter vitæ patuloſque penates
Ingrederis, dominuſque tui rerumque tuarum.
Nil tibi præteritis de moribus objicio, nil
De ſtudiis: etenim præter magnam ingenii vim,
Patria quam virtus dedit & tibi ſidus amicum
Naſcenti, aſſiduum faciliſque volenſque laborem
Palladia nulli cedens in laude tuliſti.
Adde, quod ingenti Divorum munere fictus
Es meliore luto; vidi urbanumque probumque:
Vidi, jam fatear, vultuque habituque modeſtum
Corporis: auctor erat puræ Deus incola mentis
Harum virtutum, ſed cultor ſedulus ille,
Ille, tuo lateri qui affixus qualibet hora
Hæſit nunc triſti, læta nunc fronte monendo

Te

Te quid erat dignum vitatu, quidve petitu.
Sed nunc liber abis & noſtra lege ſolutus
In mare præruptum: facili ſine cortice nare
Incipies: age, FAUSTE, manu bene nitere utraque,
Nitere, FAUSTE, utroque pede, omnes exere vires:
Namque altus gurges, quem tranas, ſunt vada multa,
Inque volutata circum furit æſtus arena.
Si rapit abſorptum dubiæ ſemel impetus undæ,
Nequicquam clamabis; eo nam litore rarus
Vir bonus appellit, digitos ſupponere mento
Qui poſſit gelidoque ori, quod plurimus imber
Jam ſubeat; comitum ridebit cetera turba,
Et te forte mori tacitum quis coget. Aquæ fons
Regis in æde fuit, fontis ſed pervius uſus
Omnibus: accedunt æſtumque ſitimque moleſtam
Forte levaturi complures, quos nec honeſtas,
Nec ratio, ſed aquæ conjunxerat una cupido.
Ut grex, quem multo vexavit Sirius igne,
Fontem obſederunt facto velut agmine, turbam
Præter & urgentem, caput uni pondus adauxit,
Labitur & præceps. Riſum per longa volutant
Atria crudeles ſocii, bibit auribus ille,
Naribus ille miſer bibit & clamore dehiſcit
Horrifico. Pranſum regem tunc ſomnus habebat.
Ecce autem minitans reſupino myſtace & haſta
Helvetius laxus braccas, croceuſque ruberque
Apparet, fugiunt riſores, ſolus in unda
Qui ſuperârat, opem poſcit. Quis crederet? olli,
Sponte, inquit lictor, tacituſque illabere fundo,
Aut cogam: domini jubet alta ſilentia ſomnus.
Mergitur infelix, victoque ut ab hoſte rediſſet,
Tranquilla ad valvas accenſus fronte reſedit.
Rides? At caveas aliquo ne tempore de te
Paucis hiſtoriam mutatis fama loquatur,

Exem-

Exemploque tuo fieri poſse omnia credas.
Urget præcipitem momento temporis uno
Sæpe bonum comes improbus, exultatque ruina.
Quos igitur fugias homines ſermone docebo
Te facili atque brevi. Delectant otia multos,
Qui ſola tentant operoſi plurima lingua,
Sive ubi ſolicito potatur calda miniſtro,
Sive ubi denſum humeris cogunt ſpectacula vulgus.
Omnia magnarum norunt ſecreta domorum,
Norunt, quem renuit trepidans Babylonia regem,
Quid Moſchi, quid Thraces agant: tamen ignorant ſe,
Quamque domus fragili ſua ſit tibicine fulta.
Garrulitas ridenda, ſed eſt metuenda, minores
Quæ ferit & magnos nullo diſcrimine lingua.
Quiſquis nunquam habitat ſecum, ſed ſemper ubique eſt,
Fœnum habet in cornu, longe fuge, FAUSTE: dicacis
Fama nocet, nullum ſecretum creditur illi,
Qui plenus rimis ex omni parte fatiſcit.
Sed non tota mali ſumma eſt in vortice linguæ:
Sunt alii, quibus officiunt magis ocia, quique
In pejora ruunt. Vinum, Venus, alea, morum
Et peſtes aliæ teſtes, quæ conficiunt rem
Quamlibet ingentem quatuor, vel quinque kalendis.
Sed quæ res periit, potis eſt fortuna referre,
Jus habet in corpus nullum. Si decidit ævi
Flos, teriturque vigor vel tota nocte choreas
Quum ducunt, lætumque melos lugente pudore
Solo, vel dubiis cœnis, vel fornice nigro...
O ramoſa lues Muſæ reticenda pudicæ!
Si vigor his, inquam, tentari cœperit, herbas
Fruſtra contundet Glaphyrus, fruſtraque papyrum
Ambiguam inficiet longa ratione Galenus.
Nec data cera Deos, nec picta tabella movebit,
Qui ſæpe indomitam pœna hac fixere juventam.

Novi ego præclara ditique ex ſtirpe creatum
Egregium forma juvenem cunctiſque beatum
Naturæ donis: pater hunc, licet unicus eſſet,
Et matre invita dederat formare ſevero
Nobis imperio: namque ingens ſpiritus olli
Extulerat vanas & avita ſuperbia criſtas.
Impatiens fræni duras traduxit apud nos
Tres, quatuorve hiemes, ut equus, qui carcere clauſus
Plura loco ante fugam veſtigia figit eodem,
Et robuſta premit, mordetque repagula. Tandem
Erupit: finem exſpectas metamque laboris?
Ex thermis Pauli quinto poſt menſe mihi fit
Obvius, apprenditque manum, dicitque ſalutem,
Qua caret ipſe: peto nomen; namque oſſea dextra,
Et turpes macie vultus, oculique madentes
Imbre putri, vox & tuſſi interrupta frequenter
Ignotum mî reddiderant. Multo ora pudore
Suffuſus, veſtris nunquam ô de ſedibus, inquit,
Greſſum amoviſſem. Petimus nocitura, datiſque
Largiter amentes fruimur, lætique venenum
Hauſtu avido bibimus. Nec plura loquutus abivit
Greſſu incerto, obiitque diem vix menſe peracto.
Hoc tibi de folio recitatum crede Sybillæ
Exemplum. Miſeri taceo nomenque genuſque;
Nil prodeſſe tibi, ſed multum cetera poſſunt.

Si noctu vigilare lubet, patet Alpheſiboei [a]
Muſarumque domus: ſi forte pericula mavis
Evitare, parant tenebræ quæ plura per urbem
Noctivagis, pluteumque tuum libroſque recentes,
Quorum non parva eſt tibi copia, conſule ſolus.
Conſule & antiquos, nec profeciſſe putato

B Te

[a] Nomen Arcadicum Clariſſimi Viri Marii Creſcimbenii, cujus ædes perpetuo literatis omnibus patuerunt. Fuit Generalis Cuſtos, & Pater Arcadiæ. Frater ejus Philippus C.R. Scholar. Piar. floruit & ipſe non mediocri literatura.

Te quidquam, nisi quæ sunt jacta minoribus annis
Semina virtutum recolas, durusque labores
Maturam in frugem deducere, quæ nisi canis
Non datur: omnis enim juvenum sapientia flos est
Herbaque [a], quam totam siccus depascitur annus.
  Sed jam liberius tecum loquar: ingenua non
Contentus forma mihi sæpe es vergere visus
In luxum, quanquam simulaveris. Indolis hujus
Invenies alios, quorum est perfrictus in ore
Jam pudor: hos inter si fluxeris, hoc ego de te
Suspicor, hoc metuo, ne tortis arte capillis
Et gravis unguento, (caput hoc juro, allia mallem
Olfaceres [b]) speculi censura comtulus, atque
Ornatus mulier bis captæ more Lacænæ
Occurras quandoque mihi: non larva, nec atri
Me Lemuris facies offendet acerbius. Ista
Non uno servo contenta est forma, nec uno
Curru: sunt Phrygiæ vestes & galbana rasa
Et gemmæ digitis, & apex quærendus & aurum
Pileolo: bibulæ sua sunt munuscula danda
Albinæ; nec enim caret hoc cacoëthes amore:
Danda est & famulis creberrima sportula avaris,
Ne te abigant: vivunt nam sæpius ære clientis,
Quam dominæ. Sed qua tibi tanta pecunia vena,
FAUSTE, fluet? Meus, inquis, habet ditissimus agri
Quadringenta [c] pater. Brevis est & fabula pulchra,
Quæ modo mî subiit. Torquebat solis ab ortu

Ad

---

a *Adolescentia significat fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis sunt accommodata.* Cat. Maj.

b Ejusmodi objurgatione adolescentem unguentis delibutum castigatum fuisse a Vespasiano, ac petitione magistratus frustratum tradit Suet. in ejus vit. *Nihil enim est aut nequius, aut turpius effœminato viro.* Cic. 3. Tusc.

c *Age dic: dares veniam coquo tuo, si quum obsonia plus æquo salsa daret, diceret sibi copiam salis esse?* Inquiebat Zeno Cittius ad similem responsionem. Laert. lib. 7. cap. 1.

Quadringenta autem sestertia erant pro-

Ad noctem multam funem post terga relictum
Ocnus arundinibus teneris juncoque palustri.
Sed quid? ut assidui studiumque laborque diei
Cessârat, nil funis erat; nam turpis asellus
Post tergum domini tantundem funis edebat,
Aversis oculis quantundem torserat ille.
Agri dives erat juncique uberrimus Ocnus,
Illi sed deerat, quo fune ligaret asellum.
Tu cave, post patrem post funem tertius unquam
In scenam venias, fieres nam fabula tota.
  Plura forent dictis addenda, sed imminet umbra
Jam major, currusque vocat, qui te feret Albam,
Placat ubi genios in aprico rure soluta
Roma foro & studiis autumno læta reducto.
Innuit impatiens en virga mulio, eundum est;
FAUSTE, vale: te forte sequar vice functus & ipse
Post aliquot soles. Jucundæ in collibus Albæ,
Aut in Aricino dicam tibi cetera clivo.
Interea recoles, quæ dixi stans pede in uno
Pauca hodie; sed multa satis servare volenti.

proventus annuus, seu census Dignitatis Equestris. Qui enim ad ejusmodi summam pervenissent Tiberii Neronis edicto inter Equites Romanos numerabantur. Is etiam constituit, ne cui jus esset gestandi aurei annuli, & sedendi in theatro Lege Julia in quatuordecim Ordinibus, nisi cui ingenuo ipsi patre avoque paterno sestertia quadringenta census fuissent. Vid. Plin. lib. 33. cap. 2. 400. vero sestertia respondent summæ circiter 10000. nummum hodiern. Monet. Rom. Librarum vero Gallicar. circiter 50000.

SERMO TERTIUS.

Pergens Fausto dare monita, hortatur ad colendam Religionem, deterret ab ambitione, excitat ad studium Jurisprudentiæ, & ad ineundam gratiam Potentiorum, cujus captandæ & conservandæ modum docet.

SALVE, FAUSTE, iterum: specus hic, nisi fallimur, ille est,
Qui dedit Umbricio sedem; quum fessus in Urbe
Vivere iter Cumas properaret, remque domumque
Totam una veheret rheda, caroque sodali
Ultima verba daret [a]. Non est Urbs alta Quirini,
Vivis qualis erat Juvenalibus, Umbriciisque.
Artibus ingenuis locus est, sunt multa laborum
Emolumenta. Thorum quoniam facit herba, fluitque
Hinc fons ingenuo topho (nam marmora prisca
Trivit longa dies) patet inde virentibus agris
Fertilis Ægeriæ vallis, sedeamus, & audi
Quæ tibi ab incœpto Romæ sermone supersunt.
Multis Umbricius causis, quas tristis Aquinas
Sæpe tibi attonito numeravit, abibat ab Urbe:
Multis te causis hortabor in Urbe morari.
Relligio mores mutavit, & omnia Sancti
Principis exemplo nota & virtute reguntur.
Non impune datum est peccare, aut nectere fraudes.
Crede, locus meritis non ullus apertior Urbe
Roma, non ullus Roma est doctisque probisque
Utilior: quicunque sacram dicteria in Urbem

Jactat

a Vide Juven. Sat. 3.

Jactat mente furens, aut Romæ non fuit unquam,
Aut admisit ibi, quibus illam temnit & odit.
Nam peccatur, ubi nebulo coit unus & alter,
Quos siquis veniat Cato, tristi dissipat ore. [a]
 Te primo docui sermone quid evitares;
Attentum hoc breviter, quæ sint facienda, monebo.
Ordiar a sacris [b]: namque hinc incœpta petuntur
Quælibet, huc redeunt. Divinis rebus adesto,
FAUSTE, libens, jugique Deum pietate manuque
Purus adorato: crede hinc faustumque futurum
Et felix, animo votum quodcunque movebis.
Fortunæ Deus est rector, moderator honorum,
Auctor opum; siquis quidquam desiderat horum,
Huc adeat, vel si demens aliunde requiret,
Probrum pro titulis pœnam pro munere poscet.
 Ambitione nihil tenebroso erupit ab Orco
Turpius in terras, nil sævius. Illa verendam
Fallit amicitiam, socium fœda arte ab honore
Dejicere aggreditur, rapit haud concessa favori
Munera, vim tentat, sancti convellit & æqui
Leges: quid tandem linquit mala pestis inausum,
Quæ patre calcato solium conscendere suasit? [c]
Non hac, FAUSTE, via, non his anfractibus ibis
Ad trabeas æque Superis invisus & imis.
Votis pone modum, de te nil grande tuisque
Coram aliis narra, tacito nec pectore senti.
Sola meret dominos divina modestia Fasces,
Solaque contemnit, dura quum sorte negantur.
De te, quod non sis evectus honore, queretur

Ne-

a Comœdi nescio quid turpe populo exhibituri, audito Catonis in theatrum adventu, omnes aufugerunt.

b *Prima officia Diis immortalibus debentur*. Cic. 1. Offic.

c Tullia Ser. Tullii filia, uxor Tarquinii Super. regium solium aditura conspecto in via patris necati cadavere, aurigam ejus reverentia lora retorquentem compulit, ut per medium patris cadaver carpentum ageret.

Nemo, ferent omnes, ſi non merearis, acerbe.
De ſtudiis age quod ſupereſt, quodque utile Romæ
Cenſeo præ cunctis. Dat Juſtinianus honores,
Auget opes idem. Jus anceps noſce, & agendis
Cauſis verba para Baldi mentemque profundam.
Jure domus ſua cuique, ſuus ſervatur agellus,
Jure greges, tabulis res jure relicta ſupremis: [a]
Jus ſontes damnat, delatos crimine falſo
Abſolvit, populos pariter regeſque gubernat.
Uno quæque loco, modicis ars quæque tenetur
Limitibus, potis eſt quia duci vita ſine illa:
Omnibus una locis omnique ſcientia juris
Tempore conſulitur: labefactat omiſſa potentes
Urbes, communis vitæ ſacra vincula ſolvit. [b]
Adde, palatinis tibi quod naſcentur in hortis
Forte brevi violæ, quas mite Favonius aura
Nutriet, ut ſancte commiſſas rexeris urbes,
Atque tuis oculis cauſas inſpexeris æquum
Judicium dicturus. Opem dabit unica legum
Norma, fidem nulli potiorem tutus habebis;
Namque carent odio leges, nec amore moventur:
Res & geſta ſacra pendunt in lance, nec aurum
Croeſi, nec vultum formamque Lycoridis ardent.
Sed quoniam novus es, nec ſæva pericula noſti
Incuſtoditæ minitantia ubique juventæ;
Fabor in aure aliquid. Veniet tibi ſiqua Lycoris
Obvia, ſiqua tibi juvenum de more placebit,
Mollibus & verbis ea mollia verba viciſſim
Reddet, & abſentem propter palleſcet uterque:

Heu

a *Nihil eſt in civitate tam diligenter retinendum, quam jus civile. Etenim hoc ſublato nihil eſt, quare exploratum cuiquam poſſit eſſe, quid ſuum, aut quid alienum ſit.* Cic. pro Cæcin.

b *Qui jus civile contemnendum putat, is vincula revellit non modo judiciorum, ſed etiam utilitatis vitæque communis.* Idem ibid.

Heu mihi! de FAUSTO, de jure & legibus actum est.
Namque solet curas alias sua cuique Lycoris
Excutere, & dominans se sufficit omnibus unam. [a]
Hos, FAUSTE, occursus fugies cane pejus & angue:
Illud enim bibitur solis quandoque venenum
Luminibus [b], pectusque subit, populatur & artus.
  Rectius invises Proceres, sacrique Senatus
Purpureos Patres integræ exempla daturos
Vitæ, & aperturos aditum studiisque bonisque
Artibus. Horum aliquem totis tibi viribus opta
Fautorem: sanguis tibi primus honestaque forma [c]
Amplum iter expedient, sanctum & penetrale recludent,
Deinde probi mores, oculi non cuncta videre
Proni, parca manus gestu, sermonibus apta
Lingua, tacere potens, donec te jusserit ille
Respondere. Fidem dictis servare memento
Perpetuam: tibi non mentiri impune liceret. [d]
Illius arcanum nunquam scrutaberis, & si
Quod tibi committet, secreto in pectore condes.
Non commendabis, nisi quem bene noveris intus,
Quique sua possit vita tua dicta tueri.
Nullius mores, nullius facta reprendes,
Præcipue Procerum: Imberbi censore quid usquam est
Intolerabilius? Longo nil tempore posces,
Nec nisi quum multis adiget te dicere, siquid
Sive tuis opus est inceptis, sive tuorum.
Hoc caput est: breviter dices, qua parte laboras,
Quaque tibi primum possit succurrere verbis:

Ce-

a Nam *furore amoris nihil est vehementius*. Auth. quibus modis Nat. eff. sic. leg. §. Novimus.

b *Oculi sunt tota nostra luxuria: hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant, mirantur, adamant, concupiscunt*. Quint. in Declam.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error. Virg. Ecl. 8.

c Liberalis facies commendatoria ad nationes omnes Epistola. Ex Arist. ap. Stob. Serm. 63.

d *Plurimos læsere, pessum imo dedere mendacia*. Vet. Jamb.

Cetera ſponte feret. Non aulam creber adibis,
Non rarus nimium; hac ratione ignotus & illa
Contemtus fieres. Sed quem video advenientem?
Non fallor, jam noſter adeſt TENCINUS [a], & illum
Umbella noſco rubra rubroque galero
Et veſte & numero ſervorum: huc advenit Alba
Paſſibus incedens lentis; mora nulla, venito,
Occurramus: eo nihil eſt humanius uſquam,
Nil generoſius. Hiſce fides eſt proxima dictis.

SERMO QUARTUS.

Adoleſcentem philoſophicis rebus plus æquo addictum hortatur, ut mentem vertat ad ſalubriorem meditationem.

CARTESI de mente mihi ſententia [b] certa eſt
Exemplo, DIODORE, tuo: nam mens tua ſemper
Cogitat, inque ipſo vigilans fugit otia ſomno.
Nocte dieque ſophos volvis, priſciſque recentes
Componens ſatagis verum reperire: quibuſdam at
In rebus latuit ſemper, ſemperque latebit. [c]
Non mihi ſunt anni Priami, vel Neſtoris, inter
Verſor adhuc quintam decadem, vidique ſophiam
Ter mutare vices. Priſcum ſyſtema receſſit

Adve-

a Eminentiſſimus Cardinalis de Tencin Archiepiſcopus Lugd. Galliar. Primas, Regis Chriſtianiſs. Legatus apud Sanctam Sedem.

b *Cogitatio a me divelli nequit. Si ceſſarem ab omni cogitatione, illico eſſe deſinerem ... ſum igitur præciſe res cogitans*. Cart. Medit. 2.

c Antiqua eſt querela a Democrito ad nos uſque pervagata, phyſicarum rerum veritatem in puteo truſam deliteſcere.

Adveniente novo, quod erit vetus, ut volet alter
Neutonus, vel Lebnitius. Si nil magis unum est
Quam verum, cur multa animos sententia versat?
Cur tot tam multis fervent certamina seclis?
Ut quo torqueris [a], studium moderatius optes,
Atque ex incertis discas emergere, res &
Discere vitæ aptas ducendæ, & quærere mores.
Hæc hominem, DIODORE, decet meditatio, verum hæc
Repperit, hæcque potis sola est præstare beatum. [b]
Utilitatis enim quid habebis, ut omnia nôris
Naturæ secreta, atque unus feceris aurum,
Naturæ si non Auctorem nôris, eique
Parueris? Quid scire juvat num materies sit
Composita ex atomis, aut postremo ex elemento,
Si non perpendis dilabi quolibet in te
Momento, celeremque suo minitare ruinam
Pondere nil contra Libitinæ tela paranti
Ex virtute, manet quæ sola in funeris hora?
Immortalem animam centum rationibus, atque
Priscorum sensu sapientum ostendere, doctum est:
At nil deque domo deque hospite solicitum esse,
Illam qui excipiet digressam corpore, stultum.

At capit astrorum motus, phænomena, vel quæ
Apparent cælo, vel quæ terraque marique,
Explicat, & quales sint res quantæque minutim
Pensat, & evolvit densa e caligine causas. [c]
Hoc bene, si juvenes doctura viam properaret
Ticinum, aut Pisas: sed magnum portat in æquor
Vasculum aquæ: nulla est quanquam indoctissima quondam
Secretas inter mentes a corpore, quæ non

a *Strenua nos exercet inertia .... quod petis hic est.* Hor. lib. 1. Ep. 11.

b Id. ep. 3. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli, Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.*

c *Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non scientia requiri solet.* Cic. pro Planc.

Præcellat te notitia, primumque sophorum.
Referet haud igitur num plurima sciveris, unum hoc
Quæretur, fueritne tibi mens crimine pura.
Notum ibi vel pueris plusquam experientia monstrat
Cuiquam doctorum nunc pene magistra virorum.
Post æs pneumaticum siphonesque, experiundum est
Quid nostris solidum sit rebus, quid diuturnum. [a]
Omnia præcipitum labuntur ad instar aquarum.
Sis mihi tu testis, ROMA inclyta, nam quod in Urbe
Terrarum domina contingere cernimus, orbis
Sentit idem totus. Mihi non evolvere mens est
Secula prisca: etenim si quis fortasse rediret
Cæsar, ubi sua tecta, suos ubi quæreret hortos,
Balnea, naumachias, turres, templa, amphitheatra?
Rudera nil præter pavidus spectaret in Urbe
Non Urbem inveniens, non se, non ossa suorum.
Haud ego bis decimo repetam quidquam altius anno.
Imus ubi fuerant ædes, ubi sunt modo, nuper
Ivimus: huc illuc subierunt marmora, turpes
Asperant ubi lateres faciem ostendere, platea
Latior hæc, brevior facta illa est. Terra lapisque
Mutatur: quid nos, sumus heu qui pulvis & umbra!
VERTICE jam quinto sedet Augustissima rerum
Insula, quæ multos pro votis omnibus annos
Insideat. Procerum quot funera vidimus, atque
Florentum juvenum? nobiscum quique supersunt
Seclo orti elapso, quam intra mutantur & extra?
Vix sanum invenies: dolet hic podagra, dolet ille
Asthmate, surdescunt aliqui, multi sine vitro
Haud noscunt passu distantem tertio amicum.
Jam frontem sulcant rugæ, jam tempora circum
Albescunt crines siccoque humore recedunt.

Quis

---

[a] *Nemini exploratum potest esse, quomodo habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum.* Cic. 2. de Finibus.

Quis curas animi quis acumina dixerit, aut quum
Spes urget, timor angit, amor quicunque molestus
Exagitat, pendet lis, agris grando minatur,
Subter & uruntur miseras hypocondria costas?
Annos adde decem: nostrum quot terra recondet,
Vel quot eo spatio peplum lugubre notabit?
Omnes ut vestes veterascimus: unus & idem
Ipse es, magne Pater Superumque hominumque, tui nec
Anni deficient post secula mille: ruina
Urgetur quidquid non in te nititur uno.
Proxima stultitiæ est hominum sapientia, soli
Quæ satis una sibi est, & nomine gaudet inani.
Qui sibi multa negat, quorum est brevis usus, & aurem
Præbet consiliis æquum suadentis amici,
Solicitus ne se facti ullius atque cupiti
Pœniteat, toti præponimus hunc Peripato.
Hic, DIODORE, sapit, loculos qui pandit egenti,
Divitis a misero qui vim defendit avari,
Nullum qui lædit, læsus qui parcit, & illam
Non putat illuxisse diem sibi, qua bene non est
De populo meritus, nullumque lucratus amicum. [a]
Utilius causas meditabere serius horum, [b]
Quam fluxumque, salemque maris, genesimque colorum.

a *Non sibi soli se natum homo meminerit, sed patriæ, sed suis, ut perexigua pars illi relinquatur.* Idem ibid.

b Socratis *omnis oratio & in virtute laudanda, & in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur; perfectum sibi opus esse ratus, si quis satis esset concitatus sua cohortatione ad studium cognoscendæ percipiendæque virtutis. Quibus enim id persuasum esset, ut nihil mallent se esse, quam bonos viros, iis reliquam facilem esse doctrinam.* Desid. Jacot. de Doctr. Philosophor. ex Cic.

SERMO QUINTUS.

Viro Patricio gratulatur non quod uxorem duxerit nobilem, pulchram, divitem; ſed quod probam. Eum hortatur ad agenda viro digna, & ad imitanda exempla majorum ſuorum.

IN priſcis ſiquid ſapienter Roma triumphis
Inſtituit, fuit ille, duci qui ſervus ovanti
Adſtabat, monituſque dabat ge-
ſtatus eodem
Currū, ne victor ſibi plaude-
ret, & populari
Inflatus nimium fortaſſe dehi-
ſceret aura. [a]
Namque coronati poſtes, denſæque feneſtræ,
Et via tecta croco, & cives e ſedibus omnes
Effuſi celſo ſublimes pegmate, miſti
Vel populo ambiguo clamantes: jo triumphe
Certatim, ſonitus fidium clangorque tubarum
Et plauſu & lætis plena omnia vocibus ire
Tranſverſum victorem agerent, facileque caducum
Sinciput afficerent ſubita vertigine, ni quis
Hunc prope mortalis naturæ teſtis adeſſet,
Qui tot læta inter fati meminiſſe doceret.
Adſum ego, MARCELLINE, tibi comes additus unus
Tot laudatores inter, qui certa monere
Ordiar, & prono populo contrarius ibo.
Inſtar enim victoris ovas, veheriſque per urbem
Aura-

a Imperatori triumphanti adſtabat ſervus auream coronam geſtans imminentem capiti victoris; quod ſic Juven. explicat Sat. 10.

Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.

Aurato curru, vehitur LUCRETIA [a] tecum,
Vosque omnis tectis & agris effusa juventus
Turbaque miratur matrum: vos versibus astra
Incomtis tollunt pueri super, atque puellæ:
O digno conjuncta viro pulcherrima conjux! [b]
O par, cui nullum Venus æquum junxit, & in quo
Regna Cupido tenet, tota & vis fervet amoris!
O.. sed ego medius cœptos abrumpo triumphos:
Nam pars una chori jure atque ex ordine canto,
Non quæ qualiscunque mihi dictavit Apollo:
Omnia namque novis solet indulgere maritis
Ductus adulator, nec veris gaudia falsa
Secernit, vitiis metuit nec prodere laudes.
Me culpabit Hymen, solos qui admittit amores,
Qui lususque jocosque procax & libera verba
Et Fescenninos [c] in connubialia festa.
Quid mihi cum nato Veneris Bacchique remoto
Longe homini sacris ab talibus? Ille juventæ
Sola voluptatis dulcissima pocula præbet,
Ille suis facibus flammas succendit in unum
Corpus in ardentesque genas oculosque micantes:
Quid multa? insanit. Nil mirum: nam quid amaret,
Ni quod eum a puero fœdi docuere parentes?
Non ita formabis, dederint quam Dj tibi prolem,
MARCELLINE, tibi tua nec LUCRETIA solam
Ob faciem, ob nigros oculos, ob labra placebit
Purpurea: heu! veluti flos decidet ista venustas:
Vultum ruga brevi, frontemque senilis arabit,
Et tua quanquam aderit, sit ubi LUCRETIA quæres,
Quæ-

a Nomen uxoris.
b Talis est, qualem optat Juv. Sat. 6.
Sit formosa, decens, dives, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina.
c Fescennini versus dicti a Fescennia urbe Etruriæ, vulgo Gallese, ut putant, cantari soliti in nuptiis, pleni erant omni obscœnitate & probro.

Quæret idem de te, & mirabitur illa viciſſim.
Non igitur quod ſponſa pari formoſa marito
Nupſerit, aut grandi faciat te dote beatum
Judicio vulgi: non quod gradiatur amicta
Ornatus Argivæ Helenæ, collumque manuſque
Sidera gemmarum vario ſplendore laceſſat,
Vel quod ab Aſſaraco genus aut Antenore ducat,
Gratulor: hæc ſiquidem bona ſunt communia multis,
Queis animi dotes deſunt moreſque pudici.
Immo Threjicio quæ Creſſa puella tyranno
Nubit, habet pretioſa magis melioraque, ſive
Naturam ſpectes, nam lecta e millibus una eſt;
Seu fortunam, auro nam Ganges ditat, Erythra
Gemmis & Xanthus Phrygianis veſtibus: ultra
Nil habet, immo mali, quam dos, eſt portio major:
Quippe viro mala ſponſa malo datur, unde propago
Deterior veniet. Sed abibam longius, ad te
Jam redeo, lætorque, novelle marite, quod uxor
Orta domo magna, non ulli dote ſecunda,
Non ulli forma tibi ceſſerit: hæc tamen aucta
Tantis muneribus nullo ſit turgida faſtu,
Nullis fortunæ illecebris ſit capta, nec auſa
Quidquam horum, peccant quæ magni ſæpe penates.
Quin ea divitias, formam, genus, & quod amare
Sueſcimus inſani multaque extollere laude,
Deſpicit, una animi reputans bona, dotis & inſtar
Virtutem oſtentans ſolam, referenſque parentem
Moribus innocuis utrumque diſertius, ipſa
Quam voce, inceſſu, præſtantis imagine formæ.
Artes edidicit tenues monſtrante ſevera
Matre, omnes arcente feris & vecte cinædos.
Illa ſuas molli veſtes intexuit auro,
Pinxit acu pallam, capitis redimicula nevit
Fila manu ducens ſubtilius arte Batava.

Artem

Artem at longe omnem divina modestia vincit.
  Vive tui, sponse o felix, securus amoris;
Non hæc ornando capiti cirrisque ligandis
A quarta octavam famulas adhibebit ad horam,
Non hæc, moris ut est hodie, longa otia ducet
Inter amatores oculis subducta mariti: [a]
Namque ubi sunt hodie prisci connubia secli,
Cumque pudore fides sacri & reverentia nodi?
At tua semper erit tecum LUCRETIA, vel cum
Discedes peregre, te corde animoque sequetur
Clausa domi famulas inter, nunc pensa operamque
Distribuens, nunc thure lares geniosque vaporans,
Atque manus puras tollens felice mariti
Pro reditu, paribus quem votis ambo petetis.
Jussa dabis, conjux lætissima jussa facesset,
Nilque vetabis, opus nisi quod moderatius & rem
Curet utramque, potest si res non una videri
Horum, quos animus regit unus & una voluntas.
  Præerit illa domi; tu publica munera obibis,
Consilioque reges urbem, patribusque præibis
Forti animo suadens leges serventur ut æqui,
Ut bona contineat pax & concordia cives,
Pareat & duro repressa licentia fræno.
Nam quibus assuesti juvenilibus artibus, ense
Ludrica vel tentans certamina, vel pede terram
Pulsans, atque viam faciens sine termino, agensve
Aut Davum aut Pyrrhum toto plaudente theatro:
His, inquam nugis vale dic, jocularia & ista
Grandior abjicias: etenim quod comicus & quod
Saltator faciunt, vel quod mirmillo mariti
Non sunt patricii dignum decus. Haud nisi raro
Utere; nempe domi quum res tibi facta forique,

Quum

[a] Cum hujusmodi forte uxore dicebat Hipponax, *duos dies esse jucundissimos: alterum, quo ducitur, alterum, quo effertur*. Apud Stob. Serm. 68.

Quum fuerit consultum agris pecudumque magistris,
Aut curis solves animum studiisque severis. [a]

Ne longum faciam, majorum exempla tuorum
Consule: nam pictos horum longo ordine vultus
Aspicis, & tecum muto licet ore loquentes
Hortantesque sequi, vel quos in rebus agendis
Rexit consilium rara & sapientia, vel quos
Juvit naturam causasque inquirere rerum.
Hi MARCELLINÆ gentis nomenque decusque
Excoluere, tuum facturi hac lege, propages
Ut famam gestis, moresque imiteris avorum. [b]
Hoc age, MARCELLINE, viam virtutis apertam
Corripe: jam faciet pulchra te prole parentem,
Deque suis addet LUCRETIA moribus, & vos
Et vestros natos similes utrique parenti
Agnoscentque suos atavi, serique nepotes
Nati ad virtutem vestigia vestra sequentur.

SER-

a *Ludo & joco uti quidem licet, sed sicut somno & quietibus, ceterisque quum gravibus seriisque rebus satisfecerimus.* Cic. 1. Offic.

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum. Hor. lib. 1. ep. 14.

b *Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara*
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus & Euganea quantumvis mollior agna,
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit avos, emtorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus...
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ siquando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas. Juven. Sat. 8.

SERMO SEXTUS.

Adolescenti Militiam adire cupienti exponit belli incommoda. Ne vero minus æque sentire videatur de arte nobilissima, subdit ejus decus & emolumenta.

VESTES urbanas pertœsus & otia pacis
Ad Martemque sagumque ruis, MARCELLE, nec audis
Consilium timidæ matris, nec vota puellæ
Nobilis & pulchræ, qua te cupit illa morari
Conjugium objiciens properanti. Tertius adsum
Hinc harum lacrimis accitus & inde rogatu
Sæpe tuo, tanquam gravis hæc me judice causa
Sit dirimenda. Foret mihi si res integra, nec te
Ad bellum hortarer, nec acerbum matris inirem
Consilium. Quid enim juveni sit durius usquam
Connubiale jugo? [a] Vitæ cum matre per annos
Plusve minusve decem ducendæ commodus essem
Suasor utrique: nurum nam tardius illa volentem
Imperitare [b], domum conduceret, ipse periclis
Liber ab innumeris tacite fieres vir, & aptus
Duro oneri prolis formandæ moribus, atque
Rite domus moderandæ. Istæc sententia si te

D Com-

a Plato l. 4. de leg. censet uxorem non ducendam ante trigesimum annum. Arist. 5. Polit. c. 16. non ante trigesimum sextum. Ea quippe ætate & corpus robustius est & constantior animus aptiorque ad familiam administrandam. Quod si juniores sæva illa Veneris urtica momorderit, nullum mea sententia salubrius remedium, quantum fieri potest inter pares, celeri conjugio.

b *Antiquum poetam audivi scripsisse in tragœdia,*
Mulieres duas pejores esse, quam unam. Plaut. in Curcul.
Uno animo omnes socrus oderunt nurus. Terent. in Hecyr.

Commovit, verbum non amplius addo. Sed horrens
Te Bellona vocat: nosco vultumque oculosque:
Nam nutas, vocesque alias non percipis æquus.
I quo cœpisti pede: demum non ita pessum
Bellatoribus omnia eunt, ut eos quoque nisu
Matrum nos lacrimis, nos & complexibus arctis
Distineamus. Agros colit hic, nemus ille pererrat
Venator, multi cumulata mercibus æquor
Nave secant, multi variis sese artibus ortu
Præclari licet exercent: sed maxima turba est
Nobilium nata omnigenos haurire liquores,
Ludere, græcari large, dormire profundum,
Nil urbi præter numerum addere, demere fruges
Humano generi. Postremos odit & horret
Mater amans operum, primos non approbat. Ergo
Quid superest, quod agas? soli servire Minervæ
Non vis, nec mutos ævum inter ducere libros.
Macte animo, MARCELLE, bonas tibi suggerit artes
Mavors: miles eris, non qualis Homericus ille,
Uno qui cecidit pugno, terramque momordit:
Nec qualis Plautinus erat, quem risimus ambo
Altum in Phylacidæ [a] denso doctoque theatro,
Dum rueret, tereret, disperderet omnia verbis. [b]
Miles eris, bellumque tibi prius hoste movebis
Quolibet: est nam te tibi nemo infensior ipso.
Arma modumque dabit vincendi bellicus ardor:
Nam fauces veteri solitus recreare Falerno,
Placabis quandoque sitim vel flumine vivo,
Vel, stomachum cohibe, viridi spissaque lacuna.

Mol-

a Nomen Arcad. clariss. viri Francisci Laurentini Generalis Custodis Arcadiæ, cujus voce ac præceptis formati egregii adolescentes Plautinas comœdias solent docte naviterque agere omnium doctorum virorum ac procerum concursu & plausu.

b Vid. apud Plaut. Militem gloriosum, cujus machæra

.... *misere gestit fartum facere ex hostibus*. in Prol.

Mollibus in plumis longo das lumina somno:
Is sed erit brevior, quum lassus in assere duro
Procumbes, gravido nutans aut vertice circum
Terga fugacis equi vice lecti mollis habebis.
Dulcisonos calamosque lyrasque in tympana rauca
Terribilesque tubas mutabis: ahenea pulchris
Induces facili pro murice tegmina membris.
Multa feres faciesque, gelu patieris & æstum,
Nec questus lacrimasve sines erumpere, quod Mars
Longis exciperet sannis altoque cachinno.
Denique naturæ votis contrarius ibis:
Namque aliter non fit miles, MARCELLE, nec arma
Qui se non vicit, feret usquam victor in hostem.
 Altera militiæ lex est, quam non violare
Bis licet [a]: hanc imis ante omnia fige medullis.
Parendum est ducis imperio quæcunque jubentis,
Aut amnis reperire vadum, aut transire natatu,
Aut penetrare hostis latebras, aut fallere silva.
Nunc primum hostilem per apertum invadere murum
Urbem, nunc agmen postremum claudere, contra
Tutarique sequentem hostem, nunc pulvere cœco
Surgit ubi nubes & densa cadavera plumbi
Fulmen sternit, eo ruere atque lacessere mortem.
 Hæc metuam? capitis mihi in urbe pericula centum
Occurrunt paria, objecto terrore minora,
Damno eadem. Nam quid mors istæc distat ab illa?
Num minus hic, dubia qui cœna crudus obivit, [b]

 Pu-

a *In bello errare bis non licet.* Ex adag. Nam capitalis est quælibet in ducem contumacia.

b .... *tremor inter vina subit, calidumque trientem*
Excutit e manibus, dentes crepuere retecti.
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ, tandemque beatulus alto
Compositus lecto crassisque litatus amomis
In portam rigidos calces exponit.
Pers. Sat. 3.

Putreſcit, quam qui tormenti glande petitus
Extemplo riguit? num qui vino vel amore
Fervidus [a] aſcivit ſibi dirum in pectore vulnus,
Procumbit melius, quam qui mucrone vel haſta
Pro rege aut patria certans definiit ævum?
Cauſa necis laude hunc decorat, probro afficit illum.
Confirmas igitur quo me terrere laboras.

Macte animo, juvenis generoſe, haud te moror ultra.
Imo gradum ut citius moveas, poſt aſpera dura
Omnia felicis tibi jam clariſſima dicam
Prœmia militiæ. Quacunque ex ſtirpe creatus
Induit ut ſagulum, genus exuit, atque aliquo eſſe
Incipit in numero: vallum non litigat extra,
Nec procul a caſtris: fit liber, & omnibus idem
Aut ultro colitur, caſtrenſi aut veſte timetur.
Nam ſit militibus quæcunque injuria, regem
Lædit, & ultrices ciet omni ex parte cohortes.
Urbe autem capta ſigniſque ex hoſte relatis
Victor ut exultat, prædam dum vectat, opimas
Et legit exuvias! illi par nulla voluptas.

Perge age jam mihi dic forti quis milite honoris
Plus habet & lucri? nulla eſt domus ampla nec ullum
Nobile ubique genus, cui non ſua Stemmata [b] primus
Indiderit miles factis umbone notato
Clarus & induperatori delectus ad omne

Diſ-

---

a Periculoſam juvenis indolem deſcriptam habes uno verſu ab Hor. l.1. epiſt. 1.
Invidus, iracundus, iners, vinoſus, amator.
Sed *Nemo adeo ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,*
Si modo culturæ patientem præbeat aurem. Ibid.

b *Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,*
Captivi pendent currus curvæque ſecures,
Et criſtæ capitum & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaque clypeique ereptaque roſtra carinis. Virg.7. Æn.
Hinc originem habuere Stemmata Nobilium, *quibus multo plus affert dignitatis res militaris, quam juris civilis gloria.* Cic. pro Muræn.

Discrimen belli. Quis agros atque oppida magnis
Obtinuit titulis, quæ non & baltheus unctæ
Vel caligæ dederint? Bello ingens copia rerum
Nobilitasque venit. Tibi non aliunde vetusta
Fulget origo, tuis nec tanta accessio facta est
Rebus: utrumque atavis servare & reddere debes
Auctum postgenitis. Laus est exordia parvis
Ducere principiis. Partes ne posce tribuni
Primo aditu, meritis nec præmia quære priora.
Olim tyro fuit Pompej victor [a], & orbis
Terror Alexander; nodosam vertice vitem
Et Marius fregit, quum pigra castra dolabra
Lentus muniret. Sed prisca hæc fulmina belli
Prætereo: Moschos [b] qui nostra ætate ab agresti
Usu & more rudi claras traduxit ad artes,
Armis & nostris docuit certare modoque:
Ignotus princeps didicit navale Batavo
Fabrorum in numero duras agitare secures
Et terebras, pinis acta testudine costas
Innectens, sternensque humili tabulata carina:
Nec puduit juvenem pedites numerarier inter,
Et fossas aperire, & tympana tundere buxo.
Non hos tyrones, MARCELLE, Gradivus inani
Spe pascit; primi venient ad munera pili,
Atque olim tensa conducent agmina dextra.
Disce ubi vel densare manum, vel tendere cornu
Res poscat, rursum vel flectere; quæ juga turmæ
Utilius teneant, quæ valles, quo statuenda
Castra loco, qua parte dolos fugiasve struasve.
Disce quid addiderint antiquo tempora bello

No-

a Julius Cæsar.

b Petrus Alexiovitz dux Moscorum par antiquis ac fortissimis quibusque Imperatoribus. Vid. ejus vit. in hist. Acad. Reg. Scient. an. 1725. pag. 141. edit. Amstelod.

Noſtra, quid abſtulerint [a]. Nam propugnacula & arma
Olim poſcebant majori robore membra,
Majori nunc vi poſcunt & acumine mentem.
Eminus hic etenim pugnatur, cominus illic.
Natura haud modico tibi robore membra creavit;
Ornavitque animum meliori munere, magno
Ingenio [b], quo qui non pollet, inutilis arma
Induit ad lixas mittendus onuſtaque plauſtra.
Eſt alias inter ars belli longa; Vegetj [c]
Noſtrorumque frequens præclara volumina verſa:
Pugna ſed diſces plus libris omnibus una. [d]

SER-

---

a Inventio pulveris pyrii & bellicorum tormentorum artem militarem valde immutavit, ut legentibus vitam v. g. C. Cæſaris & Ludovici Magni patet.

b *Illud ingenii magni eſt præcipere cogitatione futura, & aliquando ante conſtituere, quid accidere poſſit in utramque partem, & quid agendum ſit, quum quid evenerit: nec committere aliquid, ut aliquando dicendum ſit:* non putâram. *Hæc ſunt opera magni animi & excelſi & prudentia conſilioque fidentis. Temere autem in acie verſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam & belluarum ſimile eſt: ſed quum tempus neceſſitaſque poſtulat, decertandum manu eſt, & mors ſervituti turpitudinique anteponenda.* Cic. 1. Offic.

c Lege Vegetium ſatis purum & elegantem auctorem veteris rei bellicæ: recentioris vero Errardum, Stevinum, Dogenium, Sardum, Marchium, Davillæum &c. in quibus artis militaris ſtudioſus nihil deſideret.

d Irridet eos Hor. qui ſe artem aliquam ſcire putant ſine praxi & exercitatione.

. . . . Sapiens crepidas ſibi nunquam
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt ſapiens: quo?
Ut quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus eſt modulator, ut Alfenus vafer omni
Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna
Sutor erat: ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex, ſic rex ſolus. Vellunt tibi barbam
Laſcivi pueri &c. l. 1. Sat. 3.

SERMO SEPTIMUS.

Narcissum Aulæ famulatu initiatum hortatur, ut vana ornamenta deponat. Ostendit præter virtutes alias in Aula maxime necessariam esse patientiam. Studia & mores Aulicolarum describit.

POSTQUAM quid faceres hæsisti tempore longo,
Aulicola es tandem, NARCISSE: recenter ab ore
Barba revulsa, comæ cincinno & pulvere multo
Comtulæ, in obsequiis pronum caput, & pede dextro
Urbane cedente retro, manus utraque blando
Ori admota, dein nobis porrecta beatis,
Et vestis, qualem Ganymedes gessit, & aurea
Pyxis Havanensi folio, vel cornea cæpa
Farta Argentoratensi, & glans balsamo Etrusco
Una, alia Hungaricæ Reginæ plena liquore,
Horarumque index rutilans, pictumque flabellum,
Et reliqua, incedit qua vix Urania pompa, [a]
Declarantque novum vitæ genus, & quod adisti
Urbanum munus. Sed si, NARCISSE, tulisti
Ambiguam præter nihil ista crepundia in Aulam,
Non tibi pro votis res cedet, erisque, quod olim
Illa fuit cornix, cui cum sorderet amictus
Ater, & horrentes rugoso in corpore plumæ,
Collegit plumas alias viridesque rubrasque
Et flavas glaucasque, caput tum versicolore

Crista

[a] Quum adolescens quidam comtior, ut Narcissus hic noster, Diogeni proposuisset quæstiunculam, *Dic tu mihi prius*, inquit, *utrum sis masculus, an fœmina*. Laert. l.6.

Crista exornavit, stellato & syrmate caudam
Pavonum in morem produxit, & addidit alis
Eoæ volucris spolia, & se denique forma
Alitis ignotæ spectandam præbuit amplo
Concilio volucrum. Primo est mirata caterva
Prodigiosum animal non ullo tempore visum.
Sed mox quum rauca cornicula voce salutem
Dixit, aves fraudem novere, & psittacus alas
Vellere, & auratam pavo discerpere caudam,
Et reliquæ corpus nudare. Venusta aliena
Veste odium movit, propria turpissima risum.
Quæ, NARCISSE, geris, tua non sunt, vel potius tu
Non es, quæ geris. Ex alieno carpere laudem
Atque tumere, injustum est insanumque. Quis ergo es
Detractis spoliis quærendum est atque putandum.
Servitio Procerum nitidos sectaris honores,
Magnorumque requiris opem validumque favorem.
Consilium non damno, rear licet esse latentem
In patriis laribus, privata aut qualibet æde
Tranquillum tutumque magis, quam trudere se se
Turbam hominum in mediam, crebro quos æstuat inter
Invidia, ambitio, insatiabilis ardor habendi.
Perge tamen, sed non tibi sit grave pauca monentem
Auscultare. Meis nec enim sermonibus aures
Nunc primum præbes: docui nam semina rerum
Te, sparsique levi, ceu spargor & ipse farina
Horum, inter cives quæ monstrant ducere vitam.
Rides, quum noster tibi Glabro fit obvius, ille
Aulicola a puero Glabro, cui terga flagellat
Fictitiæ pars una comæ, pars altera pectus,
Utraque non molli non crispo facta capillo,
Sed rigido & recto, caudæque simillima equinæ,
Rara pilis, unum bis pectine tacta per annum,
Crinibus Anchisæ consuta, aut Nestoris: ala

Im-

Imminet occipiti, claretque foramine multo
Pileus, & nostro non multum dispare forma.
Ad decus accedit capitis de gutture linum
Pendens & bifidum, nigrum quod longior usus
Fecit, & e gelido creberrima guttula naso.
Adde manus lotas solis quandoque KALENDIS,
Et cœnum, veteri quod crassius hæsit alutæ,
Et plenas olido manicasque sinumque tabaccho.
  Heus apage; hæc etenim movit mihi nauseam imago.
Cauponæ melius, quam Glabro serviat aulæ,
Inquis. At extremum Glabro luridus occupat unum,
Tu, NARCISSE, aliud. [a] Cauponæ convenit ille,
Tu scenæ: nam utrumque nitens mediocriter Aula
Respuit, hunc propter sordes, te propter odores.
Neuter captabit fortunæ munera: nam sit
Quamvis capta oculis, naso bene pollet acuto.
Hunc igitur propera muliebrem ponere mundum,
Orna animum virtute, & corpus veste virili,
Inde aliquid spera. Sed qua virtute, requiris.
Dictis adde meis animum. Patientia primum
Est opus Aulicolis, magna hinc patientia, demum
Aulicolis opus est patientia maxima [b]. Noli ut
Verbosum ridere nimis: nihil est pleonasmi
Hoc sermone: imo hac nunc es formandus in arte,
Et debes audire iterum. Patientia primum
Est tibi opus, dominum seu spectas, sive sodales.
Pharmacon hoc summo cape mane, hoc vespere sero.
  Visne, ut agas melius personam, hic experiamur?
Heus, NARCISSE. Vocat dominus, fuge, curre. Volasti
Quamlibet, argueris nimis esse moratus. At hoc, quod
Impero, fac citius. Rursum currisque facisque,

E Len-

---

a *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.* Hor. l.1. Sat.2.

b Aulicola interrogatus quomodo in Aula profecisset, respondit: *Injurias accipiendo, & gratias agendo.* Sen.

Lentus es usque tamen. NARCISSE, venito. Tulisti
Factum opus. At quid id est operis? nihil hoc facit ad rem,
Vecors, in pedibus caput est tibi: te meliorem
Perge, voca; primus quicunque occurrerit, ille est.
NARCISSE. En revocat. Sosio quid pronus in aurem
Dixisti? fateare: scio namque omnia. Forte ut
Dicere cœpisti causam, tibi terga repente
Vertit, & abrupto sermone minatur. Ad istæc
Mussasti? periisse puta: scit enim omnia, & ultra.
NARCISSE. Ecce quater media te jam vocat hora:
Ne scapulis, ne fronte cave testeris, amaro
Siquid habes animo, nam trabs pariesque loquuntur,
Et tabulæ & statuæ: mutum preme corde dolorem,
Ique libens; semper lætos ostendito vultus,
Dicitò verba favis mage dulcia, poscito magnam
Erratis minimis veniam, sis denique ad omne
Imperium domini facilis, velut igne propinqua
Cera premi in cunctas, vertique parata figuras:
Nam non vitares funesta pericula vitrum.

At meus, inquis, herus non est his moribus: illo
Nobilius nihil est, nihil est humanius usquam.
Donat sæpe, jubet raro, cum nemine quidquam
Conqueritur; mihi quin oculo connivet amico,
Meque amat ante alios. Tibi cetera gratulor, ævum
Nam priscum tales dominos vix protulit: ast hoc
Postremum, NARCISSE, fides si certa fatenti est,
Non bene vertet. Heri primum testantur amorem,
Blanditias adhibent, dextra amplectuntur amica,
Ut sensim explorent animum moresque suorum:
Deinde ista siquid patet arte, quod ante latebat,
Illico friget amor, mellitis aspera verba
Succedunt, veræ & fictis amplexibus iræ.
Anne aliquid latitat, cujus te forte puderet,
Si notum fieret? veteri es bene notus amico:

Verum

Verum audi solus. Ludis, NARCISSE, bibisque,
Cetera scit quædam Phyllis, nisi nomine fallor,
Quam sæpe invisis, cui donas munera, propter
Quam tabescis. Ab hoc, fumi nihil igne vereris
Effluat ad dominum? lusor, potator, amator
Non poteris latuisse diu. At ludoque meroque
Jam dudum abstineo, nec certos exeo fines,
Aut in utroque modum: virtutem Phyllidis ipsa
Phyllide amo magis, atque ideo sine Phyllide possum
Vivere: quod rarum est nostram inter conditionem.
Qua mî igitur culpa dominus succenseat? Ipsa hac,
Quod culpa caruisse putas: nam causa querendi est
Semper in arbitrio domini; reus est, domino qui
Non subito consentit. Aget, quod forte laboret
Mutare, & facti recidat ne dedecus in se,
In te ipsum vertet [a]; quia peccat nemo potentum.
Ecquid ages, dicesve alieno errore gravatus,
Qui nescis, NARCISSE, tuos, renuisque moneri?
Hic labor, at muto quantuslibet ore ferendus.
Hoc quoque finge animo, quod magnis semper in Aulis
Evenit. Assiduus noctuque diuque secundo
Conclavi stabis, dominoque fideliter annis
Pluribus auscultabis anhelans muneris hujus,
Alteriusve vices. Veniet te junior alter,
Imberbis, sciolus, sibi fidentissimus, atque
Omnitenens, primoque loco statuetur, & illi
NARCISSUS plenus meritis canisque capillis
Serviet. O miserum, nitida qui fidit in Aula!
O tormentum ingens, sævum, crudele! dolebis,
Nec lamentari, tua nec producere jura
Fas erit: imo senex truderis ineptus in ædem
Aulicolis miseris erectam in fine Suburræ, [b]

 Si

a *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi*. Hor. l. 1. ep. 2.

b Ad templum Sancti Laurentii in Fonte.

Si nihil in ſeros loculis ſervaveris annos.
Hocne ſapit ſtomacho ? tamen eſt glutire neceſſe.
Sunt hodie, NARCISSE, ſenes rerum omnium egeni,
Queis hilaris nupſit prima fortuna juventa,
Quique potentis heri fuerant amor, atque voluptas.
Sic olim tumuit quadrupes phaleratus, & aurea
Mandit fræna, trahit nunc trito epirhedia collo.
Sed de cirratis jam ſermo ſodalibus eſto:
Hinc etenim pariter tibi multa ferenda ſuperſunt.
Ergo tibi, NARCISSE, oculo connivet amico,
Teque amat ante alios dominus. Seges iſta futura eſt
Rixarum fœcunda: movet nam filius albæ
Gallinæ invidiam, movet hæc terramque erebumque,
Ne fortuna diu tibi rideat: utque pudendum
Per latebras ſerpat vitium, primum eſſe ſuſurrant
Te delatorem: frontem tibi nemo ſerenam
Oſtendit, præſente ſilent te protinus omnes.
Hic nixus cubito dormit, fœde ille lacertos
Tendit hians, abeunt alii, duo crebra viciſſim
Verba ſerunt timidi, tendas ne proximus aures.
Peſte laborantem certatim arcere videntur.
Os aperis, alius te ſcommate figit aperto,
Tecto alius jaculo mage vulnerat. Ilia bilis
Si tibi movit, & incendit color igneus ora,
Rident, jucundam gaudentque reponere ſcenam.
Objurgas, centena tibi vox obſtrepit auri
Acrior; haud aliter quam quum latrat icta lyciſca,
Undique concurrunt hirti, allatrantque moloſſi,
Mordentque, & præſtat cauſam perdendo paciſci.
Nam ſi cum domino quereris, poſciſque nocentes
Ad pœnam, hunc circum cuncti velut agmine facto
Te contra pugnant, & veris falſa remiſcent,
Donec ſuſpicio de te gravis inſidet illi,
Quamque merent ipſi, tu pœna dignus haberis.

I nunc,

I nunc, & ſodes aliorum nomina defer.
Nil, miſer, ergo tibi ſupereſt, niſi probra ſupino
Ore bibas, cruduſque imo ſub pectore condas.
 Ingenui ſed non, inquis, tam turpia miſcent
Jurgia; diſceptant civiliter, & ſimulare
Conſilium vultu noverunt. Hinc quoque ne te
Non facile expedias, vereor: nam liber & ultro
Candidus es, proprio res & cognomine dicis.
Vecordem dicis vecordem, fallere ſuetum
Dicis mendacem, gibbum, luſcumque, glabrumque,
Quisquis ut eſt, quemcunque vocas. Non utitur Aula hac
Nomenclatura; ſilet, aut virtutis amictu
Abſcondit vitium. Vecordem, fallere ſuetum,
Prudentem dicit, cautumque, & monſtra puſillis
Indigitat nævis [a]. Sed adhuc enormius erras.
Care, tibi quisquis dixit, dextramque prehendit;
Exultas, olim Pylades ut nactus Oreſtem:
Pandis ei ſubito ſecreta, omnique doces de
Vita, de ſtudiis, fidibuſque armiſque, præiſti
Queis omnes ſocios, æquaviſtique magiſtros.
 Quas tribuis laudes tibi, libertaſque loquendi
Diſſidium parient pluſquam civile: vocabit
Te quis Ariſtotelem, quis Ariona, vel quis Achillem.
Nobiliora hæc ſunt gibbo, luſcoque, glabroque
Nomina, ſed probroſa magis tibi dicta; reſultant
Atria nam longo poſt hæc præconia riſu.
Addunt judicium prudens, animique ſagacis.
Vim magnam, natumque novum gratantur Achatem

Cui-

---

a ——— *hunc varum diſtortis cruribus, illum*
Balbutit ſcaurum pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit, frugi dicatur ineptus
Et jactantior hic paulo eſt, concinnus amicis
Poſtulat ut videatur. At eſt truculentior, atque
Plus æquo liber, ſimplex fortiſque habeatur:
Caldior eſt, acres inter numeretur
Hor: l.1. Sat.3.

Cuilibet Æneæ; laudant ſecreta tenentem,
Solertemque virum, emiſſis hinc inde cachinnis.
Ni regis hic animi jamjam turgentis habenas,
Verum auſcultabis velamine tu quoque demto.
Nam nihil ignoſci ſibi vult, qui garrit in omnes.

Fer, NARCISSE, alios: nullo patientia fructu
Uberiore viget. Pulcher te & turpis amabit,
Te doctuſque indoctuſque: omnes nam ſibi plaudunt
Utlibet, idque audire pudet, quod non pudet eſſe,
Aut facere. Hinnit equus, bos mugit, cetera promunt
Bruta ſonum, quoties locus & res poſcit & hora.
Diſce docendus adhuc quod monſtrant bruta; ſilendum eſt,
Niquid habes melius verbis, atque oris hiatu.

At caveas, moneo, ne quum ſincerior eſſe
Deſinis, aſſentere: etenim hoc eſt turpius illo. [a]
Mi ſatis eſt, ſi non nebulonum more, bonorum
Traducis mores, & iniqua laude ruentes
Sponte ſua in vitium veluti calcare perurges.
Audita virtute hilares oſtendito vultus,
Aſpectu vitii coram ſerpentis eoſdem
Contrahe; nam verbis reprehendere munus & ætas
Et pudor impediunt. Vitium magis ore ſilenti
Subtriſtique premes, quam nos ſermone, Deoque
Vindice demonſtrato. Æquali eſt tanta poteſtas.

Aulicolam aſt aliqui fortaſſe probumque piumque
Ridebunt. Fies ideo improbus? huic ſcopulo, omnes
Quo ſemper fatui pereunt, hærebis? at iſtam
Cur non cæſariem attondes, pompamque decuſque
Fœmineum, ſapiens quod ridet quilibet? aut cur
Verborum effluvio differs opponere vallum,
Quum plures in te reprehendant hoc vitium, quam

Qui

a *In obſequio comitas adſit; aſſentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur, quæ non modo amico, ſed ne libero quidem digna eſt.* Cic. in Læl.

Qui te ſtulte ridiculum probitate putarent ? [a]
  Horum rumores facias uno aſſe minoris,
Nec cura, crepitent ſeu ſurſum, ſive deorſum. [b]
Sola etenim probitas tibi conciliabit amorem,
Atque fidem domini: livorem vincet & aſtus;
Hoſque prius, qui te riſerunt, coget honorem
Ferre tibi, vacuumque caput nudare, tuiſque
Plaudere ſi minus, at non obtrectare triumphis.
Cujus enim pectus non expugnabis honeſtis
Moribus, ingenuo vultu, ſermone benigno,
Parco & prudenti, cuicunque favere parato,
Nulli animo nocuiſſe, omni procul ambitione,
Arte procul miſeros homines ſpe paſcere inani?
  Eja agito, NARCISSE, viam percurrito apertam.
Si non pervenies ad rerum culmina, recte
Factorum capies ingentia præmia laudes,
Atque illam, imbuitur quæ nullo felle voluptas. [c]

SER-

---

a *Ceterum ſi te video celebrem ſecundis vocibus vulgi, ſi te intrante clamor, plauſus, & pantonimica ornamenta obſtrepuerint, ſi tota civitate te fœminæ puerique laudaverint; quid ni ego tui miſerear, quum ſciam, quæ via ad iſtum favorem ferat?* Senecæ Epiſt. 29.

b Verba ſunt pene ipſa Senecæ contemnentis ejuſmodi nebulones.

c *Nunquam mehercule ego neque pecunias, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime aſtricti ſunt, voluptates in bonis rebus eſſe numerandas duxi: quippe cum viderem homines rebus his circumfluentes, ea tamen deſiderare maxime, quibus abundarent.* Cic. in Parad.

SERMO OCTAVUS.

Quintum lucri cupidum hortatur ad amplectendas nobiles artes Architecturæ, Picturæ & Sculpturæ quarum Deum auctorem esse demonstrat. Clementem XII. Pontificem Maximum bonarum artium fautorem & Urbis instauratorem laudat.

RURSUM, QUINTE, petis qua vitam præstat in arte
Ducere; sæpe datis ignoro mercle quid addam
Consiliis. Nostras ad Musas castra penumque
Vix hortor transferre: quid has mihi consulis artes,
Inquis, quæ studio plerunque coluntur inani?
Quid prosunt Musæ, quid vestra poëmata, nugæ?
Quis vatum locuples per carmina factus? amarum
Dant apiumque hederamque; quid hoc, ubi scissa lacerna
Admittit frigus, premit aut angusta domi res?
Hæc tu in tantorum conventu & luce virorum?
Os occlude, miser, ne te tuus indicet esse
Abderitanum [a] sermo. Nil deficit illi,
Qui nil optat; [b] habent Musas & carmina vates,
Id satis est, miseris non sunt satis omnia [c] avaris.
At miscere tibi quoniam libet utile dulci,
Ingenuoque homini dignam vis pergere ad artem:
Non longam ire viam jubeo: Capitolia votis

Ipsa

a Abderitas populos Thraciæ stupori mentis obnoxios fuisse tradit Cic. l. de Nat. Deor.

b *Non esse cupidum pecunia est: non esse emacem vectigal est; contentum vero rebus suis esse, maximæ sunt certissimæque divitiæ.* Cic. in Parad.

c *Desunt inopiæ multa, avaritiæ omnia.* Sen. ep. 168.

Ipſa tuis hodie ſunt reſpondere parata. [a]
Hunc teſtor florem juvenum, qui gnaviter artes
Exercent promuntque, quibus Deus auctor honores
Contulit ingentes, ingentia contulit omnis
Præmia conditio. Noſtris mentem arrige dictis:
Nam tua res agitur. Quid cauſæ dixeris eſſe,
Quinte, quod ad ſtudium pueri quum vique miniſque
Sint cogendi, ultro natura & ſponte feruntur
Ad pingendi artem ſculpendique ædificandique?
Aſpicis hos etenim cuneis parvaque ſecuri
Ligna parata focis turmatim ſcindere, vile
Cogere cæmentum, lapides vectare, lutoque
Nunc vel in ædiculam componere, nunc vel in hoſtem
Moliri oppoſitum vallum turrimque timentem
Vim zephyri: cultrix vel parvula turba Deorum
Templa facit, niveis ornatque altaria vittis.
Sæpe vides alios calamo, ſetiſve coactis
Nunc ſpumantis equi, nunc Thracis in arma ruentis
Effigiem formare: quod & riſu ora reſolvat,
Addunt inventis nova, vel jam fingere diſcunt
Naturæ maculas imitantes turpius: Aulo
Enormem appingunt naſum, Rutilæque tumentem
Amplificant gibbum, Tuccam faciunt Polyphemum.
At quis non veteri lino, cretave ſequaci
Corpora noſtra puer, quæ non virguncula format,
Et locat in cunis, & parva in ſede reclinat?
Rides, Quinte? docent tamen hæc nos philoſophiam
Ludicra: nam pueri divina ab origine ſenſum

a Tertio quoque anno nobilium artium architecturæ ſculpturæ & picturæ monumenta publice exponuntur in Capitolio ad excitanda laude & præmiis juvenum ingenia, legata ad tam præclarum inſtitutum pecunia a Clem. XI. Pont. Max. bonarum artium fautore ac patrono. Habitus eſt hic ſermo in acad. ibi magnificentiſſime celebrata an. 1732. coram Eminentiſſimis S. R. E. Cardinalibus & ampliſſimo conſeſſu ex omnibus Ordinibus.

Horum traxerunt operum, praxiſque capacem. [a]
Artibus his uſus Deus eſt, quum prodiit extra
Se ipſum operans, artes has limo immiſcuit udo,
Ex quo conſtamus. Juſſit natura creatrix
Res cauſis prodire pares, ſimilique moveri
Indole. Quando igitur Deus eſt primordia rerum
Aggreſſus, cuicunque locum ſignavit in orbe
Æde velut magna: cælos ad fornicis inſtar
Erexit duplici nitentes cardine, terras
Libravit medias immobile fundamentum.
A terris undas, & ab undis abſcidit auras:
Pars ſuprema Deos, volucres agitabilis aer,
Terra feras cepit, ceperunt æquora piſces.
Hinc omnis fabricæ ratioque ordoque domorum
Doricus Etruſcuſque. Dehinc mirabile cœpit
Sculptor opus. Docilem fingens manus abdita limum
Condidit humanos artus vultumque decorum,
Oſſaque cum nervis hærentia, cumque micanti
Junctas arteria venas, tenuiſſima pellis
Quas tegit objectas oculis tamen atque videndas.
Hoc primum eſt, opifex quod caſtigavit ad unguem,
Hoc tibi, Praxiteles, tibi magne Lyſippe, imitandum
Hoc dedit exemplar fictor Deus ante Prometheum.
At quis ſat digno celebrabit carmine, facto
Quas veneres pictor divinus, quoſque lepores
Addidit? Ex auro flavos per terga capillos
Demiſit, candore eboris frontemque manuſque
Obduxit, pinxitque genas violiſque roſiſque,
Juſſit & ex oculis cæleſtibus æmula flammis
Lumina ſuccendi. Sed dixerit omnia nemo
Ornamenta hominis: ſiquidem latet intus imago

Al-

a ——— *venerabile ſoli*
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendiſque artibus apti,
Senſum a cæleſti demiſſũ traximus arce,
Cujus egent prona & terram ſpectantia. Juv. Sat. 15.

Altera nobilior, divæque simillima [a] formæ,
Quam non nostræ artis, non nostri sanguinis edunt.
Hanc, Quinte, integritas, pudor hanc probitasque fidesque
Et veri decorat species & cultus honesti.
Illi nil humilis tellus, nil astra dederunt:
Est divina quidem, sed scripta in pulvere imago:
Quælibet aura nocet, delet fera quælibet illuc
Appulerit. Mentem cohibe, si forte tumescit,
Pelle voluptatem, nulla est fera sævior illis.

Ad rem propositam redeamus. Nos Deus esse
Artifices voluit; pueros infudit in ipsos
Nobilium species operum, quæ siquis inerti
Desidia liber primis tractabit ab annis,
Hunc olim divinum hominem fore nemo recuset,
Qui sit templa Diis positurus, tecta domosque
Magnificas homini, securas civibus arces:
Qui revocet, Libitina, tuis heroas ab urnis,
Et longum donet vitam producere in ævum
Marmore vel Phrygio, vel nobilis ære Corinthi;
Arbiter aut olim venturi temporis ante
Ora oculosque alta res in caligine mersas
Facunda exponat tabula. Vidi ora severi
Judicis, extremo qui tempore fasque nefasque
Discutiet: vidi mistum, aut vidisse putavi
Ingenti turbæ pavidum te, Quinte, sed ibam
Pone ego pallidior. Spectanda est tristis imago
In Vaticano: [b] sæpe huc te confer, ab illa
Et sapere, & mores componere disce per artes
Fidas virtutis comites vitæque magistras. [c]

 Non

a *Quid parem Deo facit? animus, sed hic rectus, bonus, magnus. Quid aliud voces hunc, quam Deum in corpore humano hospitantem?* Sen. ep. 3.

b Judicium extremum in prospectu aulæ Sixtinæ pictum ab immort. mem. viro Mich. Ang. Bonarota.

c *Sicut initium ædium est janua, sic ad virtutem primus aditus est encyclopædia.* Phil. L. de Prof.

Non dum te ista movent? Superest ut, Quinte, videres
In Capitolinis hodie quæ sedibus illas
Gloria consequitur. Priscos ubi Roma triumphos
Duxit, & extremæ cumulavit munera terræ,
Hic artes omni potiores laude celebrat,
Queis delubra, domos, monimentaque cetera debet,
Atque alias inter nitidum caput extulit urbes.
Hic sua victori proponit præmia; quanquam
Ipsa sit una sibi merces victoria & unum
Munus honor. Quantam dant Lumina prima Senatus
Purpurei lucem! quantam qui Maximus orbem
Divino regit imperio, paribusque tuetur
Consiliis CLEMENS! In apricum, quod vetus ætas
Signorum obruerat, profert, molesque petitas
Temporis insidiis operoso marmore fulcit,
Ornat & arte pari: Divis nunc æde paranda,
Nunc tabulis mentes acuitque, manusque potentum
Fervidus artificum movet, & decora alta reformat
Artibus ingenuis, priscæ non invida laudi. [a]

Hæc legis, & cupidus famæ lucrique moraris?
Eja age, consiliis quantocius utere, dumque
Pono modum dictis, dubiæ tu ponito menti.

LIBER

---

[a] En tibi inscriptio subjecta æreæ statuæ ei in Capitolio erectæ.

CLEMENTI . XII . PONT. MAX
OB . SENATUS . PRIVILEGIA . AMPLIFICATA
EXORNATAM . ÆDIFICIIS . URBEM
LAXATAS . AREAS
DIRECTAS . PROLATAS . STRATASQUE . VIAS
VETERA . SIGNA . MULTO . ÆRE . COMPARATA
IN . CAPITOLIUM . INVECTA . MAGNIFICEQUE . DISPOSITA
S. P. Q. R.
OPTIMO . ET . MUNIFICENTISSIMO . PRINCIPI
STATUAM . DECREVIT
A . S . CIↃ. IↃCC. XXXIV.

LIBER SECUNDUS
SERMO PRIMUS.

Timet libro suo in lucem edito. Dicit se scribere ad erudiendam juventutem exemplo P. Paulini, cujus orationes laudat. Poësi unice intentos non probat, sed eam dumtaxat tanquam ornamentum aliarum disciplinarum concedit.

EN, PAULINE, tibi promissus sæpe libellus
Prodiit in lucem. Vidisti membra seorsum,
Nec corrugasti nares, veluti tuus est mos
Ad tricas apinasque [a]: at judicis instar amici
Feceris hoc, vereor: nam quam mihi curta supellex
Sit, me non fugit: fateor noscoque salilli
Quantula sit mensura mei. Jam pagina discet
No-

[a] *Sunt apinæ tricæque, & siquid vilius istis.* Mart. l. 14. ep. 1. nempe res nullius momenti, dictæ ab his duobus oppidulis nullo negocio a Diomede eversis.

Noſtra, quid interſit privatæ dicier auri,
Dicier & cunctis, qui pangunt carmina, vel qui
Acres olfaciunt emuncta carmina nare.
Horum ego judicium formido. Nam quid ubique eſt
Tam miſerum tam turpe, tibi quam ſiquis ab æde
Muſarum antiſtes dicat: cur carmina condis, [a]
Aut quo hæc admiſſo meruere piacula chartæ,
Queis crocus & ſcomber foret aptior, & piper & thus?
Si mihi quis notus Muſis & carminis auctor
Dixerit hæc, contra nil reſpondebo, ſed ultro
Omnia concedam largus pro quolibet uſu.
Hæc tamen haud multum me libera verba movebunt,
Horum ſi fuerint, qui culpant non quia craſſe
„ Compoſitum, illepideve putetur, ſed quia nuper,
„ Vel quia turpe putant parere minoribus: [b] illis
Non ſcribo: verſent antiquos, juſſa ſequantur
Unica majorum: aſt auctoribus officit ætas
Si præſens, quidquid dicent, facientve ſecundum,
Hiſce laborabit vitiis [c]. Hæc denique ſumma eſt:
Scribo juventuti, cui vena Poëtica cordi.
Nos etenim ratio vitæ præfecit alendis
Ingeniis juvenum [d]: hos exempla domeſtica ſcalpunt
Valdius externis. Hi te, PAULINE, Latinæ
Purgatum auctorem linguæ mirantur, & omnes
Ore tuo pendent taciti, quum verba figuris
Omnibus exornata facis, priſcamque loquendi

In-

a *Nec ſatis apparet, cur verſus factitet, utrum*
Minxerit in cineres patrios, an triſte bidental
Moverit inceſtus: certe furit. Hor. in Art. Poët. Illi enim videtur malum poëtam, dum verſus factitat, pœnam luere pro magno aliquo facinore.

b Idem lib. 1. epiſt. 1.

c Nempe unum erit ex operibus præſentis temporis, quæ ab illis improbantur.

d Inſtitutum Scholarum Piarum, ut ex nomine patet, eſt Juventutem ſtudio literarum allicere ad Pietatem, ac bonis moribus informare. Ordinem hunc fundavit Romæ an. 1622. Ven. P. Joſeph Calaſantius Nob. Aragon. qui ibidem magna Sanctitatis fama obiit an. 1648. 8. Kal. Sept. ætat. an. 92.

Inſtauras artem. Dixit Germania laudes
Te dignas [a], dicetque alias, imitanda juventæ
Quod monimenta locas Ciceroni proxima. Eidem
Hos ego verſiculos dicto, ne forte libebit
Quum poſt Virgilios Flaccoſque recentibus uti,
Omnes cogantur conflare aliunde libellos,
Qui modice hunc noſtrum, paucos ſi exceperis, ante-
Cellunt: qnin multi velut ægri ſomnia, mentes
Corrumpunt teneras, falſarum & imagine rerum
Deludunt. Ergo bonus es formare Poëtas?
Non mihi tale mei bene conſcius arrogo munus,
Nec veluti tu oratores, ita fingere vates
Poſſum ego, nec cupio. Miraris? idonea rebus
Omnibus eloquii vis & divina Minervæ
Ars eſt, quæ populos concordi in pace tuetur,
Quæ leges & jura foro defendit iniquis
Judiciis, Divûmque metu, aut virtutis amore
A vitiis homines abſterret, & ardua celſo
Suadet adire animo: quæ verbo denique ut uno
Omnia concludamus, honore [b] potitur & ære.
At quis conſequitur Faſces, quis colligit aurum,
Qui ſolas coluit Muſas? mihi parcite, Muſæ,
Veſter inops chorus eſt, [c] nullo ardet murice Pindus.
Ergo meis totus præceptis nemo Poëta
Fiet,

---

a Vid. Act. Erudit. Lipſ. an. 1727. pag. 546. & act. 1729. pag. 191. quæ referunt orationes elegantiſs. P. Paulini a S. Joſepho Schol. Piar. in Archigym. Rom. Eloquen. Profeſſ. Editæ fuerunt Romæ an. 1727. & Lipſiæ 1728.

b *Duæ ſunt artes, quæ poſſunt locare homines in ampliſſimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris.* Cic. pro Muræ.

c *Quid petis a Phœbo? nummos habet arca Minervæ,*
Hæc ſapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
Præter aquas Helicon, & ſerta lyraſque Dearum,
Nil habet, & magnum, ſed per inane ſophos.
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permeſſidos unda?
Romanum propius, divitiuſque forum eſt.
Illic æra ſonant: at circum pulpita noſtra
Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant. Mart. l. 1. ep. 76.

Fiet. Homo soli nemo sibi nascitur; omnes
Utilitate aliqua naturæ lege tenemur
Et prodesse aliis, & nullum lædere: quis mî
Ex puris putis præstabit utrumque Poëtis?
Aut satyras scribet, sapiens quas nullus amavit,
Quasque premunt celeres probrosa morte secures:
Aut si non tanto chartam calamumque veneno
Inficiet, turpes quandoque docebit amores,
Et putris in Venerem sua late incendia fundet,
Et dicet juvenum curas & libera vina:
Aut etiam, si Djs placet, arma virosque sonabit.
Nil super hoc? quanquam bella omnia, docta, diserta,
Non satis est. Adriæ peragrabam litora nuper,
Adque diem multam pransurus sisto vocante
Me caupone, suam & multis laudante culinam.
Haud mora, pisciculos assos apponit, & inquit;
Hesterni venti rhombos soleasque profundo
Sub mare merserunt; damnum reparabimus istis
Parvis, sed sapidis. Dum laudat, prandeo, sed quo
Plus edo, acuta fames minus exaturatur: ephœbus
Discum affert aliumque aliumque, ego fessus edendo
Non saturatus eram. Causam, PAULINE, requiris,
Qui scis nec ventrem mihi vulturis esse, nec ursi?
Pisciculi multum succi, nil carnis habebant.
 Admoneo juvenes scriptor, quod voce magister
Sæpius admonui, mihi nec succensuit ullus
Vel pater illorum, vel avunculus: esse Poëtas
Hos ego non hortor; nam carmina quisquis ut artem
Eligit, atque colit, rebus fit ineptus agendis,
Non sibi, non aliis accommodus. Ergo Poësim
Damnas? haud equidem: nam sic me Djque Deæque
Semper ament, ut ei nil detraho; sed neque plura
Cedo, quam sit par. Homini placet esse Poësim,
Quod color est rebus: rerum substantia plena est,
Omni-

Omnibus & numeris componitur ante colorem.
  Illuſtrent mentem juvenes & luce ſophorum
Et conſultorum juris. Quo diſtet iniquo
Rectum, quo ſtultis ſapientia conſiliis, &
Quo verum falſo diſcant, aliaſque per artes
Ingenium verſent. Hæc eſt ſubſtantia, robur
Hoc perfecti hominis; veſtes phaleræque Poëſis,
Ornatuſque, quibus certis prodire diebus,
Certis atque locis præclarum eſt atque decorum.
Arcades exemplis Infœcundique [a] relucent
Perpetuis. Illi ſcrutantur viſcera rerum,
Hi nodos juris ſolvunt, cauſaſque perorant,
Hic urbem Prætor, Judex regit ille tribunal,
Denique quiſque bonas exercet idoneus artes;
Sed quum in Janiculo lauriſque hederiſque theatrum
Fertile, Aventino vel colle recluditur, omnes
Et Muſis dignos recitant, & Apolline verſus.
  Hæc, PAULINE, velim veſtigia certa ſequatur,
Noſtris quæ monitis formatur & arte juventus.
Quod ſiquem, ut tanto in numero, natura Poëtam
Effinxit [b], puram qui ſorbeat Hippocrenen;
Votis ille meis evadat Horatius, illo
Vel ſi quis melior, fiat Maro, fiat Homerus.

a Duæ ſunt Romæ celebres Academiæ, Arcadum altera, altera Infœcundorum. Hi cœtus ſuos cogunt in Hortis Gymnaſiis in Monte Aventino, illi ad radices Janiculi in nemore Parrhaſio quibus in theatris audire eſt frequenter quotannis clariſſimorum ingeniorum lucubrationes.

b Eos, qui Poëtæ naſcuntur, fruſtra quis conaretur a Muſis avocare teſte Ovid. l.4. Triſt. eleg.10.

At mihi jam puero cœleſtia ſacra placebant,
Inque ſuum furtim Muſa trahebat opus.
Sæpe pater dixit: ſtudium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipſe reliquit opes.
Motus eram dictis, totoque Helicone relicto
Scribere conabar verba ſoluta modis.
Sponte ſua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam ſcribere, verſus erat.

SERMO SECUNDUS.

Faustino juris sui facto commendat mediocritatem, ostendens quam perniciosum sit ab ea discedere. Naturam cupiditatis explicat, cui si non tempestive resistitur, hominem in ingentia mala præcipitat. Indicat quænam sint licitæ voluptates.

NOBILITAS, FAUSTINE, tibi est, ædesque refertæ
Præclaris belli ducibus patribusque togatis,
Sunt tibi divitiæ, sunt prædia multa tibi non
Forma nec ingenium desunt; sunt munera Divûm
Divisa in multos, in te collecta sed unum.
Munus at hoc majus, minimum quod forte putasti,
Dicta tibi a puero lex, parce talibus uti,
Nec turgere, ullum nec fastidire minorem.
Nulla tibi vestis fuit usque huc serica, nullum
Vesti aurum intextum, Bredana subucula nulla e
Pectore subtiles extendens molliter alas.
Veste incessisti nummis ter quattuor emta
Et pulla, præter quod cingit colla decenter
Linum cæruleum, sacrorum insigne Virorum.
Parca fuit loculis permissa pecunia, servo
Utilis ipse tibi raro usus es, & nisi tanquam
Teste aut affixo lateri custode, capillos
Vix licuit crispare, uncta candere farina
Nunquam. Frugali mensa vinoque salubri,
Et ludo precibus breviore & munera vitæ
Omnia complexo studio [a] formatus es hanc ad

Usque

a Recensuit hucusque regulas Collegii Nazareni.

Usque diem, qua prima virum te barba fatetur.
Quorsum hic spectabat vitæ modus? Unguiculis ut
A teneris assuefieres mediocria amare, &
Nulla infinitis bona fluxa exposcere votis. [a]
Hoc medium, FAUSTINE, omnes tenuere beati,
Atque tenent; ab eo nunquam discesseris hilum,
Aut eris infelix. Natura cupidinis hæc est:
Quo plura indulges, inhiat quoque plura [b], nec ingens,
Omnia si injicias, implebis guttur: ut ignis
Flante noto sepem vicinam corripit, inque
Bacchatur segetem, tum volvitur in nemus atque in
Annosam silvam: domino nil sufficit igni.
Est penus insanæ fortuna cupidinis, utque
Capta est illa oculis & tempore mobilis omni,
Undique pleno hodie fundit sua munera cornu,
Cras repetet majora datis, & dejiciet, quem
Erexit nuper, dejectumque eriget; hoc nam
Perpetuo fallax volvit mortalia ludo. [c]
Finge tamen læta constantem fronte, quid optas
Primum? Divitias. Quantas? Duplicare mearum
Summam. Macte animis, ordire negocia, volve
Priscas membranas, titulos inquire sepultos
Fundorum, litem vicinis atque remotis
Intende; haud deerit claro modus & locupleti. [d]
At facta tandem sistes in duplice summa?
Solus eris; quot-enim-quot condito ab orbe momordit
Turpis avarities, duplicatum quadruplicare [e]

 Nisi

a *In omnibus rebus mediocritas est optima*. 1. Off. *Tamen magis offendit nimium, quam parum*. De Orat. *Qui desiderium suum clausit, cum Jove de felicitate contendit*. Sen. ep. 53.

b *Cupiditas indulgendo augetur, resistendo extinguitur*. Ex Apoph.

c *Fortuna sævo læta negocio, &*
Ludum insolentem ludere pertinax
Transmutat incertos honores
Nunc mihi nunc aliis benigna.
Horat. l. 3. od. 29.

d *Pecunia omnia effici possunt*. Act. 5. in Verr.

e *Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro*
Tertia succedant, & quæ pars quadret acervum. Horat. L. 1. ep. 9.

Niſi ſunt cumulum; nil ſanctum nilque propinquum
Sunt veriti; nulli didicerunt parcere, qui ſe
Fœde ipſos cruciant, natos cum conjuge multant
Vilibus & parcis epulis & gauſape inemto.
Tecti magna ſui eſt labes, magna urbis avarus
Quilibet, & fulvi lector cultorque metalli.
Ergo ne unquam odium fias hominumque Deûmque,
Utere conceſſis, FAUSTINE, nec undique, iturus
Forte brevi ad tumulum nudus, grave congere pondus,
Quod premat æternum te perditum & omnium egentem.
  Ad fortunam igitur redeamus. Poſcis honores.
Quos? etenim vario ſunt ordine. Poſco minores.
Papæ! es homo moderatus. Eris ſed tempore longo?
Nulla urtica gradus majoris te ſtimulabit,
Quum parium cinget crines aut infula, rubrum aut
Pileum, & ornabit ſandyx puriſſimus, ortu
Quos olim ſuperare tuo meritiſque putabas?
Paucis ambitio contenta eſt nata recenter:
Quum robuſta autem cupido ſub pectore facta eſt,
Quid non molitur, quæ non celſiſſima rerum
Culmina per fas atque nefas ſectatur [a]? Amico
Ex veteri, præfert ſibi quem fortuna, fit hoſtis.
Nemo ſalutatur, nemo eſt non bardus & excors,
Qui non pandit iter ſibi vi, nec ſtipat euntem.
  Nil ſatis eſt, mihi crede, animo veſana libido
Quem ſemel imperii pervaſit. Fundere quondam eſt
Viſus Alexander lacrimas, quod nulla pateret
Orbe ex devicto via ad orbes, quos ſibi plures
Stultus eo magis eſſe Sophos perſuaſerat. Hunc tu
Non imitabere; ſed potius, quum ſors tibi quemquam
Prætulerit, generoſum illum fortemque Lacona,
Qui prætermiſſus quanquam digniſſimus unus

Inter

[a] *Complures ſe ſcelere contaminarunt, imperii cupiditate.* Cic. 3. Offic.

Inter præfectos urbi populisque trecentos,
Templa adiit Divis grates acturus, haberet
Inclyta quod tot se meliores patria cives.
O dignum quanquam ingrata Lacedæmone civem!
Ad rerum te finge vices, age fortiter. Ille est
Verus honor, qui sponte venit, quæritque merentem.
Perdit quanquam ingens meritum, qui se ingerit ultro.
Ergo legitimos solum affectabis honores,
Quamque frui, males sapiens doctusque mereri.
At donec viridi flores fortique juventa,
Contemto rumore senum gravibusque querelis,
Non oblectari juvenum de more recusas.
Perge age, sed videas, FAUSTINE, quid expedit, & quid
His nocet in votis. Incautos namque fefellit
Et fallet tempus lethalis in omne voluptas. [a]
Nunquam illam aspicias venientem: decipit ore
Illecebris pleno, cupidis fallacia tendit
Retia luminibus, jucundam instillat in aures
Pestem, perque fores ignavi corporis omnes
Interiora subit, perflatque in corda venenum.
Est breve, mortales quidquid delectat omissa
Virtute & sanctis monitis rationis acutæ.
Cerne voluptatem fugientem. Læta venire,
Tristis abire solet Venus [b]. Heu quo talia multis
Gaudia, vel quanto sunt emta dolore! Fames hunc
Pridem opulentum urget. Miraris? adire Corinthum
Non semel est ausus. Profusum punit egestas
Hoc scelus, & laxas inopina coërcet habenas.
Incutit ille metum quanquam blandusque tribusque
Par prope Acidaliis: illum arcet sedula mater.

Longe

a *Imitatrix est boni voluptas, malorum mater omnium, cujus blanditiis corrumpuntur, quæ natura bona sunt.* Cic. 1. de Leg.

b *Fluit voluptas, & prima quæque evolat, sæpiusque relinquit causas pœnitendi, quam recordandi.* 2. de Finib.

Longe a pignoribus caris, ceu a floribus Austrum,
Aprum ab aquis, sævum teneris ab ovilibus ursum.
Namque loquax certis de furtis fama susurrat,
Perdidit & toto nomen pretiosius auro.[a]
Sed modica est ratio sinceri nominis his, qui
Hocce luto sordent: reperit bene vividiorem
Quam feriat partem pœna ingeniosa. Frequenter
Vidimus heu! medio tabere in flore juventæ
Nulli adolescentes formaque animoque secundos,
Qui columen miseræque domus patriæque fuissent,
Ni stamen toties Parca invitata scidisset.
Sævus amor plures occidit Marte cruento.
Principiis obsta, FAUSTINE, libidinis atræ,
Quæ quo infusa animo semel est, trahit usque volentem
Nolentemque magis fortis quocunque tyranno.
Quæ superest igitur non perniciosa voluptas?
Quæ, cum es perfruitus, te nullo dente remordet.
Historiæ studium, citharæ sonus, aucupiumque;
Ludus cum paucis brevis & tranquillus amicis,
Postque famem faciles epulæ, quæ in pectore crudum
Nil cras efficiant; post curas atque laborem
Vitalis requies, & somnus imagine nulla
Præteriti admissi turbatus; circulus, ornent
Quem doctique probique. Sed omnibus una voluptas
Eminet, hanc posito demonstrat Horatius evohe:
„ Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.[b]
Huc vitæ, FAUSTINE, tuæ moderatio lexque
Relligiosa tibi multos servata per annos
Spectabat. Refert multum quam vivere sancte
Cœperis, at vitæ complectitur omnia finis.

SER-

a *Fama malum gravius, quam res trahit..*
...bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicunque.. Horat. l.1. Sat. 2.

b Idem l.1. epist.1.

SERMO TERTIUS.

Marco literarum cupidiſſimo præſcribit formam ſtudiorum. Incumbentem uno tempore multis & diverſis libris reprehendit. Damnat lectionem librorum, qui poſſint Pietati ac bonis moribus officere.

LAUDO, MARCE, tuos in Palladis arte labores,
Et quos a ſtudiis fructus huc uſque tuliſti:
Sed tot emendorum fervens prurigo librorum eſt
Dira intemperies, mihi crede, potenſque labores
Non ſolidos, nec adhuc maturos perdere fructus. [a]
Dic mihi, naturæ quæ menſa ſalubrior, illa,
Fercula quam centum, grandes totidemque lagenæ
Plus onerant, nigrum quam incus Vulcania truncum;
An quam tres patinæ quatuorve atque amphora duplex,
Altera major aqua, vino minor altera plena
Exornant moderate? Illa conviva recedit
Pallidior buxo, fragis rubicundior iſta.
Cur ita? Quod modicus venter modica indiget eſca,
Obruitur nimia. Cœna glutitus in una
Mullus cum trutta, cum apro lepus, atque palumbus
Cum fulica ſparſo per ſingula aromate multo:
Mala, pyra, artocreas, montanus caſeus, oris

Ad-

a *Diſtrabit animum multitudo librorum... Sed modo, inquis, hunc librum evolvere volo, modo illum. Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare, quæ ubi varia ſunt & diverſa, inquinant, non alunt.* Nec forte errant illi, qui bibliomaniam quoddam genus eſſe morbi arbitrantur. Remedium ſunt libri pauci, boni, qui & legantur & intelligantur.

Advectum extremis vinum, dulcissimus humor,
Caffæumque geluque rigens cocolata teumque,
Sique alia invexit peregrina vocabula luxus,
Uno quid facient stomacho commista? Necesse est
Tanto victa acido massa putrescere, corpus
Inficere, & venas humore implere maligno.
At valet ille diu, servatque in corpore vires,
Qui bovis elixo dodrante duobus & assis
Turdis & pomo maturo vescitur, usus
Exiguis cyathis fumoque carente culina.
  Hoc est dicta tibi exemplo sententia. Mens est
Ut stomachus quidam, libri quædam esca: adolescens
Qui sapit, & properat studiorum attingere metam,
Seligit auctores, & pectore digerit imo
Tres quatuorve bonos. Parvis sapientia nata est
Principiis, sensim & reperit dialectica verum.
  At tu librorum insatiabilis helluo, apertos
Sæpe decem in pluteo percurris mente oculisque
Ut satur, idque magis tibi quod nocet, e variis sunt
Depromti forulis, diversaque prorsus agentes.
Melchior hinc Canus, noster [a] Borellius inde,
Vida, Metastasius, Corsinus, Cujaciusque,
Auctores, non inficias eo, nomine clari,
Sed nimis excedens angusto pro lare turba.
Numina Baucis inops duo vix in tecta recepit,
Plures nequidquam pulsassent ostia divi.
  Quid valeant humeri tentandum est; Exere robur
Omne, feres solum vix uno tempore Canum.

Pigno-

a Alphonsus Borellius familiari consuetudine usus est cum C. R. Schol. Piar. & Florentiæ & Romæ, ubi in eorum domo S. Pantaleonis diu commoratus vixit ceterorum more, & juvenes Religiosos in mathematicis disciplinis instituit. Pie ibidem an. 1679. obiit, & in eorum Templo sepultus est illis ex asse, modico quidem, heredibus institutis. Vid. ep. ad Lect. Præp. Gen. Schol. Piar. præfixam operi de Motu Animal. quod ex Borellii MSS. selegit, & in lucem edidit. Utinam & alia tandem aliquando in publicum prodeant.

Pignore vis mecum certare, quod occiput hærens
Scalpes, si posco quid libri pagina prima
Continet; aut siquid responsum dixero contra,
Te non expedies? Tamen omnia congeris, atque
Misces philosophos, vates, legumque-peritos,
Et totam inglutire haustu vis Pallada in uno.

Hanc apage ingluviem. Seniores novimus, artem,
Discere quam prima solam incœpere juventa,
Non bene callentes [a]: tu imberbis scire laboras
Omnia. Contracto levis es velut amphora collo;
Undam guttatim effundens implebis, at ingens
Effluet, & rumpet sors debile copia vitrum.

Paucis ergo libris rem complectentibus unam
Nunc intende animum: cognôris quum penitus rem,
Ad fontes alios properabis. Non aliter fit
Clarus vir studiis & dignus imagine macra.
Ars est longa, brevis vita; arte excellere bina
Visus adhuc nemo post secula multa: recentes
Confer cum priscis auctores, inspice frontes;
Quod quisquis voluit simplex dumtaxat & unum est,
Nec magnam meruit complexus plurima laudem. [b]
Ergo vagum ingenium certis includito metis, [c]
Aut prædico brevi exhalandum more vaporum.

At quis tot se inter tam docta volumina, tamque
Splendida contineat? Minus auro terga relucent,
Quam veluti verborum gemmis interiora,
Et rerum invadente oculos animumque nitore.
Includam hæc juslis monumenta illustria metis.
Namque docent variis hominum de moribus & de

a *Optimus & gravissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda.* Cic. 3. Tusc.

b Quidam fuisse auctor traditur, qui operi a se consarcinato titulum hunc præfixit. *De omnibus rebus & quibusdam aliis.*

c *Certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat.* Sen. ep. 2. ad Lucil.

Relligione: novas salibus res atque lepore
Multo conspergunt. Nescit qui talia, nullo est
In numero, nullo est, qui non capit extera verba:
Quin studio discit nonnemo Britannica toto.
  Tanta animi me, MARCE, rapit moderatio: namque
Non ultra Europam præfixisti tibi metas.
In pretio longe ante alias hoc tempore nostra est
Lingua; diserta adeo præclaraque sensa feruntur
Hoc sermone: nihil non docte, non sapienter
Scriptum oculis præbet [a]. Sed opus discernere multum,
Cuncta nec amplecti: nam sæpe salubribus herbis
Subrepunt angues, concrescunt sæpe cicutæ.
Totus splendide amat Septentrio scribere, totus
Splendide & Occasus. Non est regionibus illis
Una Fides, non est mens tot scriptoribus æqua.
Negligit hic Superos, Sacra non probat ille, futuram
Quidam animam dubitat post funera, crimina quidam
Nulla putat. Quid enim labefacta Relligione
Moribus est tutum? Quid non licet, est ubi rerum
Arbitrium dominans & pro ratione voluntas?
  Auctorum siquid coram lectoribus horum
Virtutem redolens dices faciesve, cachinnis
Excipiere velut corde expers consilioque.
Explodere, minas si dixeris esse Tonantis
Concussam horrendum sinuoso turbine terram,
Si subitum pœnas violati Numinis ignem
Dimidias urbes populatum, si tumidum amnem
Noctu homines mistumque pecus partesque domorum
Aut ripa ejecisse, aut evolvisse sub æquor.
Quippe putant cœco ferri mortalia casu
Omnia, nec nostri tangi ulla Numina cura.

Heu

[a] Egregiis hisce Scriptoribus alte insedit in animo Ciceronis sententia 2. Tusc. *Videtur quidquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione debere. Lectionem sine ulla delectatione negligo.*

Heu! miſeris tantum libri nocuere profani.
  Hoſce jube auctores tu tempus in omne valere. [a]
Afflant virus enim, tacito quod viſcera tabo
Intrat, & in ſeros interdum prorogat annos
Funera. Non ſenſit cito, qui bibit, imo negavit
Jam ſuetus morbo externa ſe peſte perire.
Dilige, ſcribuntur qua nobis omnia lingua, &
Selige: namque bono melius nil forſitan uſquam eſt.
  Denique, MARCE, ſtude magis ut ſis relligioſus,
Quam doctus, quam philoſophus. Sævo eſt metuenda
Angue magis, quæ non probitate ſcientia pollet.
Verſa & conde animo quæcunque volumina ubique
Sunt, te doctrina ſuperabit ruſticus Ægon,
Qui, dum erras, veri callem ſectatur & æqui.
O MARCE! o quantum eſt noſtra in ſapientia inane!
Diſce hærere Deo: replet vacua omnia ſolus.

a *Non eſt utendum his literis, quæ ſic linguam & mentem expoliunt, ut mores inficiant.* Plin. l. 22. c. 13.

SERMO QUARTUS.

Artemidorum indocilis animi arguit, quod ingens esse malum demonstrat. Loquacitatem & scurrilitatem reprehendit. Superbiam maximo literis discendis impedimento esse ostendit. Docile ingenium perspicaci præponit.

ULTERIUS tecum non dissimulabo; nocerem
Namque tibi rebusque tuis nimis, ARTEMIDORE,
Si mea te longo patientia tempore ferret.
Dementes sumus ambo: ego qui te recta docere
Nitor, tu qui me scis plura, meamque cathedram
Cum his rudibus circumstas. At rudis hic, rudis ille,
Quos rudior spernis, faciunt quandoque Minerva
Digna, tuum vidi nil unquam mercule dignum.
ARTEMIDORE, manus post longum tempus inanes
Sunt, vacuumque tibi caput; & quod me magis angit,
Stabit semper idem tibi cum manibus caput isdem:
Nam non es docilis. Vitium autem hoc in juvene ingens
Et lethale malum est, quod idonea vivere mactat,
Fruges pessundat præsentes spemque futuri.
Nostra patet pridem tibi janua, abito, vel audi
Demissis tandem cristis animoque superbo,
Quæ sanam valeant furioso reddere mentem.
Virus ubi sceleris tellus exterrita primi
Sensit, mutari sensit quoque semina frugum in
Noxia [a]; nec præter lolium, tribulos, paliuros,

Spon-

a Patres aliqui & præcipue Ven. Beda, censuerunt ante peccatum Adæ, nullum animal fuisse venenatum, nullam herbam noxiam.

Sponte tulit quidquam. Magni ſtetit herba ſalubris,
Nec ſine collecta eſt duro ſeges ulla labore.
  Ipſo hoc imbutum peperit te terra veneno.
Semina noſcendi ſi unquam tibi certa fuiſſent, [a]
Degeneraverunt non tam, ARTEMIDORE, parentum
Culpa, quam geſtas quo turgida pectora, faſtu.
En prope luſtra tibi quatuor fluxere, ſciendi
Quæ monumenta mihi monſtras, quæ ſigna politi
Ingenii? Num ſermonem, qui plurimus ore
Exit ubique tibi concedenti omnia linguæ, [b]
Nil limæ, nulla ratione puerne ſenexne,
Vel plebs vel proceres adſtent, vel fœmina vel vir?
Hoc ſi ſcire tuum eſt, vincit te pſittacus. Ille
Non etenim cudit nova verba, fideliter hæret
Syntaxi, noſcitque ſuum, vocitatque magiſtrum,
Et quæ ſe docuit, recitat, metuitque quid ultra
Addere; nam nobis loqueretur America verba.
Ceterum ei nullum eſt hominum diſcrimen, uti tu,
Tam populo coram, quam magno principe garrit.
  Scis homines ſimulare, tonos ſcis reddere vocum,
Cumque modis geſtus, inceſſum. Non reor unum
Eſſe hominem, quum te video, ſed ſiſtere coram
Me puto blæſorum monſtroſorumque catervam.
Nunc mihi fœminea reſonas, nunc voce virili,
Nunc nullam profers toto ſermone caninam
Literam, eam profers duplicem nunc eſt ubi ſimplex:
Nunc planum fingis mentum, nunc, fingis acutum.
Es modo gibboſus, modo cocles, vel modo claudus. [c]
Quid non es? Maculas naturæ colligis omnes

Ut

a Contendunt nonnulli Philoſophi habere nos ideas rerum innatas & ſemina ſcientiarum, quæ ſtudio aluntur, & matureſcunt. *Diſcere enim nihil aliud eſt, quam recordari*. 1. Tuſc. & de Senect.

b *Quidam hoc præclarum exiſtimant, ſi nunquam ſileant, quum id ſit certiſſimum fatuitatis argumentum.* Ex Apoph.

c Similis illi ſcurræ, *qui mores aliorum tam inepto geſtu exprimit, ut cum alios irrideat, ipſe omnibus ſit ridiculus.* Ariſt. *Eſt proprium ſtultitiæ aliorum vitia cernere, oblviſci ſuorum.* 3. Tuſc.

Ut ſcarabeus, ineſt quod forte bonumque relinquis.
Hic quoque brutum aliud te vincit. Simia nam non
Sola refert hominum vitia, aut informia membra.
Quod ſanum objicitur, quod rectum, imitatur; in armis
Stat, ducit choreas, præſentes ore ſalutat
Compoſito urbane, reveretur corpore flexo,
Atque graves ſimulat ſe geſtu exprimere ſenſus.
Siquem oratorem, ſiquem tu forte poëtam
Audiſti, friget cum verſu oratio, ſtultam
Nil vitat criticen. Humilis Maro, Tullius uber
Plus æquo, tenebris offuſus Horatius. Ergo
Carmina percipies hæc noſtra facillima. Rapum
Eſt tibi pro cerebro & ventoſa cucurbita, proque
Conſilio priſcis Dea quædam [a] culta Latinis,
Cui multo elleboro liquidaque litatur oriza.
Sed quid ego ajebam? mea me ſententia fallit.
Eſt dignum riſu, quod de te huc diximus uſque.
Quod ſupereſt, iram quocunque in pectore pleno
Phlegmate commoveat. Non tu veſanus es, illa aut
Simplicitate animi, qua lævo ſidere natos
Ridemus ferimuſque, & quando negocia ceſſant,
Illorum alloquiis gaudemus, poſcere amamus
Reſpondere bonos præpoſtera quæque. Mamilla
Sed tibi ſub læva quiddam ſalit; haud tibi acumen
Mentis abeſt, imo nimis eſt ſubtile: penetrat
Nam craſſam raro tam elata ſuperbia frontem.
Dicis ut abſurdum, atque a vero turpiter erras,
Siquis vel ridet, vel corripit impatiens; os
Purpura ſuffundit ſubito tibi multa. Pudorem,
Qui longe eſt omnes pulcherrimus ante colores,
Crederet eſſe, fores cui non ſat notus; at ira eſt,
Eſt furor; abſurdum nam abſurdis pluribus urges,
Ulla nec eſt hominis tibi, nec reverentia veri.

Tur-

[a] Moria, ſive ſtultitia.

Turpius eſt quidquam, quid iniquius? Ultro doceris,
„ Et neſcire pudens prave, quam diſcere mavis.[a]
Te coram voces ſociis vireſque loquendi
Deſunt: dicit enim quiſquis quodcunque, refellis,[b]
Aut muſſas, donec quod habes, opponere contra
Poſceris: opponis ſubito pugnantia ſecum;
Siquid & effaris rectum uſquam, protinus utris
More tumes pleni. Tibi enim ſolum eſt cacoëthes
Te oſtentare, oculos cunctorum & vertere in unum.
Vertimus, ARTEMIDORE, ſed ut vertiſſe ſolemus,
Quum monſtrant hominem bino cum corpore & uno
Vertice, vel quatuor manibus, vel duplice naſo.
Denique te ut monſtrum aſpicimus, cui humana figura eſt
Exterius formoſa, atque omnibus integra membris.
Sed pars illa Deo ſimilis, mens conſcia veri,
Quæ facit una hominem, pars in te perdidit illa,
ARTIMEDORE, decus, meliorem perdidit in te
Dotem animi; curva eſt, enormis, proxima brutis.
Finge animo durum ingenium, rude, debile, nullum,
Sit tamen id docile; una plus ediſcet in hora,
Integro quam tu, ſapiens ſtultiſſime, luſtro.
Aures præbebit, quod non capiet, ſibi rurſus
Comiter urgebit repeti, ſummittet honeſtam
Frontem, ſervabit demum alta ſilentia: nullum eſt
Clarius indicium juvenis gnarique bonique.
At finge illud idem magnum, perlucidum, acutum,
Sed fræni impatiens ſtimulique: malum artibus omen,
Moribus & pejus dico, ARTEMIDORE. Fuerunt
Indocti omnes indociles, vitiiſque notati.
Si libet ergo hodie pactum ſtatuemus utrinque:
Aut mihi parebis nil præter juſta jubenti,
Aut ad te verbum dicam non amplius ullum.

SER-

a In Art. Poët.

b *Cum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenii multo moleſtiſſima.* Divin. in Verr.

SERMO QUINTUS.

Thelesinum ingenuum juvenem puellæ plebejæ amore captum ab incœpto deterrere conatur, exponens quot quantaque hinc mala proveniant.

QUID tuus iste color sine sanguine? quid, THELESINE,
Per totum macies vultum diffusa recenter
Indicat? Ex oculis effugit somnus, opimæ
Desipiunt epulæ tibi, desipit humor Jacchi.
Amplius haud rides, solito neque more jocaris.
Qui mihi nuper eras, totus mutatus ab illo es.
Noster, ut ante, tibi non gratus sermo, nec usus
Pristinæ amicitiæ jucundus: corpore præsens
Es mihi, mens volitat longe per inane. Quod, oro,
Quod genus est istuc morbi, THELESINE, tibi te
Qui rapit, antiquumque mihi furatur amicum? [a]
Astrologum facies tua me facit, & tua vatem
Lumina. In inficias non ibis, amore laboras.
Hujus enim sunt hæc symptomata singula morbi.
Quid remedj? Superat reliquos hæc intima morbos
Pestis; amatur enim teterrima pestis ab ægro. [b]
Si jaculis, THELESINE, fores alicujus Elisæ,
Aut certo validæ percussus Amazonis arcu,
Deploranda minus tua sors foret: æquum Hymenæus
Par etenim posset stabili conjungere nodo.

At

a *Dii boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier Ex amore, ut non noscas eundem esse?* Ter. in Eunuc.

b *Hoc sævissimum: quod nemo vult in amore sanari.* Quintilian. declam. 15.

Sed notum, ſuccenſa tua eſt quo ſulphure flamma,
Notum ubi verſaris noctuque diuque, quibuſque
Deliciis gaudes: Heu rerum oblite tuarum!
Te Nigrina tenet lotricis filia, cani
Et veteratoris: maternam deſpicit artem
Cantrix, ſed multum didicit retinetque paternæ.
Totam habet in vultu dotem atque in voce doloſa
Totam virtutem. Patula ſpectare feneſtra
Mos eſt improbulæ, numerare ars prætereuntes,
Allicere & ſtolidos manifeſta in retia turdos.
Suntne hucuſque tibi, turdorum nam unus & horum,
Incolumes plumæ? Miſer o THELESINE, Cupido
Eſt nudus, ſimiles facit & ſibi dirus amantes.
Orbat luce oculos, mentem ratione, crumenam
Auro: de Crœſo nam quolibet efficit Irum.
Teſtis es ipſe. Agedum mihi jam fateare, Nigrinæ
Argenti quantum facti infectique dediſti.
Diſtinctas auro crepidas pallamque imitantem
Floribus & vivo ridentia prata colore
Unde habet? unde periſcelidas colloque micantes
Baccas? unde baſim, ſtatua quæ longior ipſa eſt?
Tam nitido in cultu, tanto in ſplendore & odore
Eſt rei, THELESINE, tuæ bona portio. Servis
Mercedem debes ſemeſtrem, pro lare proque
Non modicis epulis integro emunctus ab anno
Nil perſolviſti. Tua clamitat hoſpita Baſſa.
Pro nitidis tonſor cincinnis, dimidiis pro
Calceolis ſutor, proque uſibus omnibus omnes
Muſſant artifices clarum, ulteriuſque recuſant
Vendere opus verbis, nec adhuc traxere, verentes
Patricium, ad Prætorem. Una eſt contenta Nigrina,
Cujus in immanem fluxerunt omnia luxum.
Euge; bene; egregie, prudenter, magnificeque!
Quid ſupereſt, præter ſolennia dona faceſque?

 Ma-

Macte animo, cœptis insiste illustribus, urge
Nobile conjugium: bis senos nam bonus annos
Te genitor sumtu ingenti curavit in Urbe
Hunc sustentari in finem, hoc ad opus memorandum
Audiet ut digno de nato talia, quanto
Exiliet plausu! quanta fraterque sororque
Lætitia! ante omnes quanta faustissima mater?
Nostra o, clamabunt, heros de stirpe creatus!
O decus, o ingens antiquæ gloria gentis!

Ecce nurum socrus jamjam amplexura virumque
Limine ab ornato procedit. Panditur aula
Splendida imaginibus majorum. Addenda vetustis
Poscit imago locum nova. Pingito, Zeuxi, Nigrinam,
Stemma, genus, dotem subscribito, & addito vitam,
Si libet: inde inter matronas ponito avitis
Illustres titulis, illustres fortibus ausis.
O pudor! o toto mansurum dedecus ævo!
Tantulus est sensus naturæ, tantula restat
Pars tibi cordis, & hæc te non infamia terret?

At nitor frustra servare perire volentem. [a]
Sermo omnis contra Nigrinam præterit aures.
Tantum cæcus amor juvenilia pectora turbat.
Ergo perge tuum, vesane, revisere solem,
Perge tuos lustrare illo fulgore triumphos.
Ito, tibi injicitur per me mora nulla; tenere
Quis sine fune etenim furiosum posset amantem?

Hærent terrificis suspensa cadavera tignis,
Aut variis pendent dissecti e quercubus artus,
Ut se a flagitiis, qui non virtute moventur,
Terrore abstineant. Quem stultus despicit, hunc vos
Sermonem, ingenui Juvenes, audite, futurum
Securique metus monumentum, consiliique.

Incauti postquam THELESINI in pectore vulnus

Fe-

[a] *Qui in hoc mare semel delatus est, huic exitus in posterum non patet.* Philost. ep. 49.

Fecit amor ſæva tygre, ſævo ſævior urſo:
Languit: hinc factus juvene ex florente cadaver
Palluit horrendum: quin membra cadaveris uno
Non hæſere loco: ſparſæ hinc aureſque oculique,
Inde caput ſine mente: animæ quæcunque ſupellex,
Fortunæ late effuſa eſt quæcunque; pependit
Denique cor ramo ſalicis fragiliſve geniſtæ.
Nullo Nigrinas omnes diſcrimine, nullo
Albinas omnes fugite, o quicunque vetuſto
Stemmate fulgetis. Nam vincunt corda potenti
Philtro, prævertunt connubia Numine lævo,
Quæ ſequitur maleſuada fames [a] & turpis egeſtas. [b]

SERMO SEXTUS.

Lentulum domeſticam curam turpiter negligentem jocoſe arguit, oſtenditque, id, quod nonnulli prudentiam vocant, ſtuporem eſſe ac ſocordiam.

QUi primum nato impoſuit tibi, Lentule, nomen,
Augur erat: vir enim factus lentiſſimus ad res
Evaſiſti omnes. Longo dum preſſa dolore
Te pareret mater, Lucinæ munus obivit
Torpedo, fuit obſtetrix remora, ubera labris
Admovit teſtudo, picem glutenve tepenti
In latice affricuit tibi circum corpora lotrix:

 Deni-

a Primis illis furioſis amoribus reſtinctis novi ſuccedunt.

b Hujuſmodi inauſpicatos conjuges eorumque prolem ad inopiam redigi quotidiana experientia docet.

Denique quidquid eo fuit uncum tempore, quidquid
Viſcoſum, torpens, tardum, influxit tibi totum
In cunas, movit quas nulla ſororcula, nullus
Verna. Negas? Te verba movent hæc noſtra minus quam
Paſquilli ſtatuam. Vitium eſt iraſcier, inquis.
At majus vitium eſt non poſſe iraſcier [a]. Eja
Iraſcare ſemel: tua namque negocia peſſum
Hac bonitate abeunt. Potat tibi ſervula vinum,
Carbonemque oleumque coquus, crudumque tepenſque
Portat nocte domum, atque uxorem lautius ipſo
Nutrit hero. Expilant te coram ſcrinia nati,
Te coram rixantur, hiant, & vertice tecto
Hic ſedet, ille cubat ſcamno ſuper omnia fœde
Diſcinctus. Vetito miſcent convicia ludo
Servi non ab hero procul; ad me haud pertinet iſtuc,
Inquit is, affirmat cunctas per Erinnyes ille.
Atria & interea ſordent, & aranea telas
Ducit ubique domo in ceſſante magiſtra laboris.
Pareat ecquis enim domino, cui Pythias audax
Imperat, & timido quandoque irata minatur?
Harpyæ juſſu facis hujus, quod nec amici,
Nec potis ulla tibi eſt rerum ſuadere tuarum
Utilitas. Fundi ſepem cecidiſſe moneris,
Et cum fure pecus ſata devaſtare: videbo
Cras, inquis. Pluviam ſuggrundia mota cadentem
Admittunt ſuper uſque toros; cras, inquis, hiatum
Claudemus. Matura nimis ſeges excita vento
Diſperdit cererem, tactu contaminat uvam
Livida ſinceram, ſitienti citrea in horto
Poma cadunt, pereunt fructus, moriuntur & herbæ.
Cras, inquis, ſegetem, cras uvam, citrea, fructus,

Omnia

a *Ira calcar eſt virtutis: hac erepta inermis animus, & ad conatus magnos piger inerſque.* Sen. l. 3. de Ira cap. 8. *Utendum autem ira, non ut Duce, ſed ut milite.* Ariſtot. lib. 1. de Ira cap. 9.

Omnia cras demum curabimus. Euge, cerebrum
Cura hodie, cura socordia pectora: sæpe
Nam facit una malum nox irreparabile. Quanto
Tempore cras istud fessi expectabimus? [a] Ædes,
Expectando cadunt, sterilescunt prædia, tota
Res perit. Imo tibi periit post utile, quantum,
LENTULE, honestatis? Tempus teris omne, quod una est
Virtutis mensura. Die prudentia crescit,
Fit constans animus, largus, pius, integer, æquus.
Hac ratione carent pueri virtute, nec artes
Noverunt, dormire boni, nugarier, esse.
  Lustris quid multis tu laudis adeptus es, & qua
Re gesta? Ante focum palmis nunc pronus apertis,
Nunc resupinatus sedisti mensibus octo,
Sudasti reliquis, sed grande agitando flabellum.
  Ast animo reputo, longaque indagine rimor,
Quid sit opus, quid non. Meditatio seria nullam
Rem frustra aggreditur: properantibus omnia deque
Susque abeunt. Me, stulte, vetas imitarier illum,
Qui olim cunctando Romanam restituit rem?
Restituit siquidem Fabius cunctando, quod hostis
Annibal & vitiis & sumtu & tempore sensim
Conficiebatur. Cunctanti quum mala per se
Avertuntur, inest sapientia: quum mala crescunt,
Stultum est cunctari, nec fortem opponere murum.
  Curio Nomenti fuit olim abdomine magno,
Tranquilloque animo, quod ei sors-cunque tulisset.

Post

a *Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper,*
Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?
Quam longe est cras istud? ubi est, aut unde petendum?
Numquid apud Parthos, Armeniosque latet?
Jam cras istud habet Priami, vel Nestoris annos;
Cras istud quanti, dic mihi, possit emi?
Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est:
Ille sapit quisquis, Posthume, vixit heri. Mart. L5. ep. 58.

Poſt epulum de more uber lautumque cubabat
Molliter, & toto perflabat pectore ſomnum.
Ecce autem clamans horrendum ſerva cucurrit,
Nunciat & totam ſævo igne ardere culinam,
Perque volutari vicina cubicula flammas.
Ille experrectus paulum caput erigit atque,
Surgendumne, inquit, confeſtim? Fumus iniret
Quanquam os, & crepitans aures pervaderet ignis.

Ad vivum depicta tua eſt hæc, LENTULE, imago.
Ardet in æde tua gula: nati ficedulas &
Mullos eſuriunt, ſitiunt & Maſſica pura.
Ardet cum luxu ſocordia, fumus & atrum
Neſcio quid redolet grave naribus atque timendum.
Haſce faces inter dormis. Clamamus amici
Certatim; euge, volant ad ſummum incendia tectum,
LENTULE. Tu pingui nos adſpicis ore, petiſque
Surgere num ſit opus. Dum ſemiſopitus oberras
Plurima conſultans, recti via, ſiqua patebat,
Obruitur, redeunt ad avita animalia [a] mores.

O prudentem hominem formatum more, modoque
Temporis hujus! Agas, ut de te nemo queratur,
Ut tranquilli omnes vivant, faciantque beati
Quidlibet. Os, oculos, aures tu claude, moleſtus
Ne tibi ſis aliiſque. Hodie hæc prudentia regnat.

LENTULE, qui tempus pretioſius æſtimo totis
Divitiis Arabum, vereor ne plura loquendo
Tecum illud perdam: namque audis me modo eodem
Vultu, iſdem oculis, quibus audiſti incipientem.
Hoc eſt indicium, quod ahuc ſis LENTULUS intus.
At forte eſt animi moderatio, forte triumphus
Victæ iræ; nolo tibi quidquam demere laudis,
Debita ſiqua tibi eſt. Bonus es clemenſque faviſque

Dul-

a *Fuit quoddam tempus, quum in agris homines paſſim beſtiarum more vagabantur, nec ratione animi quidquam adminiſtrabant*. Cic. l. 1. de Invent.

Dulcior, at ſtomachis bileſcunt dulcia multis.
Fert punctum Veneris [a], qui dulci miſcet amarum.

SERMO SEPTIMUS.

Reprehendit ſciolos aliquos, qui ſibi tanquam magiſtris aliorum plaudunt, & falſam ac perniciosam interdum ſcientiam apud vulgum venditant.

Hoc quis idem de ſe præſenti tempore ſentit,
Quod Sophos [b] antiquus, qui ſolum hoc ingenue ſe
Scire fatebatur, quod nil ſciret? Sapientes
Paſſim hodie invenies, & apud nos vulgo oriuntur,
Omnia qui nôrunt, quos cunis Pallas in ipſis
Uberibus veri plenis lactavit, & ora
Hiſtoriæ ſucco implevit, Sophiæque medullis.
Noſtras hi noctes rident longoſque labores
Et modicam frugem. Illorum fert omnia tellus
Sponte ſua, nullo verſata ligone nec ullo
Vomere ſciſſa. Neges ne forte, quod ordiar, audi.
Æger erat nuper Chryſippus. Ut aſſolet, illum
Viſit amicorum longiſſima turba, ſedentque
Hi circum atque alii lecto ſuper, inque feneſtris
Stat bona pars. Vario recreant ſermone jacentem.
En tibi in anguſtam jam cellam Papilus intrat,
Papilus ille bonæ verſatus in arte culinæ,

Sed

a Venus eſt talorum jactus ex quatuor conſurgens talis diverſam faciem oſtendentibus. *Talis autem jactatis, denarios tollebat univerſos, qui Venerem jecerat*. Suet. in Aug. c. 18.

b Socrates.

Sed novus in medica : nam nunquam mercle Galenum,
Hippocratem nunquam vidit, nec novit utrum per
Venas circumeat sanguis, quotiesque diei
Unius spatio totus præterfluat [a]. Ille,
Quidquid id est, dederat vix nobis ore salutem,
Ægrum adit, & dextram petit anxius, inde sinistram,
Atque diu pulsum pertentat utrumque, matellam
Suspicit, & linguam: tum circiter intuitus nos
Assidet, &, cura hac nunquam sanabitur æger,
Inquit; inest medicis nam tanta inscitia nostris..
Cetera Crysippo pronus mussavit in aurem
Et nova proposuit, peregrinaque pharmaca. Credes?
Illum consulimus cuncti. Nam quis sine morbo est
Membrorum aut cerebri? Poscit collyria lippis
Hic oculis, ille ignavo cataplasma tumori:
Hic caput, ille latus queritur. Stomacho medicinam
Posco ego; namque mihi stomachus post prandium acescit.
Respondet modulans sermonem voce manuque.
Maturus cedri cortex sectusque minutim
Atque incoctus aqua triplici cum dragmate mellis
Mane tibi ter potus erit medicamen, aceto
Nec rursus sumtis epulis vexabere. Dixit,
Totaque turba novo dicente Machaone plausit.
Fama viri tanti volitat, jamque undique ad illum
Curritur. Heu! nobis adeo contermina mors est.

Pa-

a Physici recentiores revocant ad hunc calculum. Supponunt cavitatem sinistram cordis continere duas uncias sanguinis, quo pene toto evacuatur, quoties cor contrahitur. Ea autem quantitas sanguinis ex corde influens in magnam arteriam, pulsum unum, seu pulsationem efficit, quod uno minuto contingit ad minus sexagies. Una igitur hora 3600ies, ex quo infertur, quacunque hora per cor fluere 7200. uncias sanguinis, quæ efficiunt 600. libras. Si ergo in humano corpore sunt 25. libræ sanguinis, consequetur una hora totum sanguinem fluere per cor vicies quater, & uno die quingenties septuagies sexies; quod totum summam efficit librarum 14400. Quanta in motu insensibili rapiditas! Quam admirabilis Conditoris nostri Potentia, & Sapientia! Vid. int. alios Bern. Nieuvvent. in Vero usu Contempl. Mundi.

Papilus at tanto non corpora noſtra periclo
Tractat, quanto animas Proculeius. Id licet illi,
Quod libet, hoc mores ſyſtemate dirigit uno.
Si libet ulciſci, licet ultio: namque ideo ungues
Et bilem natura dedit, juſſitque tueri
Quemque ſuum nomen, nihil & præponere honori.
Quidquid avarities, quidquid veſana libido
Suaſit, poſſe aliqua fieri ratione modoque
Contendit: potis eſt quod nemo reſiſtere amori,
Aut quod ſemper abeſt curtis bona portio rebus,
Quodque dolis cuicunque licet communibus uti.
Mentiri urbanum eſt: nam verum lædit amicos.
Iccirco ignoret licet omnia Silius, aſtra
Ferto ſuper doctrinæ laude, licetque Camilla
Luſca ſit, hanc oculos Veneris vultumque Dianæ
Intrepidus dic habere. Humeros quum vertet uterque
Hunc Bavium dices, hanc Gorgona: namque loquendi
Nocturnis ſeges eſt conventibus atque diurnis
Præſentum laudare, abſentum carpere vitam.
Noſtras hæc tu ergo conflas incendia in ædes,
Nec tenſum metuis, geſtat quem Jupiter arcum?
Heus, bene ducendæ, Proculei, dogmata vitæ
Non natura dabit; nec enim diſtinguit honeſtum
Capta tot illecebras inter mentiſque tumultus.
Conſule, quam legem Superûm Pater indidit imis
Senſibus, idque, quod interius te ſæpe remordet.
Verſa Majorum leges & ſancta vetuſtæ
Ætatis monumenta, alia & ſententia menti
Surget, & in patulo gradieris tramite recti.
Tunc mihi doctor eris morum vitæque magiſter.
Sed non humano generi quicunque putat ſe
Scire, vel eſſe aliquid, ſemper nocet; imo relaxant
Multi animos, riſumque movent. Quis non Cato ponat
Triſte ſupercilium, quum noſter Mævius œſtro

K Per-

Percitus, undivomos equitat delphinas Arion
Alter, & algentes medio urit in æquore Nymphas,
Auritoſque trahit ſcopulos, atque humida regna
Temperat attonito vocis modulamine Nereo?

Quis non excipiat magno te, Flacce, cachinno,
Gallica qui in cœtu dicis liberrimus omni
Verba ſolœciſmis fœcunda, tonaſque ſuperbus
Puram Sorbonam? Ligerim tamen eſſe doces nos
Magnam urbem, Juram fluvium, Vogeſumque paludem.
Scilicet eſt illi tredecim luſtrata diebus
Gallia tota, loqui Gallo ſermone diſerte
Edidicit totidem. Mirantur at Itala virgo
Et mater, gaudentque novo diſcuntque magiſtro.

Si fuſo has poſito delectat diſcere ſacram
Hiſtoriam (ſiquidem Synodos & Dogmata Patrum
Lectitat, & ſacri rimatur viſcera Libri [a]
Multa hodie doctor mulier [b]) monſtrabo magiſtrum
Plurima callentem, Flacco nec forte ſecundum.

Cœtus habebatur doctorum nuper, eramque
Si minus ex his, ex cœtu tamen unus. Agebat
De vita quidam priſcorum & moribus, ad nos
Perveniſſe querens nil præter furfur inanem
Et paleam. Quis enim jejunia noſtra preceſque
Comparet antiquis? ajebat: quis revocatus
Priſco de tumulo priſcæ veſtigia vitæ
Nunc ulla inveniat? Protenſis auribus unus
Jamdudum adſtabat, tanſaque ſilentia dextra
Imperat, & pleno de pectore multa reponit.

Tum

a Satius eſſet ſi doctæ hujuſmodi fœminæ nihil præter unam, alteramve ſententiam ſcirent & citarent ex Sacris Literis. v. g. Salomonis Prov. 31. *Quæſivit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum... & digiti ejus apprehenderunt fuſum*. Aut D. Pauli 1. Cor. 14. *Mulieres in Eccleſiis taceant ... Siquid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia*.

b Alludit ad Comœdiam Gallico ſermone ſcriptam, cui titulus: *La Femme Docteur*.

Tum vocem intendens; pessum dedit hæresis, inquit,
Una pias gentes, & rupit fœdera. Nomen
Sed fatale fugit modo me. Prædicimus omnes
Nomina multa. Sabellјne? abnuit. Anne Manetis?
Haud hujus larvæ. Fors Nestorii, vel Arii?
Neutrius. An quisquam priscorum? Non ego tempus
Supputo: at hæresiarcha modo quoque sævit, & urget
Ingentem turbam. Calvinum hic, ille Lutherum
Suggerit. Haud horum quisquam, respondet, & ungues
Rodit, & irritat repetito verbere frontem.

Omnes intenta dum turpia mente volutant
Nomina, circum oculos exultans volvit, & ohe!
Inveni, exclamat: jam plaudite. Lethifer ille est
Ille Rigorismus [a]. Dicendo fervet, ut omnes
Risu improviso disrumpimur ilia, & alter
Alterius nixus scapulis lacrimatur. At ille
Serius atrum hominem diris vovet omnibus atque
Imo Orco, patitur nec quemquam dicere contra.
Quodque magis mireris, homo est canusque togatusque, [b]
Et qui hominum mores multorum vidit & urbes.
Mi male res vertant, si te hoc narrando fefelli.

Ille senex risum movet, iste juvenculus iram,
Iste mihi a læva, quem multi nomine dicunt
Mercurium, reliqui sed rectius Ardelionem.
Est primum imberbis, nec adhuc bene quinque peregit
Lustra; tamen quisquis sermo incidit, inserit audax
Se medium, vult atque chorum moderarier unus.
Auctorum didicit densissima nomina, frontes
Multorum inspexit titulosque typosque librorum.
Audivitque tuum Systema, Copernice, Ticho,
Audivitque tuum: vidit numerosque crucesque
Algebræ, solisque viam, cœlique meatus,
Et terram omniparam, & phænomiferum aera, & æquor

 Enno-

a *Rigorismum* credebat esse hominem. b Obiit magno eruditionis fato.

Ennosigeum. Ut me paucis, cosmum & mycrocosmum.
Ingerit hæc repetit, refricat, requoquitque molestus
Omnia in omne loco, nostrasque interficit aures.

Huic aliud tam multiplici decus adde Sophiæ.
Novit enim Procerum secreta, & murmura vulgi,
Nomine quemque suo vocat, atque negocia solus
Omnium agit, mutat, vendit, licitatur, emitque,
Et facit, ut facias. Sibi prætor nomina dixit
Proscriptorum, uxor sibi Consulis acta senatus
Omnia narravit. Frustra, Maro, habere cupisti
Centum ora & centum linguas; servatur in istam
Monstrum hoc ætatem: loquitur mihi plurimus ore hoc,
Huic alio, linqua compellat Symmachon una,
Calliodorum alia. Si ullo vos tempore, Musæ,
Aras si vestras colui, & mediocria dixi
Carmina, adeste precor mihi nunc, & grande periclum
Hinc arcete, hominem procul amandate profanum.
Polliceor vobis flores apiumque hederamque.
Quod si me pœnas violati numinis usquam
Vestri a me luere optatis, non abnuo: quovis
Ibo, quidquid agam, a me dummodo distet hirudo hæc.
Perpetuus Samuelis [a] ero comes, omnia pronis
Auribus accipiam verba illius: haud querar, ut me
Veste trahet, tectumque libens, olidamque tabernam
Ingrediar; cernam ligulas, femoralia, cuncta &
Frusta lucernarum: nova credam quæque, videbo
Repentes quamvis blattas & plurima cribra;
Omnia denique agam Calepino liber ab isto.

Audior haud solum impunis, sed munere magno
Pieridum ornatus; namque, optime Galle, mihi sis
Obvius, & sævo miserum discrimine solvis.

Quæ

a Samuel pro quocunque Judæo. Judæi autem præcipue Romæ nihil non agunt, ut merces suas venditent. Circumstant, orant, trahunt per vestes, enecant demum imperitos & advenas, quibus per eorum vicum transire contigerit.

Quæ docti ignorant multi, fumum cupientes
Vendere, novisti, nec ubique ostendere tentas.
Dicendi polles vi cum oratore, poëtis
Carmine respondes afflatus Apolline multo.
Nactus es historicum? Græcam, Latiamque renarras
Historiam: rerum naturam discutis inter
Philosophos: agili revolutas arte choreas
Ducis, ubi matrona decens & virgo pudica
Lætæ conveniunt: armis, ubi ludrica Martis
Prælia miscentur, certasque, refersque coronam.
Quid de pingendi, calamis, fidibusque canendi
Arte loquar? Docto facis ore manuque magistra
Quæque vides. Cunctas in res tibi tanta facultas.
Non tamen his turges: nam notis plura vides te
Ignorare, pudet nec palmam cedere multis.
Socratica est laus magna animos compescere norma.

SERMO OCTAVUS.

Sanctonicum simulatorem probitatis corripit, & conatur ad bonam frugem revocare. Nonnulla ejus vitia ei ob oculos exponit. Hortatur, ut talis esse curet, qualis cupit videri.

DONEC te sola novi, SANCTONICE, fama,
Nil mercle integrius, nil sanctius esse putabam.
Omnia credebam: decrant miracula sola,
Ut tua proclivi colerem vestigia fronte,
Eque via gressus te prætereunte referrem,
Sistere non ausus, non ausus tangere vestem.
Heu quantum nocuit multis, SANCTONICE, se inter
Insi-

Insinuare homines, animumque offerre videndum!
Ex quo te propius vidi, tua verba pependi,
Inspexi mores, mensus sum a vertice ad imum;
Esse aliorum hominum similis mihi visus es, atque
Ut verum fatear, meliorem forte putavi
Te Cinnam, ficta qui nil probitate colorat.
Quid nostros oculos inspergis pulvere, quum non
Fallere eum possis, qui fixit lumina cælo,
Quique dedit colubros & acutum cernere lyncas?
Usque modo nobis fama es dominatus, iniquum
Sed modo quasso jugum, falsis & vera repono:
Nam nequit hic alio pelli medicamine morbus.
Immortali animæ junxerunt Numina corpus
Tanquam mancipium dominæ servire paratum,
Poscit ubi virtus, ubi publica poscit egestas. [a]
In cute curanda, SANCTONICE, totus es, aut quum
Abditus in pluma tranquillo pectore somnum
Perflas in lucem multam, aut lodice relicta
Omnia solicitus quum quæris Commoda [b], nil nos
Nostraque procurans, tibi dummodo sit bene soli.
Quis dicat tenero quam sit tibi lingua palato
Deliciosa? Cibos vulgares olfacis, atque
Corrugas nasum: nec enim sapor ille papillas
Vellicat, aut grato permulcet acumine fibras. [c]
Haud ita fastidis truttam, mullum, ostrea, jure

Quæ

a Nihil novi videtur statuisse Christiana Ethica, quum statuit corpus in servitutem redigendum. Nam Cicero: *exercendum est corpus*, inquit, *& ita efficiendum, ut obedire consilio rationique possit in exequendis negociis & in labore tolerando*. 1. Offic.

Major sum, & ad majora genitus, quam ut sim mancipium corporis mei. Sen. ep.65.

b *Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore*. Sen. ep.14.

c *Nec sibi cœnarum quivis temere arroget artem,*
Ni prius exacta tenui ratione saporum...
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam &c. Hor. l. 2. Sat. 4. ubi irridet Epicureos abdomini natos.

Quæ bonus immergit ſapido coquus; haud ita turdos
Ficedulaſque crocum referentes clunibus aureis,
Et lepores & apros, lento quos verſat in igne
Verna olidus, ſenſim inſpergens fumante butyro.
Forti convenit hæc homini gula, mollitieſque?
Nullus habet guſtum virtutis Apicius, uni
Natus non aliter, quam muta animalia ventri.
  Jam quæ te mulier, vel quis te mollior infans
Rebus in adverſis? Palleſcis, ſpemque animumque
Deſpondens ſubito, quereris, lacrimaris, omittis
Omnia cœpta: animi eſt tibi vis tantilla puſilli.
Aſt hortabaris nos forti pectore contra
Adniti quidquid fortuna ſiniſtra tuliſſet.
Nam Deus eſt, rumpit qui gaudia noſtra, daturus
Multo olim majora. Igitur, SANCTONICE, dicta
Confirmas his exemplis, hoc pectore, vultu hoc?
Priſcorum hiſtorias facile eſt narrare, docere &
Verbis, paucorum eſt virtutem oſtendere factis.
  Inſtat ſiquod opus, careat quod laude lucrove,
Indignaris, & hoc, inquis, non pertinet ad me: [a]
Et quod agis, quanquam rarum exiguumque ſit, illud
Multo teſte facis coram, aut mediocriter actum
Nobis amplificas narrans operamque modumque,
Et quo conſilio durum ſuperare laborem eſt
Conceſſum, & quanto viciſti obſtacula niſu,
Et quo cum populi ſtudio Procerumque favore.
Strenuus hinc una ſuperas facta omnia lingua.
  Ad morbos animi quoniam devenimus ultro,
Vix & opinantes, in iis inſiſtere multum,
Eſt operæ pretium. Magni &, SANCTONICE, veri
Sunt

a *Si non ipſo honeſto movemur, ut viri boni ſimus, ſed utilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris, qui nihil timet niſi teſtem, vel judicem?... Qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant.* Cic. 1. de Leg.

Sunt morbi, quanquam non ſentis [a]: imo minantur
Iccirco caſum graviorem, & taliter ægros
Igne ſolent medici curare, altumque ſtuporem
Excutere immiſſo vi ferro. In moribus autem
Saucius, eſt ſatis ut patientem præbeat aurem,
Atque fidem vero, curamque impendat honeſto.
 Vanum eſt oſtentare humili, SANCTONICE, fronte
Virtutem: colit illa animum, penetrale verendum
Cordis habet dominans: hominem extra nomen inane eſt.
An tu humilis [b], qui gente nova ſatus, & mihi nota,
Semper avos memoras atavoſque, ubi ſanguine clari
Atque magis probitate viri decus illud, ut udum
Calcavere lutum, exemplumque ab origine priſca,
Non fumum cepere? Humilis tu, primus in omni
Qui cupis eſſe loco, triſti qui concidis ore,
Quum tibi quis titulos oblitus non dedit omnes,
Aut non exhibuit ſat prono vertice honorem?
Nil uſquam eſt vanum, ſi hoc non, SANCTONICE, vanum eſt.
 At mihi ſuccenſes, vultumque oſtendis acerbum,
Audenti ambiguos animi penetrare receſſus.
Da veniam, quod ſum vitium dicturus, apertum eſt.
Si tibi momento non omni credimus, aut non
Aſſentimur iis, narras quæcunque probaſque,
Turbaris, clamas, dominaris, ut imperioſus
In ſervos herus, aut tardum induperator in agmen.
Adde & vindictæ, quo forte moveris, amorem.
Cur, ſiquis læſit me, vel pulſavit Amyntam,
Frigidus es, noſtroque malo nil tangeris? Imo
Corripis iratos, ſuadeſque ignoſcere ſonti.

Eſt

a *Ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, quia nos ægrotare neſcimus.* Sen. ep. 51.

b Humilitas, ut vides, hoc loco Aſcetarum ſenſu accipitur; nempe Virtus ea eximia, quæ fundamentum eſt ceterarum. Apud antiquos Latinos & nomen vile quiddam & abjectum ſignificabat, & Virtus prorſus ignorabatur.

Eſt animus ſiquidem parvus, quem injuria vincit.
Hæc tibi, quum res noſtra agitur, ſententia conſtat,
Digna quidem teſtiſque viri ſententia magni.
At tibi ſi nocuit dicto, factove quis, urſum
Tutius irritaviſſet: nam evadere ab urſo
Sæpe datum eſt, a te ſons nemo recedit inultus.
Ponticum ab officiis arces, Lepidumque ab honore
Deturbas: nobis coram hunc, nos carpis iniquo
Coram aliis animo. Luimus te judice pœnas
Noſtrorum ſcelerum, quæ Relligione revelas
Motus, & officio cenſoris. Nam quod iniqum eſt,
Non debet latuiſſe diu, ne ſerpat, & ulcus
Proferat in partem ſinceram, atque omnia perdat.
Hic ſancti flagrant impuris ignibus ignes,
Atque profana piæ miſta eſt, SANCTONICE, flammæ.
Nam virtus violata minus, quam injuria pungit
Te tua, & objecta virtute ulciſceris hoſtem.
  Donec plena adeo tibi pendet mantica tergo,
Eja age, jam frugi vir deſine velle videri.
Sis potius. Non difficilis res ulla volenti eſt.
Certum ergo ad medium revocandi ſunt tibi mores,
Ultra quod, citraque nequit conſiſtere rectum.
  Numinis effigiem quondam efformare Sacerdos
Mente volutabat, quum pruno occurrit, & illam
Protinus admota tondetque ruitque ſecuri,
Atque orditur opus. Rectum de robore curvo
Ut faceret, geminare ictus & vulnera anhelus
Debuit, & tenuis ſuperavit portio trunci.
Ut frontem cœpit formare aureſque oculoſque,
Incidit in nodos, ferrumque hebetavit acutum
Vincere duritiem conſtans: ſed in ore remanſit
Læve licet, nævus multus, nec corpore toto
Defuit. At gnavus livit gypſumque coloremque
Antiſtes, ſimulacrum & caſtigavit ad unguem,

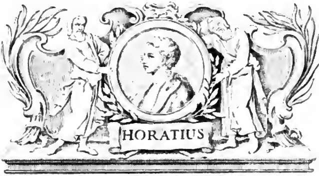
Et plebi exposuit devotæ [a] rite colendum.
Ex pruno tantus labor est effingere Numen.
  Nos ipsi sumus obliquæ, SANCTONICE, pruni,
Nodosæque; sacrum quemque ut redigamur ad usum,
Multo opus est ferro, multaque bipenne, recidat
Quæ trunci vitia, & ramos abscindat inanes.
Uni tanta penus ventri non convenit, unum
Non tot eget tunicis corpus. Gaza additur arcæ
Quid nova, ubi brevior restat via, funus & instat
Jam cano capiti [b]? Quid fumus, & aura popelli
Debilibus lippisque oculis cerebroque caduco?
  Hæc sunt abscindenda irritamenta malorum
Omnia, & incipies ex curva prunus habere
Formæ aliquid rectæ. Sed non hæc ultima rerum est.
Nitere concretos quoque pruno evellere nodos.
Sunt, qui nobiscum crescunt, SANCTONICE, nodi,
Non aliter tumuisse animo, quam rana, superbo,
Atque sibi soli mentem & partes sapientis
Contemtis aliis committere: protinus ira
Quidquid ob adversum ebullire, ac poscere pœnas:
Velle omnes servire sibi, se subdere nulli.
  Nodorum series horum est vincenda, priusquam
Oscula, vota, preces populi mereatur imago:
Et siquis superest nævus, quo nemo carere
Est unquam visus, nisi pauci Numine pleni;
Expolias, patiensve feras. Fac denique de te
Auxilio Superûm, quod fecit rite Sacerdos
De pruno, & melior prima nova fama redibit;
Sectantem at fugiet levis, æternumque latebit. [c]

LIBER

a Propensæ ad Religionem secundum significationem Christianæ Legis.

b *Potest quidquam esse absurdius, quam quo minus via restat, eo plus viatici quærere?* Cat. Mag.

c *Gloria umbra virtutis est: fugientes magis ac magis sequitur.* Sen. de Benef. c. I.

LIBER TERTIUS
SERMO PRIMUS.

Laudat BENEDICTUM XIV. P. O. M. præcipue ob animi nitorem, ac ſinceritatem. Tranſit hinc ad perſtringendam ſimulationem, ac fraudes, quarum cauſæ præcipuæ ſunt avaritia & ambitio: deinde ad Pontificis laudes regreditur.

PRima Te quanquam dignum, BENEDICTE, Thiara
Omnia conſtituant, priſco de ſanguine origo a
Scilicet, & vultus Majeſtas & vigor ævi
Et Patris bonitas & rebus nata gerendis
Dexteritas & vita bonas traducta per artes
Et probitas & Relligio, quà cedere nulli
Sueviſti a puero: tamen his magis omnibus una

L 2 Me

a Lambertus Nobilis Germanus cum Othone Magno in Italiam venit, ubi præclariſſimæ Gentis Lambertinæ auctor fuit. Vid. Hiſt. Bononien.

Me movet, atque rapit Virtus hoc tempore rara:
Nempe animi nitor ille oculis manifestus & ore,
Illa tenax veri sententia, quæ Tibi in omni
Constitit officio, media & concrevit in aula.
  Hæc, BENEDICTE, Deo similem Te præstitit æque,
Atque Petri Solium rerumque Suprema Potestas.
Namque Deum nobis ostendit in omnia plenum
Non magis imperium, quam quod verum omne fideli
Pectore conclusit, nec quemquam fallere novit.
Nostri o prodigium secli! quo fucus obumbrat
Omnia, nec sensus animorum verba revelant,
Verba fide prisca vacua & contraria factis.
  Majorum sanctos mores sinceraque dicta
Turpis avaritia [a] infecit, corrupit iniqua
Ambitio [b]: vitium quod utrumque cupidine fervet
Immensa, atque ad se trahere omnia nititur, ad quæ
Quum jus deficiat virtus & vera, necesse est
Fraudes atque dolos moliri, fingere vultus,
Pingere sermonem, verborum invertere sensum.
  At procul est pestis Regum assentatio [c] nostri
Principis a solio, sanctisque Penatibus. Ille est
Veræ laudis amans, hæc falsæ prodiga sensim
Incustoditas Magnorum illabitur aures,
Pervaditque animos, & dulci corda veneno
Imbuit. Ut nacta est male pronum pectus in iram,
Vindictam laudat, compellit & ultro volentem
Ulcisci: siquem transversis aspicit hirquis
Vultuque incessuque animi testarier ignem
Incesti, pharetram gerit ipsa Cupidinis, arcum
Concutit, infligit nullo medicabile vulnus

Tem-

a *Corrupti sunt depravatique mores admiratione divitiarum*. 2. Offic.

b *Maxime adducuntur plerique, ut eos justitiæ cupiat oblivio, cum in bonorum cupiditatem inciderint*. 1. Offic.

c Diogenes interrogatus, quanam bestia morsum haberet omnium nocentissimum, respondit: *Si de feris interrogas, est obtrectator, si de mansuetis, adulator*, Laërt. l. 9.

Tempore. Mentitis rationibus urget iniquam
Cauſam, ubi propendet judex; ubi ſacra profano
Ore quis attingit, convellit & impius, Obben
Induit, & fœdo Spinoſam pectore manat. [a]
Auſa nefas tantum, quod crimen grande putabit?
Cum lurcone guloſa vorat, vacuatque trientes
Cum potore; rapit, vel cœco ſubtrahit ungue
Cum latrone, facit cumque omnibus omnia. Solam
Temnit egeſtatem, nec lædere parva veretur
Corpora. Suſpicio de me ſiqua incidit Aulo,
Deque Lyco, melior mihi quo, nec amicior alter,
Hac fingente nefas, aut amplificante minuta,
Protinus efficimur Gyaris, aut carcere digni.
  Ex nigro quid non album facit, aut ex albo
Nigrum? Adoleſcentes prognati ſanguine claro
Vix primo tacti rationis lumine vitæ
Omnibus obſeptum hinc vitiis, virtutibus illinc
Ingrediuntur iter: jam illorum ſedulus hæret
Palpator lateri; diſcrimen turpe & honeſtum
Nullum inter reputans connivet, ſi illecebroſis
Principiis ætas improvida flagitiorum
Se dederit, ſi ludo ſi dapibuſque meroque:
Frangi animum turpi concedit inertia, amori
Dat veniam, credit quæcunque licere juventæ.
Heu quam his ſeminibus patriæ ſeges ampla malorum
Imminet, hinc habitura quot eſt Reſpublica monſtra!
  Cur potius juvenes, animus quibus integer atque
Nativus rubet ore color, quum quidlibet audent,
Vir mulierve gravi non increpat ore, ſecatque
Radicem vitii in duram quercum olim abituri,
Quam ſolum valido proſternet turbine lethum?

Cur

---

a *Semper auget aſſentatio id, quod is, cujus ad voluptatem dicitur, vult eſſe magnum*. Cic. in Læl.

Cur nemo dicat, quæ res eſt tantula, verum? [a]
Ne tantam recti trahat ignorantia turbam
In ſcelera & fraudes. Verum non audiit unquam
Picta & olens multa balanitide, nocte dieque
Septa viris Lalage, quam Numinis inſtar adorant,
Ni quod adorantes reverentia longius arcet
A ſtatuis Divûm. Verum non audiit unquam
Anſatus, tumidis buccis, ſermonis avarus,
Qui ſolus pulcher, dives, ſapienſque beatuſque
Eſt ſibi Fronto; ſumus nos turba & inutile vulgus.
Pauca quis hæc vacuas utrique ſuſurret in aures:
Quod ſic, Fronto, tumes, odium es juvenumque ſenumque.
Tu famæ, Lalage, ſtudioſior eſto ſecundæ.
Hoc nude dictum, ſincero & pectore curat
Sæpe graves morbos [b]. Eſt tanta potentia veri.
  At verum illud ubi eſt? Spes lucri ſiqua refulget,
Merx antiqua nova eſt, corrupta annona ſalubris,
Luſcus cernit equus, corroſus tabe valet bos.
Nam quæ ſunt avidis injuſta negocia avaris?
  Utile mentiri docet hos, mercede minori
Mos alios docet urbanus civilis & uſus.
Omnia mancipiis ſunt plena ad cuncta paratis
Servitia: obſequiis fervet via, fervet & aer
Nomine amicitiæ repetito iterumque iterumque.
Hiſce a mancipiis, ab amicis hiſce venuſtis
Poſce aliquid; color ore fugit, vox faucibus hæret
Conſpecto velut angue; domi cras eſſe negabit
Servus herum, quum pulſabis, fruſtraque redibis.

O qui-

a Quia hæc ſola eſſe videntur, *ex quibus verum ſæpiſſime auditur; pueritia, ſomnus, imprudentia, vinolentia, inſania*. Cic. in Topic.

b *Eſt interdum ita perſpicua veritas, ut eam infirmare nulla res poſſit*. Pro Quintio. C. Auguſto ſedenti pro tribunali ac mortis ſententiam in multos pronuncianti redditæ ſunt per manus multitudinis tabellæ Mœcenatis inſcripto hoc monito: *Surge carnifex*. Surrexit illico Auguſtus, vitamque omnibus condonavit.

O quibus in latebris clausa est nitidissima Zona,[a]
Zona auro pretiosa magis purisque lapillis,
Quam fugiens terras Dea veri[b] pulsa reliquit?
Serpere nam falsum quum cerneret undique, fertur
Paucos antiqua virtute, fideque vocatos
Sic effata. Palam mihi vivere in orbe negatur,
Vertitur & vitio verum. Mens est remeare
Sedes ad superas. Ne sueti fallere, fallant
Vos quoque, linquo meam vobis, ac divido Zonam.
Incedet siquando animis formido, dolose
Nequis agat dicatve, premet sub pollice partem
Quisque suam, quoties labiumque manumque movebit.
Quisquis is est, illum coget nova dicere verum
Quæstio, & urgebit tormentis valdius ipsis.
Namque insensibiles in conscia pectora trudit
Particulas vero prægnantes perspicuoque,
Evulsisse habiles falsum ab radicibus imis.
Illi consilio firmati & munere Divæ
Noverunt fraudum artifices, vulpesque dolosas
Altum riserunt jejuno ventre abeuntes.
Horum erat in numero juvenis prudensque probusque,
Cui puero abstulerant nummosque domumque propinqui.
Nec mora: prædones notos in jus vocat. Illi
Soliciti ad testes concurrunt causidicosque,
Addicuntque sibi pretio. Nec enim ardua res est
Verba emere, & modico perjuria cogere lucro.
Ergo die dicta partes se judice coram
Sistunt, turba ingens hinc, inde juvenculus unus.
Incipit Hermogenes clarissima jura clientum
Pectore facundus proferre & maximus ore.
Tum jussus causam juvenis defendere, dextram
Inserit in loculos tacitus, premit atque potentem

Fu-

a Per Zonam hanc rationem & conscientiam intellige, cujus præcipua lex est: *Non violare homines*. 1. Offic.

b Veritas.

Funiculum. Rifu dignum & mirabile vifu!
Pallet caufidicus, vocefque in pectore tentat
Claudere, fed fruftra: invito labuntur ab ore.
Ergo fe orditur contra, & fua dicta refellens,
Non cadet hic, inquit, caufa. Bona namque propinqui
Pupillo rapuere, & magna dicere contra
Mercede hos homines meque induxere [a]. Parabant
Talia dicentem jugulare; adeo ira pudorque
Mentem incendebant. Zona at cogente, fatemur,
Illi ajunt: falfum teftes juravimus, ajunt:
Imo crucem meritum fe clamat hic, ille triremem. [b]

Forte quis expectat, quid Judex fecerit. Ipfe
Palluit & judex fefe accufare paratus
Multorum. Sed enim juvenis reverentia dextram
Continuit, pofita qui Zona ablata recepit,
Eque foro mirum! quod adiverat unus inopfque,
Victor multorumque opulentorumque receffit.

O Zona! o de te quis filum mî dabit unum,
Quifve meis, genti ingenuæ, dabit alterum amicis,
Quod circumpofitas poffit diffolvere fraudes,
Et parafitorum noftro de limine turbam
Pellere? Continuo premerem, quum Gellius ad me
Ventitat, & Proceres numerat longo ordine, queis eft
Junctus amicitia, recitat quos nomine nudo,
Et facit auctores longorum, quæ mihi narrat
Nunc fuper Urbe, fuper nunc Cæfare, commentorum.
Continuo premerem, quum fchedas Gargilianus
Dat mihi pro nummis, vel quum me pofcit in aurem
Mutua pauca dies in fex, feptemve Mamercus.
Quam fævis tunc afpicerent me luminibus, quam
Torva fronte! Tamen majora pericla caverem,

Hos

a *Adverfumne illum caufam dicerem, cui veneram advocatus?* Terent. in Adelph.

b *Nam fe Judice nemo nocens abfolvitur.* Juv.

Hos & ſeligerem, queis poſſem fidere tutus.
  At venti mea vota ferunt. Fraus peſtis ad inſtar
Aera corrumpit verbis effuſa, monetam
Inficit & pannos, ſubrepit in interiora
Tecta hominum, violat penetralia ſancta Deorum.
O quis nos miſeros monſtro ſervabit ab illo?
  Tu, PRINCEPS, fraudes contra & perjuria noſtrum es
Præſidium, fonteſque dabunt Te vindice pœnas.
Falli non patitur tua Te ſapientia. Quanti
Conſtent res hominum noviſti, quamque caducis
Sint tibicinibus ſubnixæ: hinc fingere tota
Nil uſquam vita didiciſti, quod Tibi vero
Nil uſquam viſum eſt majus meliuſve. Poteſtas
In populos, Regeſque nihil mutavit in aureis
Moribus: exiguos homines affaris, ut ante,
Nec pateris triſtes a Te diſcedere. Namque eſt
Ante alias res una animo Tibi fixa, Supremum
Quod non Pontificem faciunt Diademata terna,
Nec ſtipatorum longiſſimus ordo, beata
Nec vita inter opes, aurata palatia, pronos
Vertice, quum tranſis, homines, genibuſque minores:
Sed pura in Superos pietas, conſtanſque carenſque
Labe animus, populum Patris complexus amore,
Et populus Patrem complexus amore viciſſim
Certatim qui clamet io! ſua gaudia teſtans
Sincero plauſu, quoties datur ora tueri
Pontificis, qui pene ſui rerumque ſuarum
Oblitus totas in publica commoda curas
Verſat, & exemplo durum ſuperare laborem
Uſque ſuo docet urbanis juveneſque ſeneſque
Rebus præfectos; Vir talis denique, quem non
A recto & vero fractus deterreat orbis.

SERMO SECUNDUS.

Sub perſona Fabii probi ſenis deplorat parentum oſcitantiam in educandis liberis, quorum licentiam arguit. Oſtendit quot ac quanta mala ex prava educatione proveniant.

ANTIQUÆ exemplum probitatis honorque ſenectæ,
Ille Tibi Fabius par, ANGELE [a], moribus aureis,
Doctrina longo ſed diſſitus intervallo,
Me convenit heri vultum dejectus honeſtum,
Imo & multa trahens ſuſpiria pectore ſedit,
Et mihi vix totam tremulo dedit ore ſalutem.
Pallidus hortor ego fari, quid triſte bidental [b]
Moverit. Ille animis paulatim & voce recepta:
Nunc, inquit, capitis nulla eſt reverentia cani,
Nullus honor Superûm pueris. Furit improba turba
Nunc quoque non procul hinc, & ſaxa ſudeſque præuſtas
Conjicit. In medios illapſus, ut huc veniebam,
Fruſtra objurgavi, fruſtra hunc illumque tenere
Sum niſus; nam de manibus mihi plura minantes
Evaſere: tuas veni vix ſalvus in ædes:
Denſa adeo lapidum grando eſt, & tempora circum
Sibilat aura. Senem multis conſolor, & imam
Derivo in plebem facinus, tutatus honeſtæ
Gentis progeniem. Sed negligit ille loquentem,

Lon-

a Michaël Angelus Jacomellus Summi Pontificis Cappellanus ſecretus Vir liberalibus quibuſque diſciplinis eruditione omni omnique humanitate Clariſſ.

b Quid infauſti acciderit. Duarum bidentum ſacrificium fiebat pro expiandis locis fulmine tactis, & avertendo malo omine.

Longum imo orditur ſermonem, ac talia fatur.
Quis vecors, quis mentis inops non ferveat ira
Tam juſta? Sobolem Lucina parentibus auget,
Et ſtudium ſobolis formandæ diminuunt, &
Ad Nomades ſenſim & fuſcos migravit ad Indos
Cura juventutis. Pauci ſumus & prope balbi,
Qui juvenum vitiis obſiſtere nitimur, & qui
Pullis hiſce togis & ſolo nomine patres
Stentorea veros agitamus voce parentes,
Ut vigilent: ſed deprenſi minus accola Nili
Surdeſcit. Quid id eſt? Torpebimus, atque ſedentes
In lapide obſtipi ut lapides ſpectabimus? Euge,
Majores ſumunt neglecta incendia vires:
Nemo ſuis non injiciat pro viribus undam.
Natus ut in magnis nitidiſque Penatibus infans
Implorare ſuæ vagitibus atque querelis
Incipit auxilium matris, veluti reus auſus
Ingentis, patriis tectis expellitur exul,
Ut perturbator ſomni, mammæque tenellæ.
Cur igitur natura ipſam turgeſcere mammam
Juſſit lacte novo? num forte malagmatis [a] eſſet
Ut cibus, an pueri? Noſtræ ſua pignora matres
Ab ſe abigunt: pudor o! generiſque infamia noſtri!
Et vaccæ cornu vitulos armoque tuentur,
Audet ſiquis eos propius mulcere. Bubulci
Aut cerdonis ei nutrix datur uxor. Horati,
Clama, & matronis Venuſinam oſtende lucernam:
„ Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
„ Teſta diu [b]. Fratris ſaxo, quod forte tenebat,
Tempora colliſit, quum mœnia Romulus Urbi
Poneret. Anne ſapit feritas hæc ubera furvæ

a Medicamenti genus, quod matrum uberibus applicatum, laç ſenſim exugit & exſiccat.

b Lib.1. epiſt.2.

Sæva lupæ, quibus ille avido puer ore pependit? [a]
Ergo haud naſcuntur mores, ſed lacte bibuntur
Cum tepido, veniſque fluunt, intrantque medullas,
Primo molle cibo quando coaleſcere corpus
Incipit. Ad Chionem redeamus, vel Telethuſam,
Quæ nato Curii nutrix, natove Metelli
Contigit. Eſt animus primum levis atque puſillus,
Et qui pro picto cum Baſſa litiget ovo
Acriter atque diu. Colus hinc & acus procul, una
Ars eſt nutricis fabella licenter amores
Inſinuans, aſtus, triſcuria, qualia vatum
Fex impura dedit pictis cantare flabellis,
Aut populo monſtrat media Bagoa platea.
Dic modo, quos animos, quam mentem tam mala nutrix
Aſſaraci magni dabit, Enææque nepoti? [b]
Condimus in ſulcis ſterilis qui ſemen avenæ,
Et lolii, fruſtra ſegetem expectamus opimam &
Horrea Sardiniæ: ſterili veſcemur avena
Et lolio. Glandes antiquas non meret ætas
Noſtra; alios etenim mores ea pabula alebant.
Sed puer ecce uda bimus, trimuſve culina,
Aut rure inter oves vaccaſque capraſque ſalaces
Nutritus vultu fuſco redit atque tumenti
Ventriculo, ſimilis proli, quam ruſtica mater
Ligna domum referens enixa ſub arbore fudit.
Agreſtem at ſubito mutabit in urbe colorem,
Exuet arva. Utinam coleret campoſque caſaſque
Ruſticus æternum, ne luxum diſceret urbis,
Neve domus pudibunda ſuæ. Vix reddere voces
Scit miſer, ore vomit jam ſeſquipedalia verba,

Quæ

a *Corpus infantis benigne ingenitis primordiis inchoatum inſitivo degeneri que alimento lactis alieni corrumpitur.* Phavor. apud Aul. Gel. l.12. c.1.

b *Scilicet expectas, ut nutrix tradat honeſtos,*
Atque alios mores, quam quos habet?
Juv. Sat.5.

Quæ proferre pudet. Didicit tamen illa docente
Obſcœno famulo, cui collo ſarcina pendet
Sæpe, geniſque genas jungens atque oribus ora,
Criminis ante luem, crimen quam noverit eſſe,
Imbibit. Ipſo etiam didicit, quis crederet? ipſo
Patre, afflat crebris olidos quum vocibus hircos.
O pater! o tunica digniſſime ſerve moleſta! [a]
  Parte domus alia cum matre puellula cantat,
Quas iterum mollis repetebat Apogonus [b] odas,
Quum plenis Bacchi reſonarent feſta theatris.
Spicula ſcit quot amor gerit, & quot vulnera fecit,
Quo calet igne Helene, quo Dido. Poſce quid alti
Lex Vaticani jubeat nos credere, quodve
Sit dubitare nefas ablutis Flumine ſacro:
Ungues rodit inops verbis, tam garrula primum,
Pallet, neſcit. Erant quum ignita forcipe crines
Vibrandi, ceruſſa genis pingenda, vel imæ
Plurimus & ſenſim ſuccreſcens ordine quino
Circulus aptandus pallæ, quo cedere lata
Nos jubet una via mulier, mala perdidit horas
Pontia ſæpe duas, & avitæ dogmata legis
Vel nunquam natam docuit, vel ſtans pede in uno
Dimidiis dixit duo vel tria verbula labris.
Scilicet hoc natam, quod neſciat ipſa, docebit.
  Heu quos ad mores devenimus! Abdidit olim
Ut ſacrum Cereris ſua pignora ſedula mater,
Secum aſſervavit concluſa in parjete eodem,
Quanquam nullus adhuc digitis, & nullus ocellis
Sermo eſſet, ſpiſſas repetito corde tabellas
Nec dum ferret anus. Viguit ſanctiſſimus olim
Mos, ne proferret jam grandis virgo feneſtra

Ad

a Tunica moleſta ignis alimentis illita, ac mox ſuccenſi obvolutos nocentes amburebat. Juv. & Senec.

b Nomen græcum, cujus ſignificatio, ſine barba, vel imberbis.

Ad murmur quodcunque caput: ne ſciret in omnem
Filius ire viam, quanquam barbatus, & illi
Otia, amicorum longiſſima turba, popina,
Alea, erant teneri prope barbara nomina amores.
At nunc liberior juvenis, quum Luna renidet,
Muſſat ad ædiculas & limina nigra, vel undam
Quantum hydrops, potat calidam, verſatque fritillum.
Auratis gaudet crepidis patulaque puella
Tibia in omne foro, feſto in quocunque videri;
Tuſſit ad hunc, illi ridet loquiturque videndo.
I modo, & ex animo pelle omnem ſuſpicionem.
Nulla hoc Penelope, nulla hoc Lucretia fecit.
Non ſat erant igitur privata pericula? Perge,
Plurima ſæpe domo congeſta videbis in una.
Proſtant expoſiti venientibus ultro libelli
Et numeris & lege ſoluta poëmata verſus,
Atque pudicitiæ [a], quæ forte Propertius, & qui
Illi adjunguntur, magis erubuiſſe docerent.
Quis Veneris tabulas dicet, quis ſigna Priapi
Nudos & Satyros Nymphas & in amne natantes,
Sulphureas, pluſquam Phlegeton, revomente favillas?
Hæc ſunt muta malæ inſtrumenta libidinis. Ore
Prædita vix numeres. Paraſitus, ſcurra, choraules,
Comœdus, cantor Proculejæ qualibet hora in
Ædes conveniunt, nec cuiquam janitor obſtat.
Occurrunt pueri, virguncula & ipſa ſalutem
Accipit & reddit; matrem dumque occupat ille,
Hoſpitibus nati colludunt. Gelliola aures
Tendit & os, auctas [b] nuper dum vellicat Ollus
Pſalterii chordas protenſis unguibus inſtar
Accipitris. Terram Coſpus majorque ſororum

Alatis

a Poëmata proſaica, Italice Romanzi, plerunque libidinum ac facinorum plena.

b Non pridem egregius fidicen antiquis pſalterii chordis novas addidit, quæ multo jucundiorem ſonum efficiunt.

Alatis pulsant pedibus simul: alea pernox
Luditur inde: pater nato, qui ludit & ipse
Coram, Numinibus convicia torquet ab ore
Sacrilego. Medium quum nox pertransiit axem,
Ad cœnam, sibi qua linxisset Apicius unctos
Absterfis patinis digitos, puerique virique
Fœminaque accumbunt mixti, dapibusque meroque
Indulgent, donec vicina e turre Cucullus
Adventare diem Campano præmonet ære.
  Et querimur prisci si non vestigia recti
Ulla manent? nostri si vincunt improbitate
Nequitiaque senes pueri innuptæque puellæ?
Nos ipsi, quibus hæc tumidum faciunt, & acuta
Bile jecur mordent, nos ipsi mole trahentis
Exempli rueremus in omnia, niquis ab illo
Gurgite nos miserans Deus eripuisset: & uda
Mollior argilla juvenum natura resistet
Nunc oculis vitio, nunc auribus insidianti
Viribus Herculeis? Limum ad præcordia Titan
Quemlibet efformanda paret, peccare timentem
Particulam insinuet Jovis ipsius. Ire deorsum
Posse ignes credam, posse ire & flumina sursum:
At non exemplis coram tam turpibus ullum
Immunem vitiis fore credam, aut labe carentem.
  O nati! o Divis jam turba invisa parentum
Ob scelera & fraudes! O terque quaterque beati,
Si catulos, vel equos vobis natura dedisset
Esse! Canem pectit, gremio fovet, amne lavat, nec
Blandiri quemcunque sinit Cæsonia: nutrit
Ipse suos Lepidus mannos, caudamque jubasque
Crispat, & arguto detergit pectine sordes.
„ Vos viles pulli nati infelicibus ovis [a]

Vos

a Juven. Sat. 13.

Vos ſoli manibus patriis cultuque caretis. [a]
  At patres natorum hoſtes ſævæque novercæ,
Vos quanta mihi voce datum eſt, vos bile ſenectæ
Fatidica alloquor admoneoque. Mihi arrigite aures.
Illa dies veniet, qua philtro percita vappæ
Filia nubet, onuſta prius, veſtrique ſuique
Dedecus, atque aliquo diſcedet cum nebulone.
Pſallit enim, ſaltat, callet citharam, atque cicutam. [b]
  Si tanto eſt animo, tanta ſi fronte puella,
Quid non audebit frater? Non diſsita lux eſt
Illa, nec ad Græcas me vate ferenda kalendas, [c]
Solvendo qua non æquus patrimonia vendet,
Inque diem veſtes a fœdo quæret Apella, [d]
Incolet & magnam nitida pro ſede popinam,
Commiſtus nautis calonibus & fugitivis;
Ille idem, qui nunc nil præter nomina magna
Ampullaſque ſonat, qui cenſum fundit equeſtrem
In veſtes, currus, epulas, famuloſque caneſque.
Deſino; namque meo jam terreor omine vates.
  Ut Stygiæ Eumenides natorum admiſsa agitabunt
Confectos vitiis & longa ætate parentes,
Optanteſque mori. Tetricæ ſed ſtamina ducent
Ulteriora Deæ, quibus inter mortis amorem
Atque odium vitæ ſuſpenſi culmine àb alto
Procubuiſse domum videant & fata ſuorum
Communi culpa communi clade ruentum;
Ut tandem pectus transfixi vulnere acerbo
Nec ſurdum eſse Deum, nec Tireſiam [e] fateantur.

Hic

a *Majorem aſinorum & equorum, quam filiorum curam habemus.* S. Jo. Chryſoſt. hom. 60. in Matth.

b Semproniа didicerat *pſallere & ſaltare elegantius, quam neceſſe eſt probæ.* Salluſt.

c Græci nullas kalendas habent.

d Judæo.

e Tireſias vates Thebanus fuit oculis captus. Ponitur pro cœco: ut Juv. Sat. 13.

Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

Hic tandem senior finem dedit ore loquendi.
Quæ memini, retuli tibi, JACOMELLE, calenti
Igne pari studioque, malos ut & ipse parentes
Excutias, promens meliori tela pharetra.

SERMO TERTIUS.

Bassum rigidum aliorum censorem reprehendit, & hortatur ut primum de se judicium instituat. Addit utilia monita.

BASSE, novi quid ab urbe? bonus si nuncius intras,
Sterno tibi limen myrto lauroque virenti.
Sin prisco de more venis questurus, & affers
Mille mihi causas, quas non ego pondero, nec tu
Legitimus judex, hodie mihi gratus abibis.
Nam mihi sunt, quanquam non magna negocia, & illud
Præcipuum, pugnis quod tundere pectora nolo,
Scindere nolo miser vestes. Sit fortis oportet,
Hæc qui non faciat te narratore. Libido
In vetitos egit thalamos hunc, impulit illum
Turpis avarities [illegible]to efferre parentem,
Iste fidem violavit, opes sacri hospitis ille
Abstulit; & reliquos dum fraudes atque pudenda
Facta hominum recitas, mihi perdita labitur hora,
Vulnus & infixum sub corde diutius hæret,
Quum non posse mihi hanc detur fulcire ruinam,
Nec meus apta malo medicamina proferat hortus.
BASSE, peto hanc veniam: quoniam te sæpe querentem
Perversos hominum mores, altumque gementem

Audivi: ſtimulabat enim reverentia amorque
Me meus erga te; patienter ut ipſe viciſſim
Utiliora feras meditantem dicere, teque
Pauca monere, quibus ducas tranquillius ævum.

Humanum eſt peccare. Lues ab origine noſtri
Sanguinis hæc fluxit, pervaſit & ima nepotum
Viſcera, nequidquam & munitas oſſe medullas.
Ex hac quiſque penu vitiorum qualibet haurit
Multa die, præceps & pondere fertur avito. [a]
Totum percurras hominum genus: optimus ille eſt,
Quem pudet admiſſi [b], vel providus ante pudorem
Abſtinuit magnis. Immenſo ſi duo treſve
Excipis e numero, ſordebit cetera turba,
Nec tu immunis eris, ſi te bene concutis ipſum.

Verum, BASSE, hodie tibi dicit amiculus: æqui
Conſule. Nos vitiis ipſi, qui carpimus omnes,
Non ſumus expertes. Sæpe eſt, quem lege ſevera
Damnamus, nobis melior: namque hunc ſua ſaltem
Demiſſum facit improbitas; at noſtra ſuperbos
Nos facit, atque ſibi trux arrogat omnia virtus. [c]

Cur indignamur vitiis, odioque ſceleſtos
Inſequimur, niſi quod ſanctis parere recuſant
Legibus, & molles ſibi quidquid amica cupido
Suaſerit, indulgent large virtute relicta?

At lex prima jubet, quos ædes accipit una,
Quos urbs una ſuis concludit mœnibus, illos
Ut communis amor nodo devinciat arcto; [d]

Par-

a Chilo dicere conſueverat: *Cave a te ipſo. Omne, ſibi cavent ab aliis · at nemo magis eſt hoſtis homini, quam homo ſibi, dum libidinem, ieam, ambitionem, aliaſque cupiditates adhibet in conſilium*. Laërt. l.1. c.4.

b *Quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens*. Sen. in Agamem.

c *Meliora ſunt peccata cum humilitate, quam innocentia cum ſuperbia*. Opt. Milevit. l.2. contra Donat.

d *Natura nos cognatos edidit, cum ex iiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit*. Sen. ep.93.

Parcat ut hic vitiis illius, ut omnia de se
Quæ dici metuit, de quovis dicere servo
Abstineat; demum ut stomacho moderetur acerbo,
Iram & contineat. Quæ si bona demseris, ædes
Claude tuas, urbis portas claudamus, & antra
Tutius ingrediamur; erit nam nil ibi tantum
Quod formidemus [a]. Tetigi jam vulnus; amicam
Ne fuge, BASSE, manum. Morbo vexaris eodem
Quo illi ipsi, quibus indignaris. Quid ni ita? Nunquam
Mitis enim bilem cohibes. Hic paret amori,
Ille gulæ, pares stimulis tu tristibus iræ.
Ergo es mancipium, sola est diversa tyrannis.
  Nemo sapit tibi, nemo placet. Damnare triremi
Nunc Lepidum velles, nunc Paulam carcere nuper
Erecto ad Tiberim, triplici quo sæva libido
Crate coercetur [b]. Statuis sed tu tibi nullam
Pro ingenti hoc fastu pœnam, sævoque reorum
Contemtu [c]. Cedo, reus est & iniquus uterque,
Quem damnas; sed tu non insons, BASSE, nec æquus,
Qui sine rubrica prætoris crimina plectis.
  Adde quod in multis ingentia tubera amicis
Fers me teste, aliis verrucas objicis, ipsos
Vertis & in faciem nævos, & in ora Medusæ.
Usque adeo verum est, quod nos vitia ipsa aliorum
Delectant, aliorum virtutem odimus ipsam. [d]

a *Feræ potius, quam iracundo homini cohabitandum est: nam illa quum semel mansuefacta fuerit, suam servat legem: hunc autem quoties mitigaveris, rursum efferatur.* S. Jo. Chrysost. hom. 29. ad pop.

b Carceris facies exhibet inscriptionem hanc:

CLEMENTI. XII. PONT. MAX.
COERCENDÆ. MVLIERVM. LICENTIÆ
ET. CRIMINIBVS. VINDICANDIS
ANNO. 1735.

c *Ut quisque est vir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur.* Cic. ad Q. Fratr.

d *At nos virtutes ipsas invertimus, atque*
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit, multum est demissus homo: illi
Tardo cognomen pingui damus &c.
Hor. l. 1. Sat. 3.

Heu! qui caſtigatque auditque dolos ab amore
Liber & invidia, non hac te lance nec hoc te
Pondere diſcutiet. Facies hunc nulla movebit,
Nullum thus miſtum nigra pice. BASSE, ſed ad nos
Jam redeamus. Ineſt nobis genitricis ab alvo
Ambitio quædam, qua poſſumus omnia ſoli,
Soli recte agimus [a], ſapimus, ſolique caremus
Omni labe. Fit hinc ut quod non ſuaſimus ipſi,
Longe quidquid id eſt, a libra atque ungue recedat,
Quod non conſulimus, recto aut ſermone docemus,
Id commune bonum labefactet, moribus obſit.

Sunt, qui forte putent ex noſtris hiſce querelis
Æqui nos pretio tangi, & virtutis amore: [b]
At ſunt nare alii ſicca magis atque ſagaci,
Qui nos perpetua ſub veſte latente lucerna
Veſtigare putant aliquod jus imperiumque
In populum. Mihi dic, hos fallit opinio, an illos?
BASSE, laboramus, quum verum ſe objicit ultro.

Ergo qui tumidi ſumus ambitione, ſuperbi,
Iracundi, acres, capitoſi, quidquid & iſtis
Cognatum eſt vitiis, totas efflabimus iras
In miſeros, multa qui nos virtute probiſque
Moribus interdum ſuperant? damnabimus omnes,
Omnes perdemus nobis impunibus hiſque,
Quos, quod adulantur, præſtantve quid utile, amamus?
O probrum! o duras ſuper omnia marmora frontes!

Æquam nulla tulit lex pœnam talibus auſis.
Credidit ingenuo quod forte pudore luemus,
Occultoque animum quatiemus verbere tantæ
Fraudis participem. Sed me indignatio agebat

Im-

a *Homine imperito nunquam quidquam injuſtius,*
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat. Ter. in Adelph.

b *Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia; reſque ſpectari oportet, non verba.* Cic. 5. Tuſc.

Improviſa animo. Muſæ, clementius œſtrum
Inſpirate mihi. Fama eſt animalia quondam
Conveniſſe ſimul, quo ſe quodcunque tueri
Contra vim poſſet ſociorum, & ferre querelas
De furtoque doloque malo. Sedet ore ſevero
Arrectiſque jubis leo judex; undique circum
Stat turba, e ſilvis pars plurima, plurima ab agris.
Ut tandem facta eſt dicendi cuique poteſtas,
Hirtum & parvum animal, cui nomen ericius, ante
Surgit equumque bovemque: tumet, ſpuit, excreat ora
Componens ad verba. Canem, qui proximus illi
Sederat, accuſat primum male mobilis iræ;
Deinde lupum famis omnivoræ, leporemque timoris
Imprudentis, ovem ſtolidam, vulpemque doloſam,
Socordemque aſinum. Demum mala beſtia nulli
Parcit: quin lacrimans ſubdit ſibi quodque malignum
Parte nocere aliqua, vel quum ab ſede aggrediuntur
Pellere, vel multo quum parta labore rapaci
Dente petunt. Referens hæc tota exæſtuat ira.
Dudum at diviſus brutorum hinc, inde ferarum
Grex frendebat. Equus nutu veniaque leonis
Occipit, & multis ex ordine multa refellit.
Addit plura ſenex rauco pulmone jugo bos
Tritus & aſſiduo. Sed nullum vulpe reſolvit
Clarius ambiguam litem. Conſederat imo
Illa tribunali, ſeſe & ſurdeſcere fingens,
Accedat propius, quæſo inquit, ericius; aures
Nam ſtupuere mihi, voxque eſt exilior illi.
Imperat hunc ſubito judex procedere. At ecce
Judicis ante oculos dum repit, ſauciat omnes.
Jamque propinquârat demiſſa & fronte leonem
Pronus adorabat, quum figens oſcula fixit
Spicula multa. Pedem retrahit leo fervidus ira,
Hocque eſt, hoc, inquit, monſtrum, quod bruta, feraſque

Au-

Audet me coram accusare? Apagete pusillum
Hinc animal, sed grande malum, detrudite subtus
Terram: ne posthac conturbet qualiacunque
Utlibet in nostro fiunt commercia regno.
Dixit, & extemplo fuit in scrobem ericius altam
Trusus, ubi latitat, potis est nec lædere quemquam,
Seque ferunt, vel ab hoste cavent animalia noto.
  Fabula, BASSE, feret tibi commoda plura, pilosos
Qui carpis multa vestitus cuspide. Primum
  Stultum est, contra omnes privatum nitier, alba
Ex nigris facere & moderari cuncta volentem.
Hoc nulli sceptro licuit, nec fascibus ullis,
Multaque prætereunt laquei, rigidæque secures.
Mendis quid si idem multis scatet, audet & ollam
Appellare nigram, & ridere nigerrimus ipse?
  Deinde malos homines juvat inter vivere, sicut
Inter deformes. Nam suescimus ora videre,
Qualia, Dj Superi! sima, atra, pudenda, quibus non
Æthiopes possint, non invidisse Lapones.
Sed præstat media Sapientem excedere turba,
Inque salubri ægram mentem curare recessu,
Et quas in nobis fastidit, tollere rugas.
  Denique, BASSE, nefas si nullum admisimus, ausi
Nec sumus, expurgent quæ Centum-crimina-Cellæ, [a]
Debemus Superis grates. Hi sæpe superbis
Hanc statuunt pœnam, patrent ut turpia nocte,
Postera lux retegat. Qui lapsum errore, lutove
Præ fragili ridet facile, cras fiet adulter,
Tota & cantabit cum compare rumor in urbe.
  Postremum monitum memor esto ante omnia mente
Condere. Nos inter tenues, queis publica non sunt
Munera, censor erit vitiorum æquissimus ille,
Qui tacet, & sola morum probitate perorat.

SER-

a Centum-cellis triremibus aut ergastulo criminum pœnas luunt flagitiosi.

SERMO QUARTUS.

CLEMENTIS XII. vitam imitandam proponit Nobilibus Adolescentibus in Ecclesiasticis Dignitatibus initiandis.

TE Custos hominum, CLEMENS, Te Maxime Regum,
Parque Diis Superis, humili celebrare camœna,
Et novus audebo Vates? At Jupiter ipse
Non semper tauros aurata fronte venire
Ad sua sacra videt. Proceres mactent hecatonben: [a]
Far dabit & fruges modici possessor agelli,
Nec tamen ille minus veniet Djs carus ad aram,
Quam Proceres, si pura feret munuscula dextra.
Hoc ego deductum meditatus arundine carmen
Offero, Magne Pater. Forsan Te digna loquentur
Arcades imbuti toto præcordia Phœbo:
Sed non me studio, laudum nec amore tuarum
Vincent, hoc cæli testor spirabile lumen.
Ergo mihi, CLEMENS, adsis Deus alter, & audi
Vera quidem de Te vatis licet ore loquentem.
Quum Titan hominem fragili componere limo
Constituit, naturam inter brutumque Deumque
Mente agitans mediam, Divinæ particula auræ,
Æthere vel rutilo, certe est cælestis origo
Illi, animum finxit puris virtutibus aptum,
Deque Diis multum referentem. Tum grave cœpit
Corpus humo madida, conjunxit & undique partes
Dis-

a Sacrificii genus, in quo centenæ unius generis victimæ, v. g. centum boves mactabantur: ut Juven. Sat. 12. *Existunt, qui promittant hecatomben.*

Diſſectas variis animalibus, unde cupido,
Unde timor, noſtrorum ingens & turba malorum
Profluxit. Tamen ille luto meliore creavit
Quoſdam, nec tantum terreſtre irrepere pondus
Mollia conceſſit ſub pectora, poſſet ut illam
Divinæ lucem mentis vel corpore tardo,
Vel vitii illecebris tetra & caliginæ culpæ
Obruere. Heroas ſemper comitatur amicum
Tutaturque aliquod Numen vel ab ubere matrum.

Ergo CORSINUM antiquo quum ſanguine cœpit
Formare Heroem, Deus adfuit ille Virorum
Nobilium Deus: hunc gens priſca vocavit Honorem.
Adfuit incorruptus Honor. Si patria nomen
Illuſtrat, naſci Regalem vidit ad Arnum,
Quo qui fonte bibunt ad honeſtas promtius artes
Ingeniumque ferunt, veræque cupidine laudis
Et maria & terras & ſidera gentis Etruſcæ
Fama impleverunt. Sed te pulcherrima rerum,
Te Regum & Divûm magnam, Florentia, matrem
Non opis eſt celebrare meæ, quam fertilis Arni
Ad ripas dicunt centum, & modulantur olores.

Pergite, Pierides. Si mores donat avorum
Sanguis, Honor gentis maternæ hinc, inde paternæ
CORSINO priſcumque genus [a] nomenque ſuperbum
Præſtitit & miſtum Superis. Date lilia plenis,
Romulidæ, manibus, date plenam thuris acerram.
ANDREAS magno ſupera de ſede Nepoti
Magnus avus plaudit, divini habiturus Honoris
Illum participem, quum integrum expleverit ævum.

Huc ades, o primo lætiſſima flore Juventa;
Jam Puer ingenuus tibi creſcit, & atria luſtrat
Ornata Heroum ſignis & imagine multa

Vir-

---

[a] Vid. inter alios Genealogr. Gambur. in Nob. Fam. vol.3. p.143.

Virtutis patriæ. Stupet intentuſque videndo
Nunc hujus nomen, nunc poſtulat illius arma.
Tum pater oſtendit clypeos haſtaſque ſagittaſque
Et veterum monumenta ducum, qui vulnera paſſi,
Dum patriam ſervant, inimica vel oppida cingunt.
Victores oſtendit avos, fuſa agmina narrat
Attonito ſimili, Martiſque accendit amorem,
Et tenero jam laus in pectore bellica fervet.
At fulvum infantem retrahens ſubturbida mater,
Ne mea vita, inquit, ne lux mea, amaveris iſtos
Tam ſævos vultus indutaque pectora ferro.
Hos potius. Placidas frontes atque ora verenda
Pontificum monſtrat, quorum pars ſplenduit oſtro,
Splendet & evectus ſuper æthera plurimus ordo.
Matris Honor votis reſpondet; & ægide & haſta
Depoſita, qualiſque ſolet ſe ferre videndam
Cœtibus Arcadiæ vultuque animoque ſerenam,
Pallada ſe talem CORSINO offerre boniſque
Artibus informare jubet. Non fluminis alveum
Pervolat ulla ratis, quum prono labitur amne,
Vix remo tangente ſolum, vix carbaſa vento,
Ut facili ingenio ſtudii genus omne peregit
Aſſiduus Juvenis vincto pede, ſive ſoluto
Dicere, vel dubias rerum perquirere cauſas,
Vel ſacra jura libet, non ulli laude ſecundus.
At qualem variis junxit vitæ integer uſque
Virtutem ſtudiis! quos mores quamque pudicos!
Sic opifex ebore in lævi nitidoque ſmaragdos,
Aut rutilo includit gemmas Garamantides auro.
O juvenes, juvenes! quorum labor unus, & una eſt
Cura comæ ferro criſpandæ, vultus amici
Cenſura ſpeculi pingendus, odore Sabæo
Ungendum caput, & perdendi temporis index
Lata monſtrandus vitta flavaque rubraque,

O Cla-

Clavicula feriente oculos duplicique sigillo:
Me numerare pudet ludos, convivia, amores,
Et quibus in vitiis robur consumitis ævi.
Ite gynecæis aptissima turba, nec ullam
Pascite spem populi post tot commissa regendi.
Res alios homines hæc poscit & arte subactum
Longa animum & plenum generoso pectus honesto. [a]
Vos molles animæ.. Sed quo me Phœbus agebat?
  Parce decus magnæ, CORSINE, & gloria Romæ,
Parce; tuis me tam contraria moribus ætas
Obliquum abstulerat: virtus tua sideris instar
Errantem revocat. Vix Te deduxit in Urbem
Ille tuo lateri custos affixus in omne
Tempus Honor, rosei divina modestia vultus,
Candor & integritas animi, fidumque colendæ
Pectus amicitiæ Tibi conciliavit amorem
Romulidum. Quæ turba tuas non fluxit in ædes
Nocte dieque? tuæ quem non cultissima linguæ
Gratia devinxit? Venit, qui rostra diserto
Personat ore, lyra qui carmina fundit eburna,
Venit Eques nitidus, Patres venere togati.
Quisque tua melior, vel doctior æde recessit,
Nemo nimis facilem te questus, nemo severum.
  Sic ubi vere novo genialis floruit hortus,
Undique cogit apes odor æthere fusus aperto.
Illæ nectareos flores & olentia nactæ
Pascua perque rosas funduntur perque ligustra:
Quum tandem ceraque graves & melle volatu
Se denso attollunt, & grato murmure parvos
Ad fœtus referunt & odoras munera cellas.
  Quid moror? Heroem dum clara celebrat in Urbe
Fama,

a *Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenociis dederunt, missos faciant honores, nec attingant Remp.; patiantur viros fortes labore suo perfrui*. Cic. pro Sest.

Fama, trahitque homines, adſunt quoque Numina. Leges
Et res humanas Themis offert, Sacra Deoſque
Relligio inſigni pietate & fortibus auſis
Commendatque Viro, crineſque bivertice mitra
Ornat, & Aſſirio fulgere nitentius oſtro
Imperat. Invicto quid dignum Interprete legum
Dicere, quid tanto Sacrorum Præſide, Muſæ
Poſſumus, Heſpiades Muſæ? Nil ſanctius ore,
Quum pia vota facit, nil dextra largius, aris
Cum dona imponit, templiſque inſtaurat honores.
At nos inceſſumque gravem vultumque decorum,
Nos pictas veſtes Phrygiam miramur & artem,
Vos ſoli latebras animi, vos corda videtis
Interiora, Dii. Quanta eſt in pectore virtus,
Quantus amor! Divos movet hæc pietaſque fideſque,
Non mitra, non vittæ, non pingui de grege tauri.
  At Sacris functus ſanctarum oracula legum
Dicturus procedit. Io, properemus egentes,
Turba ſoluta metu. Lictore ſeverior omni
Noſtra hoc paupertas non nos ab limine pellet.
Nomine, nam ſolo differt a divite pauper
Judice CORSINO. Nil fœda pecunia lites,
Nil metus, aut odium, nil gratia promovet, una
Certa patrocinii cauſa eſt, quæ nititur æquo.
  Diſcite juſtitiam, quibus eſt agitare poteſtas
Faſque, nefaſque [a]. Tegunt ingentia crimina ſæpe
Nobilitas & opes: reus eſt, cui deficit aurum.
Heu pudor! heu diro vadimonia prodita lucro!
Talia CORSINI non vidit monſtra tribunal;
Judice, cui ſemper Themis adfuit altior ipſo.
  O dignam imperio virtutem! o nata coronæ
Tempora! Jam dudum mens dextera rebus agendis,

 Pro-

[a] *Cum Judici dicenda ſententia eſt, meminerit ſe Deum habere teſtem, id eſt, mentem ſuam, qua nihil homini dedit ipſe Deus divinius.* 3. Offic.

Propoſitique tenax & vultu ſemper eodem
Fortunam excipiens variam, jam Palladis artes
Et res ambiguæ Latiique negocia regni
Hunc expoſcebant Regem. Communia cives
Detulerant poſitæque procul ſuffragia gentes,
Ante ſacer ferret quam vota fidemque Senatus.
Jam Princeps, jam dictus erat patriæ Pater ante,
Quam fieret. Noſtris extremo hoc tempore Divi
Præſidium rebus noſtræ columenque ſaluti
Tutelamque animæ ſervarunt. Ipſe Tiaram
Innumeris metitus Honor virtutibus annos,
Impoſuit capiti, & terra, inquit, & alma ſeneſcat
Sub Duce Roma ſuo, ſimul aurea ſecula ducat.
Semper ego ſiſtam veræ in veſtigia laudis,
Sufficiamque pares animos nomenque decuſque.
Dixit, & ingenti plauſu nova gaudia cives
Teſtantur, cælum læto clamore reſultat.

Tum CLEMENS hominum curam ſubit imperiumque
Non alio vultu, quam quo grave pondus Olympi
Cepit Atlas humeris, latera ardua nixus, & artes
Et prius experiens iterumque iterumque valerent
Quid vires. Subiit tandem, fortiſque ferendo
Fit magis, & facili jam ſidera vertice fulcit.

Salve, Magne Pater, quo ſoſpite Vaticanum
Soſpes erit, ſeptemque dabit longa otia colles
Ducere, & antiquæ monimenta reſurgere Romæ,
Atque per Œnotriæ reduces dominarier urbes
Juſtitiam doctaſque artes vitæque beatæ
Commoda. Salve iterum, mundi decus, inclyta Divûm
Progenies: Phryxi Tibi vellere ſtamina Parcæ
Dum nebunt, radioſque ſuos intexet Apollo;
CLEMENTEM atque iterum CLEMENTEM publica vota,
Et communis amor CLEMENTEM ad ſidera tollent,
Sidera cognatum reſonabunt aurea Nomen.

SER-

SERMO QUINTUS.

Friderico Electorali Principi Saxoniæ in Academia Arcadum variis floribus & frondibus coronato defert animorum imperium. Docet de instituto & de rebus Arcadiæ, cujus laudes cum ejusdem Principis laudibus prosequitur.

MULTIPLICI nitidos quoniam, FRIDERICE, capillos
Nostri ornaverunt Tibi flore & fronde Poëtæ;
Non etenim possunt alias dare rura coronas:
O Flos Saxonici purissime Sanguinis atque
Austriaci, cape sceptra novi florentia Regni,
Non quæ Saxoniæ Gens inclyta gessit ab annis
Innumerabilibus, non quæ gessere vetusti
Induperatores de Gente tua [a], generosæ
Nec quæ gessit Avus Scythiæ, nec quæ gerit & nunc,
Et longæva ætate geret Pater optimus; at quæ
Plausibus & lætis hodie Tibi vocibus omnes
Arcades uno ore, uno animo, uno corde tulerunt.
Ecquid enim, quid non, FRIDERICE AUGUSTE, mereris?
Ingredere [b], o felix, nec nostra mapalia temne,
Nostri Rex animi, nostrorum Rex & amorum
Ingredere. At pendes, & circum lumina volvis,
Quod fortasse Tui dignum nihil undique cernis.

Per-

---

a Henricus I. Otho Magnus, Otho II. Otho III. & Lotharius II. Vid. *Virdicbil.* in Chron. Sax. Sigeber. Frising. & alios Script. Vit. Imp.

b Adiverat Academiam Latinam haberi solitam in Ædibus Custodis Gen. Arcadiæ, ubi maximo plausu frequentissimi Cœtus exceptus & omni carminum genere celebratus inter Arcades minime dubia cum voluptate acclamatus est, ac dictus Lusatius Argireus.

Perge tamen, Juvenum pulcherrime, vilia quamvis
Exteriora Tibi Arcadiæ videantur, & agros
Despicis & pecudes & aratra: introspice nostros
Eja animos, ubi facta Tibi regnare potestas.
Nos intra meliora latent. Concordia nostræ est
Gentis Stemma [a]. Probos ea primum junxit in unum
Pastores, sumus unde sati, facilesque parentum
Servamus mores [b]. Sincero pectore quisque
Quemque colit; nemo rebus macrescit opimis
Alterius, nemo ferus ambitione vel ira
Turbat amicitiam: rixas & jurgia vultu
Phylacidas placido arceret, nec eo duce quisquam
Devius erraret [c]. Nos continet unus honesti
Limes, & una simul ducit nos semita justi.
Jamne tui, o Princeps fortunatissime, Regni
Incipis agnovisse bonum pretiosius auro,
Clarius argento, gemmis præstantius ipsis?
Incipit en oculis nobis connivet amicis, [d]
Nosque sua egregius virtute & moribus aureis
Metitur. Grandes animæ sic non bona cœcæ
Expendisse solent fortunæ, non quid in arca
Claudat is, ille quibus distendat jugera metis:
Sed quam quisque tenax sit recti cultor & æqui.
Ergo Tibi, Princeps animo æque candide & ore,
Nostra hæc simplicitas ævoque simillima prisco
Vita placet, placet atque ideo nobis magis ipsis,

Hanc

a *Fistula disparibus septem compacta cicutis*. Virg. Ecl.2.

b Arcades non nomen solum pastorum, sed & ingenuos mores & pastoralem simplicitatem suis in consessibus præseferunt. Academiam hanc XIV. Illustres Viri sub finem superioris seculi maximo literarum ac bonarum artium emolumento instituerunt, & colonias per multas Europæ urbes propagarunt. De ea vid. inter alios egregium Lib. Carminũ Mich. Josephi Morei Viri de literis Academiisq. nostris optime meriti.

c Inter præcipuas leges Arcadiæ una est, quæ eos, qui turbas excitant, de gradu Academiaque movet.

d *Illud honestum, quod in aliis cernimus, nos movet, atque illos, in quibus inesse videtur, amicos facit*. 1. Offic.

Hanc quòd amas. Sed perge, & adhuc meliora videbis.
Interea virtutis iter percurrito apertum,
Et magnos imitatus Avos gere digna superbo
Nomine Saxonidum. Populos in pace tueri
Suesce, hostesque procul retinere a finibus: olim
Quum Victor venies spoliis Orientis onustus,
Et per Te regio Septen-subjecta-Trioni
Jus Vaticani una Relligione Fideque
Nobiscum intemerata colet, Sanctumque Parentem
Utraque communi gens una vocabimus ore:
Ingenti Te laude ferent super Arcades astra,
Majoresque dabunt animos, aliasque coronas
Æterna innectent Tibi circum tempora lauro.
O si illos nebunt mihi Parcæ stamina in annos,
Quot rebus monumenta tuis erecta videbo!
Quot mihi festivis resonabunt plausibus imæ
Valles Arcadiæ, quot dignis versibus alti
Colles, quamque pater sublimi voce Lyceus!
Tunc vel in extrema robur juvenile senecta
Induam, & ante tuos, Victor generose, jugales
Unda actus populi turbaque elatus ovanti
Ibo manu plaudens, dicamque io io venit ecce
Mavortis FRIDERICUS honor terrorque tyranni
Odrysii, Axiacæ restauratorque salutis.
Tum læti repetent io io juvenesque senesque,
Respondebit io cunctis e vallibus echo.
Nam mos Arcadiæ est Heroum dicere gesta,
Et magna stimulos currentibus addere laude.
O FRIDERICE, capit jam Te, reor, ista voluptas,
Exultasque animo totus mihi, jamque triumphas.
Si Tibi non satis est Musarum plausus [a], habemus
For-

[a] Habita est Academia hæc in Capitolio, ubi de more Nob. Artium Sculpturæ Architecturæ & Picturæ specimina coram S. R. E. Cardinalibus ac Serenifs. Principe exhibita sunt, ac præmiis pro cujusque merito donati Auctores.

Forte aliquid majus: namque Arcades omnia nôrunt.
Quandoquidem ſtatua non eſt Te dignior alter,
Hic Bronte & Sterope melior Te fundet in ære
Urgentem ſpumantis equi calcaribus armos;
Ille Tibi ſtatuam niveo de marmore ponet [a]
Inter & Henricos & Magnos inter Othones,
Atque alia Auguſtis clariſſima Nomina Faſtis,
Quorum in Te virtus puro cum ſanguine fluxit.
Artis Apellææ ſi Te magis occupat ardor,
Centum hic Parrhaſii centum Te Zeuxides [b] amplis
Certatim in tabulis pingent, Juvenemque decorum
Plenum efformabunt & majeſtate & amore,
Qualem Narciſſum, qualem ſpectamus Adonin.
Namque pudicitia quem longe vincis, Adoni
Non cedis forma: Narciſſum fulgidus æquas,
Conſilio vincis. Vis aurea ponere tecta
Regaleſque domos regalibus addere & aulam
Uxori fabricare novam natiſque futuris?
Non hic Artifices deſunt; nam mille Vetruvj [c]
Inter nos priſcæ renovant miracula Romæ.
At ſapis, & non hæc tua ſunt ardentia vota.
Namque ædes, tabulas, atque ærea ſigna vetuſtas
Invida dente petet, turpi & confundet acervo
Omnia. Sola hominem Virtus, FRIDERICE, beatum,
Sola immortalem facit. Hanc animoſus in unam
Nitere [d], & æterno tua laus æquabitur ævo.

SER-

a Multi ſunt Arcades egregii Sculptores, ut Equ. Camettus, Ruſconius, Ameranius, Othonius, Monaldus, Mainus &c.

b Græcis ipſis non invident Pictores noſtri Eques Conca, Treviſanus, Equites Voghius & Ghezzius, Nellius, Mancinus, Ricciolinus, Muradorius &c.

c Sunt & antiquis Architectis non impares March. Theodulus, Nic. Salvius, Equites Valerius & Deriſetus Lugdunen. Fontana, Michettus, Cirollius &c.

d *Omnes bene vivendi rationes in virtute ſunt collocandæ, propterea quod ſola virtus in ſua poteſtate eſt. Omnia præter eam, ſubjecta ſunt fortunæ dominationi*. 4. ad Heren.

SERMO SEXTUS.

Consolatur Com. Petrum Marazzanum in obitu Cl. Viri Com. Philippi Antonelli ejus leviri. Commendat utriusque virtutem. Describit beatitudinem, qua Philippum cum præmortua uxore sua potiri auguratur. Laudat superstites ex Familia.

O PETRE nos miseros! Vis ergo resistere nulla,
Nulla potest virtus Libitinæ? Nostraque vota
Nostras & lacrimas contemnit. Te quoque quamvis
Sanguine prognatum claro, functumque superbis
Muneribus, notum pietate & fortibus ausis,
Et lugenda aliis multum & lugenda propinquis
Te quoque fata manent, PETRE Optime; nam tuus ille,
Præstans illustri genere & virtute PHILIPPUS
Vivere Nestoreos annos dignissimus unus,
Proh dolor! occubuit. Frons illa serenior olim,
Illi acres oculi vultusque decore virili
Plenior heu! nigra tegitur caligine, morsque
Robustos agilesque olim depascitur artus
Non secus, ac medio quum forte in tramite fessum
Nacta viatorem fera dejicit, & super hærens
Membra vorat circum, simul & rimatur aduncis
Unguibus, atque avido discerpit viscera rostro.
Dementes heu! PETRE, sumus, qui fidimus istis
Viribus, & speciem formæ sectamur inanem. [a]
Momento perit illa, velut rosa flantibus austris

[a] *Nihil meū est, aut cujusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest.* Parad. 4.

Invectoque ſuper pallentia ſole liguſtra.[a]
Si Te, quum veſtris tulit in regionibus arma,
Imperioque animoque potens & flore juventæ
Vinxit amicitia, digno quod gratior ore
Ibat, eratque decus Martis comitumque ſuorum,
Et longa nitidi crines cervice fluebant;
Horum quid ſupereſt hoc tempore, PETRE? vel horum
Siquid adhuc ſupereſt, antiquum inſpirat amorem,
Aut individuæ renovat tibi gaudia vitæ
Priſtina? Pro verbis imo ſuſpiria corde
Ducis, & in fletus ſolvis pia lumina. Cernis
Namque animo, quo ſæva loco detruſit amicum
Parca tuum, furto quam ditia ſuſtulit uno
Munera naturæ, quam longe corpore ab uno
Corpus abeſſe aliud cogit, gratoque carere
Alloquio jubet æternum. Sed parce loquuto
Talia. Non animos tam mollia vincula veſtros
Junxerunt: nec enim rebus venerabile fluxis
Gaudet amicitiæ nomen: jus faſque piumque
Illa colit, ſolo & nitendum credit honeſto.
Talis amor juvenile licet conjunxit utrumque
Pectus, idem ſtudium virtutis, laudis iidem
Moverunt ſtimuli[b]. Semper dum fata ſinebant,
Velle & nolle ambobus idem fuit; hocque ſolutum
Parte aliqua fœdus ne forte dehiſceret, arcto
Sanguinis aſſertum eſt vinclo. Nam candida Virgo,
Virgo ſoror germana oculis tibi carior ipſis

Di-

---

a *Anceps forma bonum mortalibus*
Exigui donum breve temporis
Ut velox celeri pede laberis!
Non ſic prata novo vere decentia
Æſtatis calidæ diſpoliat vapor,
Sævit ſolſtitio cum medius dies,
Et noctē brevibus præcipitat rotis;
Langueſcunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt roſæ;
Ut fulgor, teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formoſum ſpolium corporis abſtulit.
Res eſt forma fugax. Sen. in Hippolyt.

b *Nihil eſt, quod tam attrahat, & alliciat amicitiam, quam ſimilitudo, qua fit, ut bonos boni diligant, aſciſcantque ſibi quaſi propinquitate conjunctos atque natura.* Cic. in Læl.

Divitibus quæſita diu, multiſque petita
Patriciis uni conceſſit nupta PHILIPPO,
Quem non illa minus, non plus quam frater amabat.
Læta virum conjux Superorum in ſede reviſit
Nuper. Nam membris exuta volaverat ante
Arces ad ſuperas, noſtro quas eminus orbe
Denſa licet caligo premat, totumque profundum
Nos interjectum late diſterminet; illos,
Illos, PETRE, tamen video, quos non metus angit
Interitus, non membra gravant, nec acumina mentis
Obtundunt hebetes ſenſus, non denſa malorum
Agmina noſtrorum perturbant amplius. O par
Illud ubi eſt? lætis quam cœtibus intermixtum!
Par illud meritis, illud virtutibus æquum
Semper habet ſine fine quies, ſine ſine voluptas.
Nulla intemperies vexat, nox nulla, nec umbra
Quos ſpatiantur agros, veſtit ſed flore perenni
Ver placidum: nullæ capiuntur in aure querelæ,
Sed reſonat purum melos & Rectoris Olympi
Laus immortalis, repetunt quam vocibus ambo
Dictam aliis, aliis repetendam rurſus & ambo
Occinuiſſe altum gaudent, qua cuncta reſultant
Atria, feſtivo & ſocii clamore ſequuntur.
Par iterum, PETRE, illud ubi eſt? Mihi præripit uber
Copia rerum oculos, neque celſum Muſa volatum
Jam feſſa aſſequitur. Merguntur in amne, profundo
Amne voluptatis; rapit unda, & volvit in illum,
Omnia qui cernit, qui continet omnia ſolus,
Omnis quique boni, quique eſt virtutis origo.
Ut pluviis quum forte tumet nivibuſque ſolutis
Abreptas fluvius ſinuoſo in vortice cymbas
Ducit agens circum, mediumque volutat in æquor.
Ergo, PETRE, tui felici ſorte PHILIPPI
Gaude; nec funus lacrimis, aut queſtibus urge

Perpetuis, ne forte aliqua videaris amici
Invidisse bonis ingentibus. Ille suorum
Luctu dignus obit, qui nulla laude, nec ullis
In patriam meritis vixit, quemque obruit idem,
Qui corpus tumulus [a]. Noster non totus obivit,
Imo sui multa est nos inter parte superstes.

Vivit adhuc sincera fides, mens conscia recti
Vivit adhuc, duris multa & patientia rebus,
Vivit consiliis patriæ decor additus, inque
Magna suos pietas & munificentia cives.
Clara animi vivunt monimenta, domesticus ille
Et nitor eloquii vis & facunda Minervæ
Etruscos vel inire modos, vel inire latinos
Apta, vel ambiguas rerum disquirere causas.

Rapti quin etiam superest genitoris imago
Sanguine digna suo proles [b], & idonea sanctis
Moribus antiquæ Gentis. Non cura paterna
His deerit. Superest nam Frater [c] cetera Fratri
Par, ætate minor, quo non mihi carior alter,
Non alter claris sapientior artibus, ore
Græco sive libet percurrere, sive Latino.
Illum Purpureis Patribus facit atque Supremo
Pontifici carum doctrinæ rara supellex,
Et constans probitas & vera medestia dotum
Et decus & pretium tantarum. Laudibus istis
Roma novas addet, jamque addidit. Ille PHILIPPI
Inque locum munusque boni succedat amici:
Nam tibi eo melior post Fratris funera nemo est.

SER-

a *Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non potest*. Cic. in Parad.

b Quatuor Liberi optima educatione futuri non Patri Patruoque dissimiles.

c Nicolaus egregius Præsul Canonicus Basilicæ Lateranen. multis Pontificiæ Curiæ Muneribus ornatus.

SERMO SEPTIMUS.

Narrat morbum lethalem, ex quo convaluit opera & arte Viri præstantissimi Jacobi Toyon Pictaviensis, Chirurgi ac Medici Ducis Sancti Aniani Paris Franciæ & Legati Regis Christianissimi apud Sanctam Sedem.

EVASI tandem lectum, morbumque malignum,
Quo me invisisti absumtum prope, quoque reprêsti
Vix, o amice MARI [a], lacrimas. Cruciabar acutas
Hoc inter febres, moriens quod linquere Te ipsum
Deberem, mihi quem multum Pater optimus olim,
Quem probitate & murice clarus Avunculus [b], & quem
Plus commendârat frons pura parentibus ipsis.
Illi animo casti mores prudensque subibat
Simplicitas, amor ille bonas incensus in artes,
Illa tenax rerum mens, illa subibat honestas
Vultus atque animi, cui nemo negaret amorem.
Te non, ajebam, Juvenis generose, videbo
Romuleis clarum violis jus dicere, lites
Dirimere, atque viam majori sternere famæ;
Quem vidi raptis indigna morte propinquis, [c]
Quos lacrimis merito, quos semper honore colemus,
More senum rexisse domum, legesque paternis
Ponere rebus, eodem & tempore discere leges,
Jungere amicitias Procerumque Virûmque bonorum,
Aucto-

a Marius Compagnonius Patritius Macerat. Francisci Viri integerr. filius.
b Prosper Maresuscus S.R.E. Card.
c Avunculo, Patre, & Patruo Julio Cæsare Episc. Septemped. uno pene tempore mortuis.

Auctores priſcos miſcere recentibus, atque e-
Volvere continuo, ſapienter dicere: demum
Conſilio ætatem longo prævertere curſu?
Sumta ex Te claris exempla ſodalibus ullo haud
Tempore proponam, ſeu deterrere ruentes
Tentabo incautos in aperta pericula, ſive
Arcere a vitiis ſolido virtutis amore
Grande opus aggrediar? Sed qui pudor ingenuus jam
Ore Tibi fervet, quæque eſt mihi reddita Divûm
Munere amica ſalus dicta hæc abrumpere cogunt.
Vivimus, o jucunde MARI, per tot mala docti
Forte mori melius, pedibus quum ſera magis mors
Falcem impinget. Utrum at mecum luſiſſe putandum eſt
Nuper, & interitus ſolum incuſſiſſe timorem?
Mitior illa fuit, quum multos funere merſit.
Audi igitur tragicam rem forti pectore, nec me
Dicentem indignere. Ex tempeſtate recepto
In terram dulce eſt narrare pericula amicis.

Frigore concretum virus labente Decembri [a]
Oppleto femur in lævum mihi ab hepate fluxit,
Atque dies morbi vidit me prima jacentem
Viribus afflictis, ſævoque dolore moveri
Difficilem, totas ſitientem Tibridis undas.
Tanta mihi ſalium mordebat copia pectus.
Peccatum eſt fortaſſe, mihi quod vena lacerti,
Vel pedis haud ſubito ferro eſt inciſa, nec humor
Teter ea minui potuit ratione: reperto
Aſt aditu totus diffluxit, eoque fibrillæ
Contractæ venas & vaſa exilia lymphæ
Preſſerunt. Sanguis novus & nova lympha meatus
Vaſorum obſtruſos nequaquam intrare potentes,
Circum obſederunt reflui, ſtagnoque quierunt.

Sic

[a] Anno 1736. Immanis quidem narratio, ſed forte non omnibus futura inutilis.

Sic obicem rapidi quum quis torrentis in alveo
Extruxit, ripam ſuperenatat humor utramque,
Viciniſque ſedet foſſis, & multus inundat
Planitiem, peſtemque vehit cerealibus agris.
  Ergo penetravit femur unda ſoluta diebus
Ter ſeptem, intumuitque horrendum ſanguine coxa,
Et fuit una mei pars major me prope toto.
Applicuere diu fomenta, expellere apertis
Forti rati poris [a] latitantem in gurgite peſtem.
Illa ſed eluſit medicamina, vimque recepit
Majorem pugnando. Febri conſumor & æſtu.
  Hinc omen capiunt lævum, alternique ſuſurrant
Me procul. Ecquid id eſt? inquam, communia verba
Solus ergo ignorem? Metuunt mihi dicere verum,
Cujus erat nauci jactura. Potentibus atque
Imperio claris quis mortis nuncius audet
Eſſe, MARI? audentem vel quis ſinit ire? Laborant
Mente prius plerique, ſciant quam funeris horam
Inſtare, ac rigidos ad portam vergere calces.
  Tandem mecum aliter: nam nunciat eſſe migrandum
E vita nulli cedens Vir in arte Richardus [b]
Paſcere verbo animas, celſoque inducere cælo.
Hic mihi cum vita viſum eſt finire dolorem
Dulce, MARI, fatear: ſed terreor ora propinqui
Judicis aſpiciens: nil morbus me meus angit,
Incipit & levis eſſe dolor, quum mente voluto
Me gravibus preſſum vitiis, me crimine multo
Jam coram infracto ſiſtentem Judice, verba
Omnia qui penſat, qui ſenſus diſcutit omnes.
Me iſta, MARI, febribus magis omnibus urit imago,
Vixque bonus ſenior, qua pollet, ſpeque fideque

Eſt

a *Tranſpiratio eſt inſenſibilis per poros difflatus excrementorum fuliginoſorum, ſeu fumoſorum flatus.* Raveſt. verb. Tranſp.

b Senex religioſiſs. Cler. Reg. Scholarum Piarum.

Eſt potis hortando ingentem ſuperare timorem?
Heu quotus evadet tam ſævo e gurgite ſoſpes!
Panditur interea via non incerta ſalutis.
Nam ſubit in mentem Toyonus Jaſides [a] alter,
Qui mutas agitat, ſed non inglorius artes.
Hunc voco: quandoquidem letho me cetera turba
Deſtinat. Extemplo Juvenis me conſtitit ante,
Poſcit multa, malum tentat, linguamque manuſque.
Nec mora ſeſe operi ſolers accingit, & uda
Amovet anodyna [b], quibus noctuque diuque
Permaduit male putre femur, veſtitque referto
Pluribus & ſuppuranti cataplaſmate [c]. Quarta
Lux aderat, multum febriſque dolorque remitti
Cœperat, & puncto tumor aſſurgebat in albo.
Ergo ſignatur crucis inſtar linea duplex,
Altera dimidio palmo, toti altera ferme
Æqualis [d]. Putrem Toyonus vomere terram
Scindit ſigna ſequens, & acuta immergit in imos
Tela ſinus. Fugiunt huc, illuc humida palmis
Lumina ſtringentes, aderant qui forte; ſedebat
Longe hic pallidior buxo, defecerat ille
Spiritu: erant, qui Te, præſtans Toyone, vocabant
Crudelem & Congo in medio, vel Canade natum,
Quique mihi taciti lympham feretrumque parabant.
Hos ego cernebam, moribunda & voce vocabam.
Vivebam ſiquidem, me vivere ſive putabam
Aut igne in medio, aut mucrones inter acutos:
Nam ſcindebatur dum muſculus unus & alter,

In

a Japis excellens chirurgus apud Virg. Æneid. 12.

b *Medicamenta ſunt, quæ ad ſedandos dolores ſenſum ſtupefaciendo, parantur*. Raveſt. Verb. Anod.

c *Medicamentum molle, quod concoquendo, reſolvendo, laxando, vacuando, ſedandoque dolori adhibetur*. Idem.

d *Majores ſinus latius incidendi ſunt, dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat, ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet*. Celſ. l. 7. c. 2.

In femore, obſcindique genu cerebrumque putabam;
Sunt adeo toto conjuncti in corpore nervi.
Quid multa? efficitur latiſſima foſſa: chirurgis
Nam lex eſt, aperire ſinus, & ſcindere lato
Vulnere. Menſuram cognoſcere ſi cupis, ungue
Vulſa fuere levi tenuiſſima vellera lini,
Quot capit inverſe plenus preſſuſque galerus,
Quæque ſuper digitis tribus eminuere; tot antrum
Illud enim abſterſum glomerato ſanguine cepit.
Si quoque vis carnis ſenſum cognoſcere ſectæ,
Illam pungebant tenuiſſima vellera, ſicut
Nudum ſpina pedem, teneram vel acicula frontem.
Uno horæ quadrante chalybſque manuſque chirurgi
Diſcerpſere mihi fibras; a vulnere jamque
Longe aberant, dolor idem, eadem punctura manebat
Seu parte in læſa, ſeu viva in imagine mentis,
Quæ cædem veluti præſentem exhorruit ultra
Horam, deinde nigrum phantaſma expellere niſa eſt;
Sed redit expulſum interdum, renovatque dolorem.
Hinc ad me gravis indignabunduſque vetabam,
Diſſector propius quatuor ne accederet ulnis,
Ni mihi monſtraretque manus manicaſque ſinumque:
Nam ferro armatum haud admittimus amplius ullum.
Oppletum lino vulnus revoluta ligârat
Tænia, jamque viam mediam nox humida cælo
Attigerat, quum me circum omnia plena cruore
Sentio. Adeſt ſubito Toyonus, opemque vocanti
Porrigit, ambiguus ne forte inciſa ſecando
Mi foret arteria. Abſtergit, medicatur, & arcte
Nectit vincla; cruor ſequitur novus & nova cura.
Spemque metumque inter binis diſtillo diebus,
Et nigrum apparet vulnus, cancroque propinquat.
Sacra dies aderat, qua VIRGO Puerpera NATUM
Depoſuit tremulas cani Simeonis in ulnas:

Q Hanc

Hanc ego præſidium mihi ſemper rebus in arctis
Voce animoque voco, compello hanc nomine Matris.
  Quæ non VIRGO ſuos, quæ nullum temnit egentem,
Audiit alma preces. Nec enim Tibi gloria, VIRGO,
Ulla unquam per me minuetur, nec mihi per Te
Spes ulla. Expediunt humentia ſanguine puro
Vincla, caroque rubens & viva in vulnere circum
Inque imo apparet. Primum riſitque, ſerenamque
Oſtendit frontem Toyonus; lætior olli
Ipſe ego arriſi, ſimul arriſere propinqui
Læti omnes, & laude virum ſuper aſtra ferentes.
  Credideris finem tantorum hic eſſe laborum.
Falleris: eſt etenim bellum hoc ferrumque ſequuta
Atra fames [a], qualem vix ſecula priſca tulerunt,
Solviſſemque libens uno pro mure philippum.
Eſt quoque lex ſævis vel in ipſa pace chirurgis,
Ut dira eſurie medicentur vulnera paſſis.
Legem obſervavit, legi & parere coegit
Me Toyonus inexorabilis; ardor edendi
Cuncta licet miſero popularetur mihi membra.
  O! quoties, rogo te dixi, Toyone, per iſta
Brachia, perque manus, quæ turpia ſub cute monſtrant
Oſſa, per hunc ventrem tam longo tempore inanem:
Da dextram miſero, da fruſtum panis amico.
Quid juvat eripuiſſe uno de funere, cogis
Si me alio periiſſe? Immobilis atque ſupinus
Ecce duos jaceo menſes: mea lumina ſomnum
Quinque per hebdomadas nullum cepere: quietem
Nullam habui, neque te ſum paſſus habere. Laborem
Poſco per hunc, per opus durum, quod ſponte ſubiſti.
Da pulli mihi particulam, da crura palumbi:
Non refricabit enim obductum res tantula vulnus.
  Sed ſurdo canimus. Solo me jure per unum

Men-

[a] *Si grave vulnus eſt, abſtinere, quantum vires patiuntur, cibo debet.* Celſ. l. 5. c. 26.

Mensem aluit: jus mî hoc visum est contra omnia jura.
Ast aliter sapiens juvenis momenta pependit
Filo animæ tenui suspensæ. Nam cibus arcto
Ingestus stomacho humores renovâsset inertes
Fœcundumque nova môsset prurigine vulnus.
 Ex tot vulsellis reduci tantaque ruina
Tristia Vulcani mihi vates fata canebant;
Scilicet aut captum fore viribus ima movendi
Membra, aut more anatum progressurum male claudum.
Omen & id duplici nixi ratione ferebant:
Seu quod vastâssent ingentia vulnera nervos,
Sive quod incurvus terno jam mense rigeret
Interius poples strictus multiplice nodo.
 Sed me damna juvant. Extremum audito laborem,
Sique potes risum cohibe. Subiit mihi vires
Explorare novas. Aberant custos & amici.
Surgo igitur solus paulatim, circumeoque
Ter lectum quanquam claudus, Vulcanus ut alter,
Et mihi plaudo, putans me imitari heroas eundo. [a]
Dumque ita turgesco demens, offendo scabrosum
Nescio quem in laterem, & præceps cado pondere toto.
Est adeo tutus, quemcunque superbia fulcit.
Horrendum doleo: pudet acclamare. Quid ergo
Actum est? Irrepo leviter, manibusque prehensans
Fulcra & lodices supero conatibus arcem
Morphei, & insidias laterum vito altior ipsis,
Inferiora velut sublimis retia turdus.
 Paulatim dolor ut cessavit, crura pedesque
Metitus reperi, proh mirum! æqualia crura
Æqualesque pedes, toto & me corpore salvum.
Casus enim fecit curvato e poplite rectum.
 Testis es ipse, MARI, quo coram incedo solutus;

a Videbatur tam male affecto aliquid esse veluti heroicum movere se posse & ambulare. Adeo pretiosæ sunt vires carentibus.

Gratulor atque mihi veteri me redditum amico.
. . Quid noſtro de more iſto ab ſermone feremus
Utilitatis? Amuletum morbos Tibi contra
Mille duplex ſcribo. Studium vitare memento
Cœnatus pranſuſque: graves dein excute curas.
Præſtat namque bene, ignorantem multa, valere,
Quam Senecam tuſſire, vel ægrotare Platonem.
Præſtat multa ſuo volvenda relinquere fato,
Quam male torqueri, fruſtra retinere volentem.
Hæc facito, MARI Amice, diuque quod opto, valebis.
Aut ſi unquam, avertant quod Numina, corripiet Te
Par morbus, Tibi ſit præſto idem, parve chirurgus.
Nam mites interficiunt humaniter ægrum.

SERMO OCTAVUS.

Reſpondet Jo. B. Guilielmino gentili ſuo, Caſtellano Vennenſi, qui ſe ad reditum in patriam ſolicitaverat. Exponit cauſas, cur ſibi non redeundum putet.

GUILELMINE, aliis qui æquum jus dicis, iniquum
Mì dicis, remeare jubens ad patria tecta.
Pœnituit rediiſſe ſemel. Tibi ſcire volenti
Cauſas ſimpliciter narrabo, pericula primum
Enumerando viæ, dein multa obſtacula, quæ mî
Opponit natale ſolum, prohibetque reverti.
Septembri medio digreſsus ab Urbe malignum [a] ob
Aera

a Digreſſis ab Urbe ſub finem æſtatis ad dimidium uſque autumnum putatur mortiferum dormire intra ſpatium quadraginta aut quinquaginta M.P. Optima ſunt remedia vigilia, ignis, ſuſfitus, diæta.

Aera nil prima dormivi nocte, secunda
Turbârunt somnum longissima jurgia propter
Turdum, quem tulerat secum hospes, caupo negabat,
Nomine in Italia, re perfidus hostis [a] ubique.
Tertia erant nobis gens circumfusa Canopi [b]
Multa, statura humilis, facie nigra, corpore toto
Fœda, & si credis famæ, divina futuri.
Scrutari at loculos melius, quam sidera nôrunt.
Nemo dormisset monstra inter talia tutus.

At mihi nullus erit finis, si dicere noctes
Insomnesque gravesque velim plenasque timore.
Nam ternus mihi mensis itu redituque cucurrit,
Resque novo semper gravis est decumbere lecto.
Nox tamen una aliis fuit anteferenda, jacebam
Qua sacco paleis & sicca fronde referto
Alpibus in mediis [c]; quod nempe jacere putarem
Me primum egregio in thalamo securus ab omni
Vermiculo & contage: luem nam sæpe cubile
Affricat incautis, cogitque exolvere pœnas
Sontis alius. At hoc penitus non esse sinebat
Felicem, quod vel leviter quum membra moverem,
Obstreperent siccæ frondes, somnumque fragore
Præcipiti excuterent, sua vulnera forsitan ultæ.
Cui sunt deliciæ tales, incommoda per Te
Conjice quot tulerit. Missis majora minutis
Persequar. In pelagum tranquillum mane Liburno
Solvimus exiguam puppim, Thetidemque secamus.

Sol medium faciebat iter, quum vertere proram
Ad litus Lucense Charon [d] jubet, æquore quamvis
Immoto: nautis namque est præsaga mali mens.

Flare

a Caupo Italice Oste.

b Natio ab Ægypto oriunda, Tartarorum more vaga, omnia secum portans. Italice Zingari.

c Cum de solis noctibus agatur hic, perturbat ordinem narrationis: nam hoc contigit in reditu in Italiam.

d Nauclerus.

Flare autem ſenſim Notus incipit. Inſtat anhelis
Navita remigibus; nam longe diſſita nobis
Eſt Via Regia [a]. Aquis innaſcitur æſtus, & undæ
Horribili ſtrepitu reſonantia litora pulſant.
Quo propius terris jactamur, eo minus oram
Cernimus, & quoties dorſum ſuperamus aquarum,
Stentorea nautæ conclamant voce vocantes
Auxilium, & manibus geminantes ſigna. Coloni
Litoris accurrunt, contoſque uncoſque ferentes
Ferrataſque ſudes, quæ cœcum intrare canalem
Cymbam adigant dubiam, mediumque tenere: per utrum
Nam latus irruimus certo gens debita letho.
Ergo duas nudorum hominum collabimur inter
Alas: hæc muro ſtat dextero & illa ſiniſtro,
Diſtantem nimis hæc retrahens, nimis illa propinquam
Depulſans cymbam, lumbis tenus utraque collo &
Summerſa interdum. Niſu ingentique labore
Ingreſſi tandem curva deducimur acta
Incolumes, ſed aqua madidi gelidique timore.
Pellimus igne gelu. Interea qui forte ſedebat
In Laribus ſenior, queritur ridetque. Quid hoc eſt
Monſtri, ajo? gaudet, dolet uno & tempore. At ille,
Punctus ait podagra doleo, ſed jam prope ſanus
Gaudeo; namque inſtat jejuno quarta dies mî,
Et finis podagræ, eſuries cui ſola medetur.
Nos eſt mane ſenex comitatus paſſibus æquis
Ad cymbam, juſſit multum & ſalvere abeuntes.
Quando laborabis podagra, jejunia ſerva;
Hinc etenim pedibus mordax ſubducitur humor.
Sed noſtrum repetamus iter, pelagoque ſequamur.
A modico liber majori occurro periclo.
Nam grandem Ligurum conſcendo in litore [b] pinum
Maſſi-

a Oppidulum in ditione Lucenſi, cujus canalem intrant minora navigia.

b Januæ.

Massiliam petiturus. Unelia [a] nocte secunda
Nos videt immotos, nisi quod verrunt duo remi.
Nocte fere media flare incipit Eurus, & Euro
Vela damus læti, modico sed tempore: namque
Sævior increscens turbat cælumque salumque.
Amplius haud vidi nisi ruptos nubibus ignes,
Nil nisi rugitumque maris gemitumque rudentum
Audivi, & clamores terrificos nautarum.
Quantum extra navim sævirent omnia, frustra
Dicere coner. Ab his intellige, quæ miseri intra
Pertulimus. Modica nostris cum rebus ad octo
Sistimus in cella. Pendens e fune lucerna
Horribili impingit motu ad laquearia, lucemque
Eripit ex oculis. Paries me hic dejicit, illum
Mi ad frontem paries alius collidit, & udo
Volvimur ambo solo: multi glomeramur in unum
Rursus nunc sursum jactati, nuncque deorsum.
Hinc onus impellit, plena illinc mercibus arca
Dejicit in morem testudinis omnia ubique
Obvia; miscetur pede pes densusque viro vir,
Et scamna & lances & vasa & ahena. Redimus
In chaos antiquum, simul & confundimur. Algent
Sparsa maris spuma crebraque aspergine membra,
Insilit os imber salsus naresque oculosque:
Nautarum plangor sociorum & flebile murmur
Terrorem ingeminant, quatiuntque immaniter aures.
Denique mortis adest quocunque impellor, imago,
Proque patet tumulo mihi plurimus æquore gurges.
At cui sæpe datum est tumidos compescere fluctus,
Atque suos JOSEPH tuto deducere portu
Naufragio abreptos, mihi terque quaterque vocatus
Adfuit, & nota sese pietate parentem

Mon-

a Civitas Liguriæ sub Rege Sardiniæ, Principatus cognominis caput.

Monſtravit. Siquidem cum nocte procella reſedit,
Et ſalvos portum Telonis [a] vidit inire
Nos aurora. Adeo volat Euro concita navis;
Nempe plagis Ligurum Telonem quattuor horis. [b]
  Mercator, Phrygias qui veſtes & muliebrem
Mundum arca clauſum cera atque bitumine tecta
Litus ad Hiſpanum Auſoniis vectabat ab oris,
Luſerat audaci cum virgine ſæpe quieto
Æquore. Tritonem hunc ægre nymphamque ferebant
Nautæ, importunos oſi gens frigida amores.
  En tibi Maſſiliæ ſua quum deponit ab alno
Pondera quiſque, arcam videt hiſcere noſter amator
Partibus in multis. Aperit. Proh vulnus acerbum!
Proh dolor! unda maris natat inter ſerica, pallent
Puniceum & croceum fuſco mutata colore:
Auro diſtinctas ſitus & rubigo figuras
Confundunt, faciuntque aurum jam vile metallum.
Dum gemit horrendum mercator, & ungue revellit
Cirratos crines, venit en gravis ore manuque
Neuta ſenex: &, noſtræ hæc eſt, ait, ultio navis.
Namque locus ſacer eſt, quem nemo impune profanat.
Perge age, & æquoreos poſthac reverere Penates.
O dignum, urbanas qui pro rate dirigat ædes!
  At laudabo procul ſemper mare, claſſica, nautas.
Eſt aqua namque mihi contraria. Ab æquore liber
Naufragium paſſus ſum pene minoribus undis.
Primum intentavit furibunda Druentia [c], fugit
Quæ liquidas Alpes, latoque immergit in alveo
Sæpe ratem improviſa ruens & turbida cœno.
Alterum in Helvetia lacus Altorfenſis, in ampla

Quem

a Portus Galliæ ampliſſimus ac toto orbe celeberrimus.

b Emenſum ſcilicet maris ſpatium 45. circiter Leucarum, ut dicunt, nempe 140. M. P. horis quatuor, aut non multo ſecus.

c Fluvius Provinciæ Romanorum, gallice la Durance.

Quem trabe cum bobus tranavimus. At nisi velum
Acceleràsset iter, hominesque bovesque profundo
Trabs inversa lacu mersisset; tanta repente
A fundo latices tempestas miscuit imo.
A puppi ad litus perniciter ire laborans
Densa boum quadrupes [a] repsi per terga. Timore
Horrebat pavitans mutum pecus, & caput inter
Crura abscondebat, laxam solvebat & alvum.
Mox imitatum homines certatim in litora saltu
Desiliebat, & inspecto post terga periclo
Perflabat nares fugiens, caudamque movebat.
Ridebam armentum spectans in litore, abegit
Sed me unda, inspergens multo mihi flumine lumbos.
 Jure aversor aquas igitur [b], discoque periclum
Exemplo nostri quondam evitare catelli.
Is primum egressus patrio de stramine fontem
Esse solum ratus, ingreditur; sed cedere sensit
Ut liquidum plantis metuens immergier, auras
Latratu implevit; porrecto fuste reduxi
Ad ripam. Excussis villoso ab tergore guttis
Allatravit aquæ, dentesque ostendit acutos,
Grandior & fontes & flumina credidit hostes,
Et procul objurgavit atrox quemcunque fluentem.
 Nunc ad iter venio terrestre. Cadavera vidi
Præteriens Alpes [b] glacie concreta, minaces
In me oculos veluti tendentia, quod nimis audax
Postridie illorum mortem juga dira subirem
Haud ventos metuens niviumque volumina & iras.
Nam denso adversos ferientes turbine vultus
Conclusere animas miserorum in faucibus imis.
Silvam alibi [c] ingresso, quercum hanc, auriga colore

R Mu-

a Nempe manibus & genibus.

b .... *Non hercle dici potest,*
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est. Ter. in Hecyr.

b In jugo, quod S.Gothardi vocant.

c In confiniis Insubriæ.

Mutato, vide, ait: grassator multus heri tres
Ferro hic stravit; adhuc madidæ sunt sanguine glebæ.
At me primo aditu in silvam, stultissime rerum,
Ista mones? Nullum nemus unquam obscurius isto,
Horridius nullum vidi. Brevis est Arduenna,
Terminus Hercyniæ non sic protenditur; hora
Infandum nemus hoc quanquam prætervehor una.
  Sed quibus in silva tres [a] non occurrimus, unus
In patulo occurri sævis latronibus agro.
Non procul a Dola gradienti in equo mihi bini
Obveniunt pedites, hic canus, subniger ille,
Torvus uterque oculisque minax. Tum, quo via ducit
Hæc? ajunt. Dolam. Nobis tecto capite? inquit
Junior, assiliunt & utrinque. Pericula fortes
Thersitas faciunt quandoque. Cito omnia tensa
Fræna manu immittens ferio calcaribus armos.
Dejicit hunc equus atque illum, panditque viam vi,
Et velut admonitus communis utrique salutis
Ocior alitibus celeri volat ocior Euro,
Meque probris fures fremituque sequuntur inani.
  Sed ne forte putes Æneæ me, vel Ulyssis
Velle pares casus totidemque referre labores,
Cetera prætereo, majora & vera loquutus.
Dic mihi nunc, cur non post vincla, ergastula, remos,
Hoc quoque supplicio sontes damnantur, ut errent
Per maria & terras? Fraterna cæde cruentum
Primum errare hominem jussit, longeque vagari
Justitiæ exemplar primævæ Conditor orbis. [b]
Cur non in vestro est scripta hæc quoque Codice pœna?
Quidquid id est, præstat in sede morarier una.
  Quæ a vobis bona, forte malis pejora, recepi,
Jam loquar: iccirco ne ingratum crede: recordor

Quæ

a Auctor, Pictor Neapolit. & auriga, qui illac quoque pridie transiverat.

b *Vagus & profugus eris super terram.* Gen. 14.

Quæ mihi Tu, reliqui quæ ſanguine juncti & amici
Officia exhibuiſtis. At ut Sophos ille monet: Ne
Quid nimis. An modicas mihi cœnas ipſe paraſti?
An modicas alii? Conſuetum vivere parvo
Veſtræ accumbentem plus æquo tempore menſæ
Tædebat, mihi nec quanquam humaniſſimus hoſpes
Tædia pellebat, nec doctus ſermo, nec ode
Miſta frequens. Ita faſtidimus cuncta coacti.
Nec ſatis hoc. Guſtare novas poſt fercula plura
Multi ſuadebant epulas, nec grandia multi
Pocula ſpernebant, nec multa, iterumque iterumque
Mìque meiſque propinantes. Quid vina Polycnj
Sequanicæque dapes ſaturo potoque decenter?
Plus ſapiunt, quam nos, animalia muta; comedit
Quum ſatis, & potavit equus, potumque cibumque
Præbe, haud illecebris, haud virga ſumere coges.
Adde iſtuc: hodie cœnavi lautus apud Te:
Cras, inquit conviva alius, cœnabis apud me.
Inde alii Lunæque diem Martiſque Joviſque
Ordine diſtribuunt. Ego denique ſemper opimo
Semper in omni epulo converſor Apicius alter.
Invitatori ſi forte venire recuſo
Nec diverticulo ſatis apto callidus utor,
Dicor inurbanus, Clochis præpono Rinaldos:
Atque ita me urbanus neco. Sanus enim nequit ullus
Eſſe diu conviva, frui nec munere vitæ.
Præterea incuſant multis materque ſororque
Tam ſæpe abſentem. Cur, ajunt, ergo rediſti,
Si matremque domumque fugis, nec cura tuarum
Ulla tibi eſt? Tantum a nobis hoc tempore diſtas,
Quantum diſtabas trans longinquiſſimus Alpes.
Solicitæ abſcondunt veſtes exire paranti,
Nec reddunt, niſi me rediturum ad prandia ſecum
Pollicear, dextraque data conteſter. At eheu!

Illabor miser in Scyllam vitando Charybdim.
Namque domum rediens aliquo comitatus amico
Convivas alios me non prudente vocatos
Invenio. Totas urbani moris habenas
Hic laxare opus est, comitesque præire bibendo:
Parcus enim hospitibus gravis est, & sobrius hospes.
At solum me finge domi, soloque meorum
In comitatu. Omnes circumstant me, studioque
Occidunt nimio. Vis hoc? ait ille, vel illud?
Hæc: heu tussit: hiems nostro est magis aspera cælo,
Quam quo suevit: eget medico, medicum euge, vocato.
Illa nihil satagit præter mea; net, suit uni,
Currit, obit, lustrat, credit me semper egere
Multis; nunquam ideo venit ad me dextera inani.
Quodque est ridendum, flet, si sua negligo dona.
Quæ jam narravi bis terque, reposcit & urget
Morosum, gaudetque iterum spectare minutim
Rerum adjuncta parens, & cuncta pericula nôsse.
Horret & interdum veluti præsentia; cumque
Me videt hiscentem: non nôsti viscera matrum,
Inquit, nec potis es naturam vincere. Perge;
Namque suas lacrimas, sua habet lamenta voluptas.
Pergere mandatum cogit, reverentia sensum
Dissimulare animi non mollia ferre potentis.
Esse odio miserum est, miserum est vehementer amari.
Nemo ad vos redeat tam forti pectore demum,
Quem vestræ non deliciæ, non gaudia frangant.
Captatis fidibus variis & cantibus aures,
Lumina munditie nitida lariumque hominumque,
Et vultu sincero animos & pectore puro,
Officiis pleni certatim atque ubere dono.
Cum me illuc revocas, si rem bene pendis, amice,
Mergere vis vel aquis miserum, vel perdere luxu.
Ergo mentem alio converte. Nihil mihi amœna

De valle & lætis Ruſſei collibus, aut de
Chryſopoli [a] templis & magnis ædibus aucta; [b]
Nil mihi de veſtris reſcribito rebus, ut hamo hoc
In patriam retrahas: etenim piſcabere fruſtra.
Eſſe volunt inter nos Alpes fata. Valete &
Eſte mei memores, ut veſtri ſum memor uſque,
Sum memor atque viæ infinitorumque laborum.

INDEX

a Veſontio Urbs Galliæ antiquiſſima Metropolis Sequanorum dicta Chryſopolis, quod *hujus Urbis portas puro quondam auro contectas fuiſſe conſtat*. Geor. Bruin l.2. de Urbib.pag.16.Hinc Poët. Lig. ad Frideric.II. Imp.

Has tibi Metropoles & primi nominis Urbes,
Chryſopolim placidam, Lugdunum, ſive Viennam:
Chryſopolim Dubis, reliquas perlabiſur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.

b Addit ibid. Georg. Bruin *Quamvis Veſontina Monarchia tantæ non fuerit dignitatis, quantæ olim Romana; tamen publicorum ædificiorum magnificentia proxime ad ejus gloriam acceſſit. Vetuſta ſiquidem in hac Urbe monumenta, qualia Romæ conſpiciuntur, quæ Pantheon, Campus Martius, Dianæ, Minervæ, Lunæ, & Columnæ vulgo ſemper latine dicta*. Præſens Veſontio ædificiis novis ac magnificis priſtinam pene æmulatur. Vid. de hac Urb. Cæſ. de Bel. Gall. & Chifl. in Veſont.

INDEX
RERUM.

te-

L

FINIS.

EXCUDEBANT ROMÆ
NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
BIBLIOPOLÆ ET TYPOGRAPHI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO CIƆ. IƆCC. XLII. MENSE JULIO
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
ANNO II.